

ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน
ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

รายงานการวิจัย
ของ
พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางธิสาร)

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2547

294.307

พ 378 ก

ร 3

ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน
ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางธิสาร)

21 ก.ย. 2547

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2547

h 251403

พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางธิสาร). (2547). ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย.

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามตัวแปร อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน ระดับชั้นที่สอน สถานที่ตั้งของโรงเรียน ประเภทของโรงเรียน ตลอดจนรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนาและปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร พุทธศักราช 2546 ทั้งหมด จำนวน 147 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าซี (Z-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ครูพระสอนศีลธรรม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน โดยรวมและรายด้านในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นครูพระสอนศีลธรรม ที่มีต่อการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน ตามตัวแปร ปรากฏผลดังนี้

2.1 ครูพระสอนศีลธรรม ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ครูพระสอนศีลธรรม ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ครูพระสอนศีลธรรม ที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 ครูพระสอนศีลธรรม ที่มีระดับชั้นที่สอนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.5 ครูพระสอนศีลธรรม ที่มีที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.6 ครูพระสอนศีลธรรม ที่มีที่ประเภทของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ครูพระสอนศีลธรรม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน ดังนี้

3.1 ด้านเนื้อหาหลักสูตร หลักสูตรไม่ครอบคลุมทุกชั้นเรียน

3.2 ด้านการเรียนการสอน เวลาในการเรียนค่อนข้างน้อยไม่เหมาะสมกับหลักสูตร

3.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ หนังสือที่ใช้เนื้อหายังไม่ครอบคลุมกับหลักสูตร

3.4 ด้านการวัดผลและการประเมินผล ครูพระสอนศีลธรรมยังไม่มีเอกภาพในการวัดผลประเมินผล เพราะต้องนำผลไปรวมกับวิชาอื่น

4. ครูพระสอนศีลธรรม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน ดังนี้

4.1 ด้านเนื้อหาหลักสูตร ควรจัดพิมพ์แบบเรียนให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ (พ.ศ.2544)

4.2 ด้านการเรียนการสอน ควรเพิ่มเวลาในการเรียนให้มากกว่าเดิม

4.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ควรจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับหลักสูตร

4.4 ด้านการวัดผลและการประเมินผล ควรเน้นพฤติกรรมของผู้เรียนมากกว่าการวัดความรู้ด้านวิชาการ

THE OPINIONS OF MONK-TEACHERS TOWARD TEACHING IN SCHOOLS,
BANGKOK REGION.

AN ABSTRACT

BY

PHRA RAJARATANAMONGKOL (MONTRI YANGTHISAN)

Presented in partial fulfillment of the requirements for the

Master of Education degree in Adult Education

at Srinakharinwirot University

March 2004

Phra Rajaratanamongkol. (Montri Yangthisan). (2004). The opinions of Monk-teachers toward teaching in schools, Bangkok region.

Research for Master Project. M.Ed. (Adult Education).

Srinakharinwirot University, Bangkok : Thailand.

Advisor : Associate Professor Dr. Saowanee Lewan.

The purposes of this research were to study the opinions of monk-teachers toward teaching in schools, within the Bangkok region, in 4 aspects: curriculum, learning and teaching activity, media and equipments, and measurement and evaluation, and to compare those opinions by the following variables: age, education, teaching experiences, class of teaching, place of schools, and type of schools, and to gather problems and suggestions of teaching.

The samples used in this research were 147 monk-teachers registered in the government department of religion and teaching in schools, within Bangkok region, teaching activities of years 2003. A rating-scale questionnaire with open-ended questions was used for collecting data. The statistics used for analyzing data were frequency, percentage, mean, standard deviation, Z-test and F-test.

The research findings were summarized as follows:

1. The monk-teachers had opinions toward teaching in schools as a whole and in each particular aspect at the moderate level.

2. To compare the opinions of monk-teachers in schools were as the following variables:

- 2.1 The monk-teachers with different ages had no significantly statistical difference in their opinions as a whole, but to consider the particular aspect of the curriculum had significantly statistical difference in their opinions at the .01

- 2.2 The monk-teachers with different education qualifications had no significantly statistical difference in their opinions as a whole and in each particular aspect.

- 2.3 The monk-teachers with different teaching experiences had no significantly statistical difference in their opinions as a whole and in each particular aspect.

2.4 The monk-teachers with different classes of teaching had no significantly statistical difference in their opinions as a whole and in each particular aspect.

2.5 The monk-teachers with different places in schools had no significantly statistical difference in their opinions as a whole and in each particular aspect.

2.6 The monk-teachers with different types of schools had no significantly statistical difference in their opinions as a whole and in each particular aspect.

3. The monk-teachers had problems in teaching as follows:

3.1 The particular aspect of the curriculum. The curriculum does not cover all grades.

3.2 The particular aspect of learning and teaching activity. Studying time is less, not sufficient for the curriculum.

3.3 The particular aspect of media and equipments. Textbooks do not cover the matters of the curriculum.

3.4 The particular aspect of measurement and evaluation. The monk-teachers cannot measure and evaluate on their own because they must do it together with other subjects.

4. The monk-teachers had suggestions in teaching as follows:

4.1 The particular aspect of the curriculum. Textbooks should be compatible with the new curriculum (B.E. 2544).

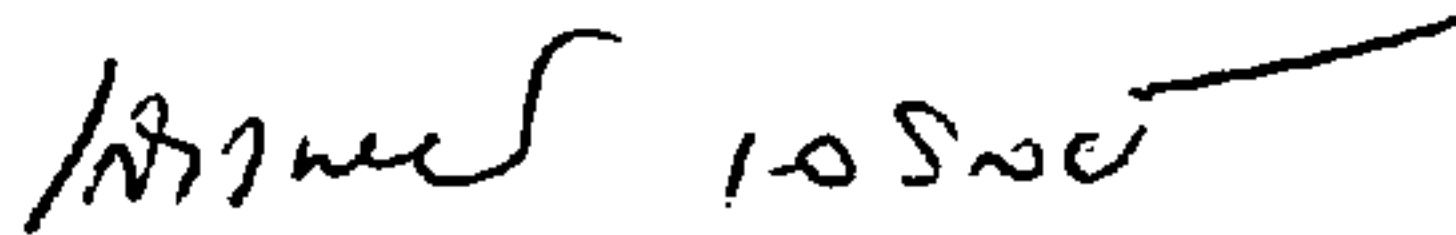
4.2 The particular aspect of learning and teaching activity. Studying time should be increased.

4.3 The particular aspect of media and equipment. The media and equipment should be provided and be compatible with the curriculum.

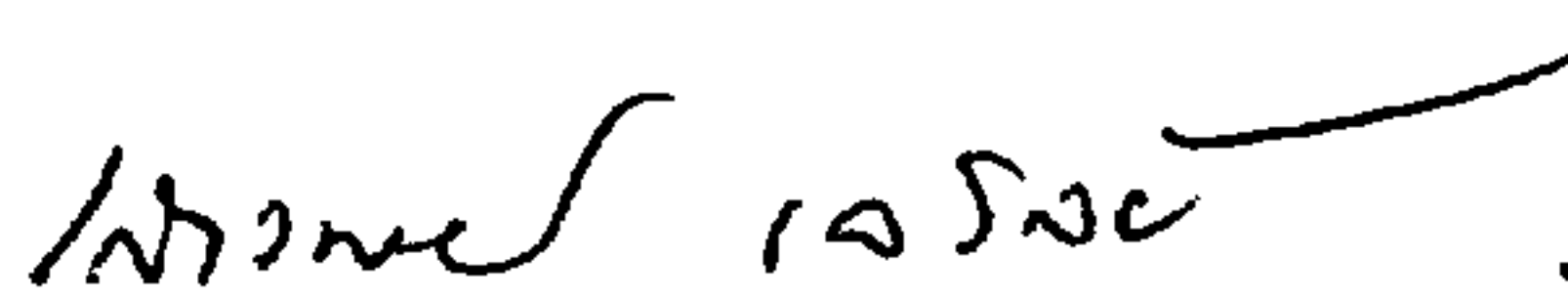
4.4 The particular aspect of measurement and evaluation. Measuring and evaluating should emphasize the student's behavior rather than technique.

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณารายงานการวิจัยฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

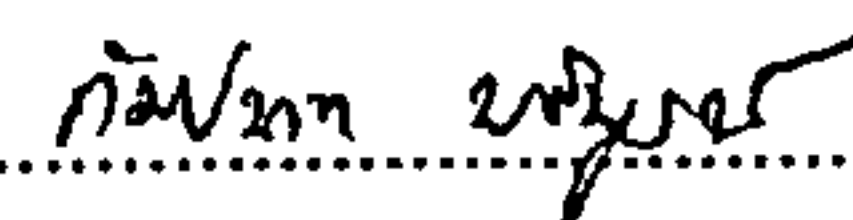
อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ)

..... กรรมการ
(อาจารย์กัมปนาท บริบูรณ์)

อนุมัติให้รับรายงานการวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

วันที่ 29 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2547

ประกาศคุณประการ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จากรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์ ประธานคณะกรรมการสอบรายงานการวิจัย

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจันปัจฉนิก รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ อาจารย์ ดร.ราณี รัชนพงษ์ และอาจารย์กัมปนาท บริบูรณ์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณพระมหาครรชิต วรวิญญูโท พระดร.อนิลมาน ธมมสากิโย นายไพรัช กรบงกชมาศ ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ขอขอบคุณอธิบดีกรมการศาสนาที่อนุญาตให้ดำเนินการวิจัยโดยส่งแบบสอบถามถึงครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมการศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอขอบคุณ ร.อ.อำนาจ ชนะชาญชัย ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านการประมวลผลข้อมูลและแนะนำการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอขอบคุณนิสิตทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการค้นคว้าข้อมูลในการทำรายงานการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ที่ได้ประทานทุนการศึกษา และขอขอบคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ โกศลวิทย์ นายพินิจ จารุสมบัติ ที่ได้โดยเสด็จเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ประทานทุนการศึกษา

ท้ายสุดขออุทิศความดีที่ได้จากรายงานการวิจัยนี้ให้ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจในการศึกษาและการทำรายงานการวิจัยจนสำเร็จสมบูรณ์

พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางธิสาร)

มีนาคม 2547

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
	ความสำคัญของการวิจัย	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	ประวัติความเป็นมาของการสอนศีลธรรม.....	8
	คุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรม.....	12
	การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา.....	20
	เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่สอนในระดับชั้นประถมและระดับชั้นมัธยมศึกษา.....	24
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	30
3	วิธีดำเนินการวิจัย	37
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	37
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	37
	การสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล	38
	การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	38
	การวิเคราะห์ข้อมูล	39
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
	ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง.....	42
	ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับ	
	การปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร.....	45
	ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน	
	สอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร.....	54

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูพระสอนศีลธรรม	
เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร	62
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	66
ความมุ่งหมายของการวิจัย	66
ความสำคัญของการวิจัย	66
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	67
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	67
วิธีการสร้างเครื่องมือ.....	68
การเก็บรวบรวมข้อมูล	68
การวิเคราะห์ข้อมูล	69
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	70
อภิปรายผล	75
ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ	84
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	84
บรรณานุกรม.....	85
ภาคผนวก.....	
ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	91
ข. รายนามผู้เชี่ยวชาญ	98
ค. แบบประเมินเครื่องมือวิจัย	99
ง. แบบสอบถามความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรม	
เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร	104
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	112

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง.....	42
2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานครโดยรวมและรายด้าน.....	45
3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานครด้านเนื้อหาหลักสูตร เป็นรายข้อ.....	46
4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการเรียนการสอน เป็นรายข้อ	48
5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ เป็นรายข้อ	50
6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการวัดผลและประเมินผล เป็นรายข้อ	52
7 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ.....	54
8 ทดสอบความแตกต่างความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามอายุ เป็นรายคู่	55
9 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก	56
10 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม.....	57
11 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การสอน.....	58
12 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับชั้นที่สอน.....	59
13 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามที่ตั้งโรงเรียน.....	60
14 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประเภทของโรงเรียน.....	61

ตาราง	หน้า
15 ปัญหาของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร.....	62
16 ข้อเสนอแนะของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร.....	64

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การสอนศิลปกรรมของไทยได้ปรากฏหลักฐานในศิลาจารึก พ.ศ. 1826 ว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงสั่งสอนประชาชนให้รู้บุญรู้ธรรมด้วยพระองค์เอง ในวันพระพระองค์ยังทรงนิมนต์พระสงฆ์มาสั่งสอนประชาชนด้วย วัดเป็นศูนย์กลางสำคัญของการศึกษามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และวัดได้มีบทบาทเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้หนังสือและศึกษาธรรมเมื่อมีความรู้ย่อมสอนเด็กศิษย์วัดให้รู้หนังสือรู้ศิลปกรรมด้วยพระสงฆ์จะสอนให้ศิษย์วัดท่องศีล 5 ศีล 8 คำอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และบทสวดมนต์ ที่เรียกว่า 7 ดำนาน (วุฒิชัย มุลศิลป์. 2516 : 3 - 20) การศึกษาของไทยผูกพันอยู่กับสถาบันศาสนาคือวัดและพระสงฆ์ สนิทแนบแน่นแยกกันไม่ออก พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน โดยพระพุทธศาสนาเผยแพร่เข้ามายังประเทศดินแดนสุวรรณภูมิตั้งต่อก่อนพ.ศ.500 (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2514 : 126) ชนชาติไทยนับถือศาสนาพุทธมาพร้อม ๆ กับการก่อสร้างอาณาจักร พระพุทธศาสนาช่วยหล่อหลอมจิตใจของคนในชาติให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี ดังนั้น คนไทยจึงได้ชื่อว่าเป็นคนใจดีมีเมตตาธรรม อันเป็นผลมาจากการอบรมทางด้านพระพุทธศาสนา ในปี พ.ศ. 2445 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งทำให้พระสงฆ์ทุกระดับชั้นต้องมีหน้าที่บำรุงการศึกษาในวัดมีการแบ่งงานการจัดการศึกษากันระหว่างพระสงฆ์กับกรมศึกษาธิการในขณะนั้น โดยพระสงฆ์จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนในระดับที่สูงกว่าเป็นหน้าที่ของกรมศึกษาธิการ (วุฒิชัย มุลศิลป์. 2525 : 53)

ในทางการศึกษานั้น เมื่อมองโดยภาพรวม พระพุทธศาสนาจัดเป็นวิชาสำหรับเรียนรู้โดยสถานะหลัก 2 อย่าง คือในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่หรือเป็นแหล่งคำสอนจริยธรรมของประชากรแทบทั้งหมดของประเทศ และในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมไทย ทั้งด้านวัตถุธรรมและในด้านนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของสังคมเป็นฐานการดำเนินชีวิตสำหรับผู้นับถือ และเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้นับถือ เมื่อมองย้อนอดีต พ.ศ.2445 ที่กระทรวงธรรมการ ได้ออกหลักสูตรหลวง โดยให้ความสำคัญ “วิชาจรรยา” เป็นวิชาอันดับแรกในโครงสร้างหลักสูตร กำหนดให้เรียนทุกระดับชั้น วิชาจรรยานี้ก็ได้รับการปรับปรุงพร้อมๆ กับวิชาอื่นๆ มาโดยลำดับ มีการเปลี่ยนชื่อเป็นวิชาศิลปกรรม วิชาจริยศึกษา จนถึงวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นวิชาที่มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเพิ่มเติมเนื้อหาพระพุทธศาสนา ในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทุกรายวิชาในปี พ.ศ.2525 และกำหนดให้มีรายวิชาเลือกเสรี

พระพุทธศาสนาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปี พ.ศ.2527 เนื้อหาพระพุทธศาสนาที่เพิ่มมา ยากเกินความรู้ความสามารถที่มีอยู่ของครูผู้สอนที่จะตีความ และปรับย่อให้เหมาะสมกับวัยและ วุฒิภาวะของผู้เรียน ผลจึงปรากฏว่า ครูร้อยละ 92 สอนตามหนังสือเรียนและครูร้อยละ 90 ใช้ วิธีสอนแบบบรรยายอย่างเดียว นักเรียนจึงขาดทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ขาดความ กระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ที่สำคัญก็คือนักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนวิชาพระพุทธ ศาสนา ทั้ง ๆ ที่เป็นวิชาที่มีความหมายมากต่อการพัฒนาคุณภาพจิตสมรรถภาพจิตและสุขภาพจิต ของนักเรียน และจากรายงานการวิจัยสังเคราะห์ของกรมวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรสังคมศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายได้พบและยืนยันสอดคล้องกันว่านักเรียนไม่มีค่านิยม และ จริยธรรมที่พึงประสงค์ และไม่เปลี่ยนพฤติกรรมภายหลังการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา รวมทั้งไม่ สามารถเฝ้าหาความรู้อย่างมีหลักการแต่จะรู้เท่าที่ครูบอกทั้งนี้เพราะนักเรียนขาดประสบการณ์ในการ คิดอย่างเป็นระบบ เนื่องจากไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมมา นอกจากนี้ ยังพบปัญหาและอุปสรรคที่ สำคัญในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาก็คือครู และบุคคลในสังคมเป็นแบบที่ดีในด้านความ ประพฤติปฏิบัติแก่นักเรียนไม่ได้ ดังนั้น จึงปรากฏว่าการพัฒนาเด็กและเยาวชนในด้านคุณธรรมและ ศีลธรรมยังคงเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ.2536 : 2 - 3)

มีการวิพากษ์วิจารณ์ในวงการศึกษาเสมอมาว่า การสอนพระพุทธศาสนานั้นล้มเหลว เพราะสอนกันเฉพาะความรู้ แต่ผู้เรียนไม่ได้เกิดความซาบซึ้งพอที่จะนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพทางจิต จึงมักจะส่งผลออกมาว่าเยาวชนไทย ขาดระเบียบวินัย ดิตยาเสพติด ก่อการทะเลาะวิวาท ก่อคดีทางเพศ ฯลฯ ทำให้กระทรวงศึกษาธิการ ต้องประกาศใช้แผนพัฒนาจริยศึกษา ในปี พ.ศ. 2528 เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เด็กและเยาวชนเร่งดำเนินการในด้านนี้โดยเร็ว แม้กระนั้นสภาพแวดล้อมของสังคมไทยก็ไม่เอื้อต่อ การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาเท่าใดนัก เพราะข่าวเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมของ บุคคลในสังคม ก็มีสวนกระทบต่อการเรียนการสอนพระพุทธศาสนามาก เพราะถือว่าสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะบุคคลทางพระพุทธศาสนาเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญ และมีอิทธิพลต่อการสร้าง ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา รวมทั้งการโน้มน้าวจิตใจให้ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติตามอีกด้วย (กรมวิชา การ. 2536 : 1)

จากที่กล่าวว่า บุคคลทางพระพุทธศาสนาเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญและมีอิทธิพล ต่อการสร้างศรัทธาต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา รวมทั้งการโน้มน้าวจิตใจให้ผู้เรียนประพฤติ ปฏิบัติตามอีกด้วยนั้น พระสงฆ์ หรือสมณะชีพรามณ์ ก็พึงทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรของชาวบ้าน ดังจะเห็นว่าหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อกุลบุตรตามหลักทศเบื่องบน ตรงกันทุกข้อกับลักษณะของมิตรแท้ ประเภทมิตรแนะนำประโยชน์ จะว่าพระสงฆ์เป็นมิตรแท้ประเภทมิตรแนะนำประโยชน์ ก็ได้ แต่ หน้าที่ของพระสงฆ์นั้นมีเพิ่มเข้ามาอีก 2 ข้อ รวมเป็น 6 ข้อ คือ 1) ห้ามปราม (สอนให้เว้น) จากความชั่ว 2) (แนะนำสั่งสอน)ให้ตั้งอยู่ในความดี 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี (เพิ่ม) 4) ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง 5)(ชี้แจงอธิบาย) ทำสิ่งที่เคยฟังมาแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง(เพิ่ม) 6) บอกทางสวรรค์ (สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ) อย่างไรก็ตาม ความเป็นกัลยาณมิตรของ

พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ทางธรรมด้วยเมตตากรุณาแก่ชาวบ้านดังกล่าวมานี้ ก็จะต้องคงรักษา ลักษณะพิเศษแห่งความมีชีวิตที่เป็นอิสระ และความเป็นสมณะไว้ด้วย มิให้กลายเป็นการคลุกคลีกับ คฤหัสถ์ ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียแก่ทั้งสองฝ่าย คือกลายเป็นเครื่องขัดขวางความก้าวหน้าในการ ปฏิบัติธรรมของตนเอง และทำให้ชาวบ้านชาติที่พึง เพราะมีแต่คนที่ยังวุ่นวายตกอยู่ในสภาพเช่น เดียวกับเขา ไม่มีหลักที่จะช่วยเหนี่ยวออกไปให้พ้นจากความสับสนวุ่นวายได้(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2542 : 636)

นโยบายของรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 73 ซึ่งมีข้อความระบุว่า "รัฐต้องสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้าง คุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต" และในวรรคต้นของมาตรา 81 มีข้อความว่า "รัฐต้องจัดการศึกษา อบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม" กระทรวงศึกษาธิการเห็น ความสำคัญของพระสงฆ์ ในการเป็นบุคลากรทางศาสนา จึงได้มอบให้กรมการศาสนาดำเนิน โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และให้สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเข้าร่วม เพื่อรองรับรัฐธรรมนูญ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังศีลธรรม และจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนของ ชาติได้เรียนรู้ (เข้าถึง) หลักธรรมของพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมไปพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ (กรมการศาสนา. 2543 : 1) การส่งครูพระเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนเริ่มดำเนินการตั้งแต่ ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2542 เป็นต้นมา โดยศึกษานำร่องในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 100 รูป (กรมการศาสนา. 2544 : 3) และในการติดตามผลการดำเนินงานครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประจำปี พ.ศ. 2544 พบว่ามีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ 484 รูป (กรมการ ศาสนา. 2544 : 73)

ต่อมา ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 หมวด 16 กระทรวง วัฒนธรรม มาตรา 36 กระทรวงวัฒนธรรม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับศิลปะ ศาสนา และวัฒนธรรม และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงวัฒนธรรม หรือส่วน ราชการ ที่สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม (สิบบวงศ์ วิชัยลักษณ์ และเบญจางค์วลัย วิชัยลักษณ์. 2545 : 15) ดังนั้น กรมการศาสนา จึงโอนสังกัดจากกระทรวงศึกษาธิการ ไปสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม และ พระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ส่วนที่ 15 กระทรวงวัฒนธรรม มาตรา 121 ให้โอน บรรดากิจการ อำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ หนี้ สิทธิ ภาระผูกพัน ข้าราชการ ลูกจ้าง และ อัตรากำลังของกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนของกรมการศาสนา ยกเว้นที่โอนไปเป็นของสำนักงาน รัฐมนตรี กระทรวงวัฒนธรรม สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ มาเป็นของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (สิบบวงศ์ วิชัยลักษณ์ และเบญจางค์วลัย วิชัยลักษณ์. 2545 : 93)

สรุปได้ว่า นโยบายของรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับวิชาพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในรัฐ ธรรมนูญ กระทรวงศึกษาธิการซึ่งกำกับดูแลกรมการศาสนา ได้ให้ความสำคัญการสอนศีลธรรม

ในโรงเรียน แม้ว่าจะได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม โอนกรมการศาสนาไปสังกัด กระทรวงวัฒนธรรม รัฐบาลก็ยังคงให้ความสำคัญของการสอนศีลธรรมในโรงเรียนเช่นเดิม

จากความสำคัญของการสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนดังกล่าว ผู้วิจัย ในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ จึงสนใจศึกษาความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่ คณะสงฆ์ และกรมการศาสนา ในการพิจารณาหาทางแก้ไขปรับปรุงการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน และเป็นข้อเสนอแนะให้คณะสงฆ์และกรมการศาสนา พิจารณาจัดโครงการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อช่วยให้ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จในการสอนศีลธรรมให้นักเรียน ซึ่งเป็นเยาวชน ของชาติสามารถนำธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้จริง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรม เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน
 - 1.1 ด้านเนื้อหาหลักสูตร
 - 1.2 ด้านการเรียนการสอน
 - 1.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์
 - 1.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปร อายุ วุฒิทางการศึกษา ระดับชั้นที่สอนประสบการณ์สอน ที่ตั้งของโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน
3. เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะของครูพระสอนศีลธรรม เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลของการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อันจะสามารถนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการพิจารณาหาแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักเกณฑ์และวิธีการ ตลอดจนนำข้อมูลไปเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องงานทางวิชาการและหาทางช่วยเหลือสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานทางวิชาการ ซึ่งจะช่วยให้ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบผลสำเร็จและได้รับความศรัทธาในการปฏิบัติงานสอน

2. ผลของการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน และเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์และกรมการศาสนาในการนำข้อค้นพบไปดำเนินการวางแผนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

3. ผลของการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิจัยต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนาและปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร พุทธศักราช 2546 จำนวน 180 รูป (กรมการศาสนา.2546ก : 1-50)

2. กลุ่มตัวอย่างได้แก่ประชากรทั้งหมดในข้อ 1 คือ ครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนาและปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 180 รูป

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 อายุ

1) ต่ำกว่า 30 ปี

2) 30 - 35 ปี

3) 36 ปีขึ้นไป

3.1.2 วุฒิการศึกษา จำแนกเป็น

1) วุฒิการศึกษาทางโลก

2) วุฒิการศึกษาทางธรรม

3.1.3 ประสบการณ์การสอน จำแนกเป็น

1) ต่ำกว่า 3 ปี

2) มากกว่า 3 ปีขึ้นไป

3.1.4 ระดับชั้นที่สอน จำแนกเป็น

1) ระดับชั้นประถมศึกษา

2) ระดับชั้นมัธยมศึกษา

3.1.5 สถานที่ตั้งของโรงเรียน จำแนกเป็น

1) ตั้งอยู่ในวัดที่ครูพระสอนศีลธรรมพำนัก

2) ตั้งอยู่นอกวัดที่ครูพระสอนศีลธรรมพำนัก

3.1.6 ประเภทของโรงเรียน จำแนกเป็น

- 1) โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.ศธ.)
- 2) โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ)

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ ที่
กรรมการศาสนาและปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ

- 3.2.1 ด้านเนื้อหาหลักสูตร
- 3.2.2 ด้านการเรียนการสอน
- 3.2.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์
- 3.2.4 ด้านการวัดผลและการประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

1. ครูพระสอนศีลธรรม หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับการบรรจุให้เป็นครูสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนและลงทะเบียนไว้ที่กรรมการศาสนา ปฏิบัติงานสอนเช่นเดียวกับพระธรรมวิทยากรของมหา
วิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน
เขตกรุงเทพมหานคร หมายถึง ความรู้สึกของพระภิกษุผู้ได้รับการบรรจุให้เป็นครูพระสอนศีล
ธรรมในโรงเรียน และลงทะเบียนไว้ที่กรรมการศาสนา เกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรง
เรียน ซึ่งสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.ศธ.) และโรงเรียนซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งความคิดเห็นเป็น 4 ด้าน คือ

2.1 ด้านเนื้อหาหลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรเสริมที่
กรรมการศาสนาจัดโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พ.ศ.2542 เพื่อให้ครูพระนำไปปรับ
ใช้สอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนแต่ละวัย และเหมาะสมกับสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น ๆ

2.2 ด้านการเรียนการสอน หมายถึง การเรียนการสอนโดยการอธิบายเนื้อหาวิชา
พระพุทธศาสนา การฝึกฝนการพัฒนากายตามหลักศาสนพิธี โดยการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์
การไหว้ มารยาทชาวพุทธที่ถูกต้อง การฝึกบริหารจัดการโดยการนั่งสมาธิแบบนับเลข และพุทธานุสสติ

2.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ หมายถึง การใช้สื่อการสอนและวัสดุอุปกรณ์ในการ
เรียนการสอน เช่น

- 2.3.1 ภาพถ่าย และโปสเตอร์
- 2.3.2 เครื่องเสียง ได้แก่ เครื่องขยายเสียง เทปเสียง
- 2.3.3 เครื่องฉาย ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉาย

ภาพทึบแสง

- 2.3.4 เครื่องแปลง/ถ่ายทอดสัญญาณ ได้แก่ เครื่องวีซวลไลเซอร์ เครื่องเล่น

วีดิทัศน์ เครื่องเล่นซีดี เครื่องเล่นวีซีดี เครื่องเล่นดีวีดี และเครื่องวิดีโอโพรเจกเตอร์

2.3.5 หนังสืออ่านประกอบ

2.4 ด้านการวัดผล และการประเมินผล หมายถึง การนำเกณฑ์การประเมินผลไปใช้ประเมินผลการเรียน และการตัดสินผลการเรียนได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงความเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร โดยได้ศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวิจัยดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของการสอนศีลธรรม
2. คุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
3. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา
4. เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่สอนในระดับชั้นประถมและระดับชั้นมัธยมศึกษา
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ประวัติความเป็นมาของการสอนศีลธรรม

เรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ได้พัฒนาการตั้งแต่สมัยสุโขทัย พ.ศ.1781 - สมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2531 ในด้านหลักสูตรความมุ่งหมายการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการจัดและประเมินผล เนื้อหาวิชานั้นเรื่องหลักธรรมะ ศีลธรรม จรรยา มารยาท ศาสนพิธี พระรัตนตรัย และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนเดิมมุ่งเน้นท่องจำเปลี่ยนเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม ส่วนสื่อการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการใช้หนังสือเล่มเดียวมาเป็นหลายประเภท มีการใช้สื่อทัศนูปกรณ์หลายรูปแบบด้านการวัดผลและประเมินผลเปลี่ยนจากระบบเปอร์เซ็นต์มาเป็นระบบเกรดและวัดด้านพุทธพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย (สุพัตรา ศักกรพันธ์. 2532 : ออนไลน์)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงดำริจะจัดตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้น แต่เนื่องจากทรงมีพระภาระทางการพระศาสนาและการคณะสงฆ์ ตลอดถึงพระภาระของบ้านเมืองอื่นๆ ที่ต้องทรงพระดำริทรงจัดการเป็นอันมาก จึงมิทันได้ดำเนินการให้เป็นไปตามพระประสงค์ในสมัยที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ฉะนั้น ในปี พ.ศ. 2488 กรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ขณะทรงดำรงพระสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ ทรงเป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้มีมติให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้น เรียกว่า "สภาการศึกษาของมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย" เป็นกิจการส่วนหนึ่งของมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นองค์การเพื่อจัดการศึกษาอบรมภิกษุสามเณรเปรียญให้ได้ผล สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์เดิมของมหามกุฏราชวิทยาลัย สภาการศึกษา มหามกุฏฯ จึงเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงทาง พระพุทธศาสนาแห่งแรกที่จัดการศึกษาในรูปของ

“มหาวิทยาลัย” และนับเป็น “มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา” แห่งแรกของไทย (คนไทยทั่วไปมักเรียกว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์) (มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.2547ก : ออนไลน์)

พ.ศ. 2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริที่จะปรับปรุงแก้ไข มหาธาตุวิทยาลัย ซึ่งเป็นวิทยาลัยหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมของหลวง ตั้งที่วัดมหาธาตุ ให้เป็น “มหาวิทยาลัยฝ่ายคณะมหานิกาย” เพื่อให้การศึกษาเล่าเรียนชั้นสูงเจริญขึ้น และทรงพระราชดำริที่จะพระราชทานเปลี่ยนนามวิทยาลัยใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อเฉลิมพระเกียรติในพระองค์ คู่กันกับมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่เป็นที่ยกย่องพระเกียรติในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมชนกนาถ โดยโปรดให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส กับเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เสนาบดีกระทรวงธรรมการจัดทำหลักสูตรขึ้น มี 2 หลักสูตร คือ แบบเดียวกับของมหามกุฏราชวิทยาลัยหลักสูตรหนึ่ง กับการศึกษาแบบเก่าอีกหลักสูตรหนึ่ง (มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.2547ข : ออนไลน์)

มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นโดยพระบรมราชานุญาตในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) ซึ่งตรงกับวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และได้พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” เพื่อถวายเป็นพระบรมราชานุสรณ์ เฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญพระองค์หนึ่งของไทย บุคคลสำคัญที่ก่อให้เกิดการจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น ก็คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ทรงเป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญอีกพระองค์หนึ่งของไทยการศึกษาของไทยก่อนที่จะมีการจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้น ยังเป็นไปอย่างโบราณกล่าวคือ การศึกษาของพระภิกษุสามเณรก็มีแต่การศึกษาภาษาบาลี ที่เรียกว่า การเรียนพระปริยัติธรรมอย่างเดียว ซึ่งองค์พระมหากษัตริย์ทรงรับเป็นพระราชภาระจัดการเป็นพระราชประเพณีสืบมาแต่โบราณ สองสามปีจึงมีการจัดสอบครั้งหนึ่ง เรียกว่าไล่หนังสือ โดยวิธีที่ผู้เข้าสอบแปลปากเปล่าให้กรรมการฟัง ผู้ที่สอบได้ก็ทรงตั้งเป็นเปรียญ ซึ่งสมัยโบราณมี 3 ชั้น เรียกว่า บาเรียนตรี บาเรียนโท บาเรียนเอก มาในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ปรับปรุงเป็น 9 ชั้น (มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.2547ค : ออนไลน์)

พ.ศ. 2440 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรปแล้ว ได้ทรงเริ่มปรับปรุงกิจการต่างๆ ภายในพระราชอาณาจักรอย่างเร่งรีบเท่าที่จะสามารถกระทำได้ และที่เป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งและเป็นมูลรากของการพัฒนาในด้านอื่นๆ ทั้งหมดก็คือ การพัฒนาการศึกษาของชาติ โดยทรงพระราชดำริ “โครงการศึกษา พ.ศ. 2441” ขึ้น เป็นเหตุให้การศึกษสำหรับกุลบุตรแพร่หลายทั่วไปในหัวเมือง ทั้งพระราชอาณาจักรและทรงพระกรุณาโปรดให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นผู้รับผิดชอบอำนวยการ และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นผู้ช่วยจัดหาอุปกรณ์ด้วยเหตุผลที่ว่า “เอากรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เป็นประธานจัดวัดเป็นโรงเรียนทั่วพระราชอาณาจักร ยกแต่เมืองมลายู หวังใจว่าจะเป็นความสำเร็จได้โดยอาศัยประเพณีโบราณและความนิยมของไทย โรงเรียนคงจะเกิดขึ้นได้ปีละหลายๆ ร้อยโดยไม่

ต้องสูญเสียอะไรมา” ผลพลอยได้จากการจัดการศึกษาหัวเมืองครั้งนี้ประการหนึ่งคือ เมื่อพระราชคณะผู้อำนวยการได้ออกไปตรวจจัดการศึกษาในหัวเมืองต่างๆ ได้ทราบความเป็นไปของพระสงฆ์ในถิ่นนั้นๆ ทั้งในด้านความประพฤติปฏิบัติ พระธรรมวินัยและความขัดข้องต่างๆ ทางการศึกษาปกครองสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ จึงทรงพระดำริจัดการปกครองคณะสงฆ์ให้เรียบร้อยเป็นระเบียบเดียวทั่วพระราชอาณาจักร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นชอบในพระดำริ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ขึ้น นับเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกในประวัติศาสตร์การปกครองของคณะสงฆ์ไทย(มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.2547ง : ออนไลน์)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเริ่มพัฒนาการพระศาสนา โดยเริ่มต้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร ได้แกริเริ่มให้ภิกษุสามเณรที่บวชใหม่ เรียนพระธรรมวินัยในภาษาไทย มีการสอบความรู้ด้วยวิธีเขียน ต่อมาจึงกำหนดให้เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับคณะสงฆ์ เรียกว่า นักธรรม ทรงจัดตั้ง มหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นการริเริ่มจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรแบบใหม่คือ เรียนพระปริยัติธรรม ประกอบกับวิชาการอื่น ที่เอื้ออำนวยต่อการสอนพระพุทธศาสนา ผู้ที่สอบได้จะได้เป็นเปรียญเช่นเดียวกับที่สอบได้ในสนามหลวงเรียกว่าเปรียญมหามกุฏฯ แต่ได้เลิกไปในอีก 8 ปีต่อมา ทรงออกนิตยสารธรรมจักษุ ซึ่งเป็นนิตยสารทางพระพุทธศาสนา ฉบับแรกของไทย ทรงอำนวยการจัดการศึกษาหัวเมืองทั่วราชอาณาจักรเมื่อปี พ.ศ. 2441 ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ที่จะขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานไปยังประชาชนทั่วราชอาณาจักร ทรงเห็นว่า วัดเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่คนไทยมาแต่โบราณกาลเป็นการขยายการศึกษาได้เร็วและทั่วถึง เพราะมีวัดอยู่ทั่วไปในพระราชอาณาจักร ไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดิน งานนี้มีกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยสนับสนุน พระองค์ดำเนินการอยู่ 5 ปี ก็สามารถขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ ชั้นประถมศึกษาออกไปได้ทั่วประเทศ จากนั้นจึงให้กระทรวงธรรมการ ดำเนินการต่อไป

จึงทรงปรับปรุงการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยดี และเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตนเอง และประเทศชาติ จัดทำ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) ขึ้น ซึ่งเป็น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกของไทย สาระสำคัญของ พ.ร.บ.ฉบับนี้ ได้จัดคณะสงฆ์ออกเป็น 4 คณะ คือ คณะเหนือ คณะใต้ คณะกลาง และคณะธรรมยุต มีสมเด็จพระราชาคณะเป็นเจ้าคณะ และมีพระราชคณะรอง คณะละหนึ่งรูป รวมเป็น 8 รูป ทั้ง 8 รูปนี้ ยกขึ้นเป็นมหาเถรสมาคม เป็นองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์ และเป็นที่พักพิงในการพระศาสนา และการคณะสงฆ์ของพระมหากษัตริย์ มีเจ้าคณะปกครองลดหลั่นไปตามลำดับคือ เจ้าคณะมณฑลเจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวง และเจ้าอาวาส มีเสนาบดีกระทรวงธรรมการเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ มหาเถรสมาคมเป็นเพียงที่ทรงปรึกษา ขององค์พระมหากษัตริย์ ดังนั้น กระทรวงธรรมการ จึงต้องทำหน้าที่สังฆราชโดยปริยาย

ด้านการศึกษา ทรงปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ให้ทันสมัย ทรงจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นจากแบบเดิมที่ศึกษาภาษาบาลี โดยให้ศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทยเรียก

ว่า หลักสูตรนักธรรม จากการจัดการศึกษาภาษาบาลีและการศึกษาหนังสือไทยขึ้นในมหามกุฏฯ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ก็ได้ทรงประกาศว่า ผู้มีความรู้ภาษาไทยดี ย่อมแปลและเข้าใจภาษาบาลี ได้ดีด้วย จึงได้จัดการสอนหนังสือไทย และความรู้อย่างอื่นอันเนื่องกันขึ้นในโรงเรียนของมหามกุฏฯ เพื่อจูงเข้าเรียนภาษาบาลี ปรากฏว่า ผู้เรียนเข้าใจคำสอนพระพุทธศาสนาดีขึ้น จึงได้ทรงจัดเป็น หลักสูตรสำหรับศึกษาพระพุทธศาสนาในภาษาไทยขึ้นเรียกว่า “นักธรรม” ต่อมาได้เป็นที่นิยมศึกษา ในวัดทั่วไป จึงได้เปิดเป็นประโยคนักธรรมสอบในสนามหลวง และในสนามต่างจังหวัด แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ พระภิกษุ สามเณรทั่วไปมาจนกระทั่งทุกวันนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.2547ก : ออนไลน์).

สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (หม่อมราชวงศ์ ชื่น สุกิจโต) ได้มีส่วนร่วม กับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส มาตั้งแต่ต้น คือ พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าฯ มีพระราชประสงค์บำรุงการศึกษามณฑลหัวเมือง ทรงอาราธนาสมเด็จพระมหาสมณ เจ้า ให้ทรงเป็นผู้อำนวยการจัดการศึกษา มีการจัดพิมพ์แบบเรียนต่าง ๆ พระราชทานแก่พระสงฆ์ ไปไว้ใช้ฝึกสอน ให้ยกโรงเรียนพุทธศาสนิกชนในหัวเมืองทั้งปวงมารวมขึ้นอยู่ในสมเด็จพระมหา สมณเจ้าฯ เพื่อจะได้เป็นหมวดเดียวกัน พระองค์ขณะที่ยังดำรงสมณศักดิ์พระสุคุณคุณาภรณ์ ได้เป็นผู้ อำนวยการศึกษามณฑลจันทบุรี ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2445 ได้มีการออกพระราชบัญญัติลักษณะปก ครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 อันเป็นผลเนื่องมาจากการจัดการพระศาสนา และการศึกษาในหัวเมือง พระองค์ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะมณฑลจันทบุรี (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.2547ข : ออนไลน์)

สรุปได้ว่าเมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงอำนวยการจัดการ ศึกษาหัวเมืองทั่วราชอาณาจักร นั้น พระสงฆ์ได้เป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียนเนื่องจากโรงเรียน ตั้งอยู่ในวัดตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระสงฆ์ก็เป็นผู้ที่มี ความรู้ความสามารถเป็นครูผู้สอนได้และคงสอนสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

พระธรรมวิทยากร สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยแผนกพระธรรมวิทยากร เป็น แผนกหนึ่งของคณะกรรมการนักศึกษา จัดตั้งขึ้นโดยพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2509 (ในอดีตใช้นามว่า สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัย พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์วัดบวรนิเวศวิหาร) ได้ดำเนินการโดย พระนักศึกษา ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ทุกคณะที่สมัครเป็นพระธรรมวิทยากรและอบรมก่อนเปิด ภาคเรียนที่ 1 ทุกปีการศึกษา โดยถือเป็นแผนกหนึ่งของคณะกรรมการนักศึกษา ซึ่งกำกับดูแลและ ขึ้นตรงต่อสำนักงานอธิการบดี พระธรรมวิทยากรทุกรูปได้เสียสละเวลาว่างจากการเรียนออกปฏิบัติ หน้าที่เป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มีบทบาทหน้าที่สำคัญ ในการออกเผยแผ่ธรรมะในโรงเรียนทั้งระดับชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษา ตามสถาน สังคมสงเคราะห์ เรือนจำ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนให้มี แนวความคิดและพฤติกรรมที่จะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติไทยสืบไป ได้ดำเนินการติดต่อกัน ตลอดมาจนถึงปัจจุบันและได้ขยายงานไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดยอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ

ของแต่ละวิทยาเขตประจำภูมิภาคนั้นๆ เป็นผู้ดำเนินการ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2543 :1)

ครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนา ได้เกิดขึ้นสืบเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้มอบให้กรมการศาสนาจัดโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถด้านปริยัติธรรมและปฏิบัติ เข้าไปอบรมสั่งสอนให้นักเรียนทุกระดับชั้น โดยให้เด็กและเยาวชนของชาติได้เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย ให้เด็กและเยาวชนได้รับการปลูกฝังหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยค่อยๆ ซึมซับและสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การดำเนินการโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้เริ่มตั้งแต่ภาคการศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2542 เป็นต้นมา (กรมการศาสนา.2544 : 1)

สรุปได้ว่าครูพระที่เป็นพระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนาต่างก็มีวัตถุประสงค์เข้าไปอบรมสั่งสอนวิชาศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนาให้นักเรียนทุกระดับชั้นเช่นเดียวกัน

2. คุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรม

คุณสมบัติของครูผู้สอน ครูที่ดี คือ ผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะสอนและเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในการทำงานเพื่อปรับปรุงมนุษยชาติให้ดีขึ้น คุณสมบัติของครูผู้สอนโดยทั่วไป แยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นคุณสมบัติที่ปรากฏออกมาภายนอก หรือส่วนที่เป็นบุคลิกภาพ และส่วนที่เป็นคุณสมบัติภายใน (กรมการศาสนา .2545 : 90-92) กล่าวถึงส่วนทั้ง 2 นั้น ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นบุคลิกภาพ คือลักษณะที่มองเห็นภาพรวมในตัวของผู้สอน ทั้งในด้านรูปลักษณ์ และสัทลักษณ์ โดยรูปลักษณ์นั้นควรมีท่วงท่าพร้อมทั้งมีอากัปกิริยามารยาทสง่างาม น่าดู น่าเลื่อมใส ด้านสัทลักษณ์ คือ การใช้วาจาควรกล่าววาจาไพเราะ รู้จักใช้ถ้อยคำได้งดงาม มีวาจาสุภาพ สละสลวย กล่าวคำไม่มีโทษก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่ตนและผู้อื่น มีคำพูดที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย และน้ำเสียงที่เปล่งออกไปที่จัดว่าเป็นน้ำเสียงที่ดีนั้น ควรมีลักษณะที่แจ่มใส ชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง กลมกล่อม ไม่พรวด ซึ่ง และกังวาน โดยภาพรวมแล้วบุคลิกของครูผู้สอนจะต้ององอาจ ผึ่งผาย มีความเชื่อมั่นในตนเอง รูปร่างเล็กหรือใหญ่ไม่สำคัญ เพราะเป็นรูปธรรม เลือกเกิดไม่ได้ สิ่งที่จะเสริมบุคลิกได้นั้น คือการแต่งตัวหรือนุ่งห่มให้เรียบร้อย แสดงความยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงถึงความเต็มใจที่จะสอน ความเป็นกันเองกับนักเรียน การพูดจา คมคายมีน้ำหนักและเชื่อมั่นตลอดเวลา ทั้งกิริยาท่าทาง เช่น การเดิน การนั่ง การยืน เป็นต้น ก็ให้องอาจเสมอต้นเสมอปลายในขณะที่ทำการสอน ในส่วนของการใช้เสียงนั้น ครูจะต้องฝึกฝนการใช้เสียง ต้องพูดให้ดังพอได้ยินกันทั้งห้อง แต่มิใช่ตะโกน โดยพูดให้มีน้ำเสียงกังวาน มีความชัดถ้อยชัดคำ ถูกหลัก ไม่ซ้ำและไม่เร็วเกินไป ครูผู้มีเสียงแหบแห้ง พูดเบาเกินไป พูดไม่ชัด พูดแบบไม่มั่นใจ มักทำให้ผู้เรียนเบื่อและหลับในห้องเรียน การใช้สายดาขณะทำการสอน ครู

ต้องมองไปทางผู้เรียนและมองกวาดสายตาไปให้ทั่วถึงอย่างช้าๆ และย่อยๆ มิใช่ก้มดูหนังสือไปพูดบรรยายไป หรือหันหน้าเข้ากระดานดำ หันข้างหลังให้ผู้เรียนบรรยายไปเรื่อย และขณะที่เขียนกระดาน ไม่ควรพูดหรือบรรยาย เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและคิดว่าครูไม่สนใจตัวผู้เรียนก็จะถือโอกาสคุยหรือไม่ก็หลับในห้องเรียน หากครูใช้สายตาให้เป็นประโยชน์โดยมองดูผู้เรียนโดยรอบอยู่เสมอ นอกจากจะทำให้ผู้เรียนไม่กล้าหลับหรือทำอย่างอื่นแล้วยังได้สังเกตว่านักเรียนคนใดมีความสนใจหรือไม่สนใจไปในขณะสอนด้วย และสำหรับการใช้อริยาบถขณะทำการสอนนั้น ครูจะต้องเปลี่ยนอริยาบถอยู่เสมอ มิใช่นั่งแช่อยู่ที่โต๊ะครูอย่างเดียว ต้องเดินไปเดินมาระหว่างข้างหน้า หลัง และกลางชั้นบ้าง แต่มิใช่เดินไปแล้วก็เดินมาจนผู้เรียนเวียนหัวเพราะสายตา มองครูเดินตลอดเวลา ต้องมีการเขียนกระดาน เพื่อเป็นจุดสนใจสลับไปมากับการบรรยายหรือการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ครูผู้มีบุคลิกและกิริยาท่าทางดีจะเป็นสง่าดึงดูดให้นักเรียนสนใจและเต็มใจเรียน

2. ส่วนที่เป็นคุณสมบัติภายใน หรือส่วนที่เป็นความรู้ความสามารถในด้านการสอน โดยครูที่จัดว่ามีคุณสมบัติภายในที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและขอบเขตของกฎเกณฑ์ และหลักการที่เกี่ยวข้องและที่จะนำมาใช้ในการสอนอย่างชัดเจน ตลอดจนรู้ขีดความสามารถของบุคคลที่มีพัฒนาการอยู่ในระดับต่างๆ มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพฤติกรรมของมนุษย์เป็นอย่างดี รู้วิธีการและกลวิธีปฏิบัติที่จะนำเข้าสู่เป้าหมายที่ต้องการ มีความรู้เชิงบูรณาการในศาสตร์ทั้งปวง อย่างน้อยให้ทราบองค์ประกอบ และการปฏิบัติหน้าที่ขององค์ประกอบเหล่านั้นในกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลรู้จักสภาวะของสิ่งทั้งหลาย และมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อสิ่งเหล่านั้นอันจะเป็นเครื่องเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความโน้มเอียง แนวความสนใจและความถนัดโดยธรรมชาติ รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านระดับสติปัญญา ความสามารถ และพัฒนาการ ความพร้อมที่จะเรียนรู้ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ความถ่วงหรือส่งเสริมเพิ่มพูนผลสำเร็จของการเรียนรู้ และรู้จักใช้เทคนิคเข้าแก้ไข หรือส่งเสริม นำการเรียนรู้และการฝึกอบรมให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี รู้ประวัติพื้นเพเดิม และประสบการณ์ในอดีตของผู้เรียน พิจารณาสังเกตดูผู้เรียนในขณะที่ยังเรียนมีบทบาทอยู่ในชีวิตจริงภายในกลุ่มชนหรือสังคม สามารถรู้เท่าทันและเข้าใจพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกในขณะนั้น ๆ ว่าเป็นผู้มีปัญหาหรือไม่อย่างไร มองเห็นสาเหตุแห่งปัญหานั้น และพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือแก้ไขได้ทันที และมีความรู้ชัดเข้าใจแจ่มแจ้งและแน่ใจว่าผลสัมฤทธิ์ที่เป็นจุดหมายนั้นคืออะไร นอกจากนี้ ครูที่ดีนั้นควรประกอบด้วยปัญญาแตกฉาน กล่าวคือ มีความเข้าใจแจ่มแจ้งในความหมายของถ้อยคำหรือข้อธรรม สามารถอธิบายแยกแยะออกไปได้โดยพิสดาร แม้ได้เห็นเหตุใดๆ ก็สามารถคิดเชื่อมโยงแยกแยะกระจายความคิดออกไปจนล่วงรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้นได้ สามารถจับใจความคำอธิบายโดยพิสดารมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เมื่อมองเห็นผล ก็รู้จักใช้ถ้อยคำชี้แจงแสดงอรรถและธรรมให้คนอื่นเข้าใจและเห็นตามได้ และมีไหวพริบปฏิภาณดี โดยสามารถเข้าใจคิดเหตุผลได้เหมาะสมทันการ มีความรู้ความเข้าใจชัดในความรู้ ว่ามีแหล่งที่มา มีประโยชน์อย่างไร สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหลายเข้าด้วยกัน สร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ได้

2.1 ลักษณะของครูดีตามคำสอนในพุทธศาสนา

ครูที่ดีนั้นต้องมีความกรุณาที่แสดงออกในทางการอบรมสั่งสอน ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญให้เกิดคุณลักษณะของผู้สอนที่เรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตร 7 ประการ (กรมการศาสนา.2545 : 93) คือ

1. ปิโย น่ารัก หมายถึงมีความน่ารักในฐานะเป็นที่วางใจและสนิทสนมของศิษย์ โดยครูที่จะเป็นที่รักของศิษย์ได้นั้น ต้องมีพฤติกรรมที่ดีงาม (มีศีลบริสุทธิ์) มีความเห็นถูกต้องทำนองคลองธรรม(เป็นสัมมาทิฐิ) มีความเที่ยงธรรม กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่ละทิ้งหน้าที่การงานของตน การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การที่ครูจะเป็นที่รักแก่ศิษย์ได้ก็ควรตั้งตนอยู่ในพรหมวิหาร 4 คือ

1.1 มีเมตตา ปรารถนาดีต่อศิษย์ หาทางให้ศิษย์เป็นสุขและเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต คอยระวังมิให้ศิษย์ตกอยู่ในความประมาท

1.2 มีกรุณา สงสาร เอื้อนดูศิษย์ อยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ ความไม่รู้

1.3 มีมุทิตา คือ ชื่นชมยินดีเมื่อศิษย์ได้ดี และยกย่องเชิดชูให้ปรากฏเป็นการให้กำลังใจและช่วยให้เกิดความภูมิใจในตนเอง

1.4 มีอุเบกขา คือ วางตัวเป็นกลาง จิตใจที่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ

2. ครู นำเคารพ หมายถึงความนำเคารพในฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย ผู้เป็นครูย่อมเป็นคนที่ใจหนักแน่นมั่นคง มีเหตุผล ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่ถือตัวว่าตัวถูกเสมอ ไม่ตกอยู่ในอำนาจอคติ 4 มีความรู้มั่นคง คือ เป็นคนทั้งหนักแน่นด้วยเหตุผลและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอน โดยสรุป ครูที่เป็นที่เคารพของศิษย์นอกจากจะเป็นผู้ประกอบด้วยศีลธรรม มีความประพฤติดีงาม มีพรหมวิหารธรรมแล้ว ควรมีลักษณะ คือ มีอัธยาศัยดี มีความอดทน มีความโอบอ้อมอารี วจีไพเราะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรู้ดีในวิชาที่สอน มีทักษะในวิชาที่สอน การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคง ทั้งในด้านของจิตใจที่หนักแน่นมั่นคงที่จะดำรงตนอยู่ในความดีไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจของกิเลสตัณหา และความหนักแน่นในด้านของความรอบรู้ธรรม ที่จะช่วยให้ครู มีคุณสมบัติ ดังกล่าว คือ พละ 5 ประการ ได้แก่

2.1 ศรัทธาพละ คือ มีความเชื่อในทางที่ชอบ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

2.2 วิริยะพละ คือ ความเพียรในทางที่ชอบ คือ เพียรเลิกละความชั่ว เพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดในสันดาน

2.3 สติพละ หมายถึง ความระลึกได้ มีความรู้สึกตัวในการกระทำ การพูด การคิดให้รอบคอบ

2.4 สมาธิพละ หมายถึง ความมีใจจดจ่อแน่วแน่มั่นคงในสิ่งที่ เป็นบุญกุศล พลังสมาธินี้จะเป็นกำลังต่อต้าน ความฟุ้งซ่านมิให้เกิดขึ้นในใจ

2.5 ปัญญาพละ หมายถึง ความรอบรู้ คือรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำอะไรควรเว้น อะไรเป็นประโยชน์ และอะไรไร้ประโยชน์

3. ภาวนีโย นายกย่อง หมายถึงความนายกย่องในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ครูที่นายกย่องควรมีลักษณะ คือ (1) มีระเบียบวินัย (2) มีการเลี้ยงชีพสุจริต (3) มีการสอนอันบริสุทธิ์ (4) มีความรู้ที่เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ (5) มีความเห็นชอบประกอบด้วยปัญญาที่ถูกต้อง (6) มีความประพฤติชอบตามอย่างที่ดีสอนผู้อื่น

4. วัตตา รู้จักพูด หมายถึงการเป็นผู้ให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี โดยผู้ที่เป็นครูนั้นต้องเอาใจใส่คอยว่ากล่าวตักเตือนแนะนำพร่ำสอนศิษย์ว่าสิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ เมื่อเห็นศิษย์เป็นคนประมาท ไม่เอาใจใส่ในการเรียนหรือกระทำการสิ่งใดที่ผิด ก็อดทนอยู่ไม่ได้ ต้องว่ากล่าวตักเตือนซึ่งถูกซึ่งผิด เป็นผู้มีความสามารถในการตักเตือนสั่งสอน เพื่อให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถ และเป็นคนดี คือใช้ความรู้ ความสามารถไปในทางสุจริต เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่น ได้ ลักษณะการสอนในแง่ของพุทธศาสนามี 5 ประการ คือ

4.1 สันทสสนา คือ สอนให้เข้าใจชัดเจน เห็นจริงอย่างที่ต้องการ ซึ่งจะต้องดำเนินไปตามลำดับขั้นดังนี้ คือ สอนจากสิ่งที่รู้แล้ว ไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาที่ยาก สอนจากสิ่งที่ป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่ป็นนามธรรม

4.2 สมาทปนา มีการกระตุ้นเร่งเร้า เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะประพฤติปฏิบัติตามที่ครูสอน

4.3 สมุตเตชนา สร้างกำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ไม่ครั่นคร้าม ต่อความยากลำบากหรืออุปสรรคใดๆ

4.4 สัมปหังสนา สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้เรียน คือมีเทคนิคในการสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจ

5. วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ หมายถึงพร้อมที่จะรับฟังคำซักถามต่างๆ อยู่เสมอ และสามารถรับฟังได้ด้วยความอดทนไม่เบื่อง่าย กล่าวคือ ผู้ที่เป็นครูนั้นต้องเป็นคนมีขันติธรรม อดทนต่อถ้อยคำที่ล่วงเกินดูหมิ่นของศิษย์บางคนที่ไม่พอใจโดยไม่แสดงออกมานอกหน้า เก็บความรู้สึกที่ไม่พอใจไว้ ไม่แสดงกิริยาวาจาที่ไม่สมควรออกมา ไม่ผูกโกรธ ไม่พยายบาท ไม่อาฆาตต่อศิษย์ที่กล่าวล่วงเกิน

6. คัมภีรญจะ กถัง กัตตา อธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย หมายถึงการเป็นผู้สามารถกล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งแก่ศิษย์ได้ โดยพยายามอธิบายชี้แจงข้อที่ยากที่ลึกลับให้กระจ่างให้เข้าใจง่าย สามารถยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบให้เห็นแจ้งเห็นจริงโดยปราศจากข้อสงสัยเหมือนเปิดของที่ปิด หมายของที่คว่ำ บอกทางแก่คนหลงทาง สามารถขยายข้อความที่ยากให้ง่ายแก่การเข้าใจได้ การตีความในวิชาการนั้นๆ ให้ละเอียดลึกซึ้งง่ายแก่การเข้าใจ เพราะวิชาการต่างๆ ที่ครูนำมาสอนนั้นล้วนเป็นเรื่องที่ผู้เรียนไม่เคยเรียนมาก่อน ครูจะต้องมีวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องยากๆ ได้โดยง่าย โดยวิธีการ ดังนี้คือ

6.1 แสดงจุดเด่น หัวข้อสำคัญๆ หรือโครงสร้างของวิชานั้น เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด ก่อนที่จะอธิบาย ในรายละเอียดต่อไป

6.2 แสดงเหตุผลในวิชานั้น เช่น อธิบายจากเหตุไปสู่ผล อธิบายจากผลไปสู่สาเหตุ ยกตัวอย่างประกอบหรือ เปรียบเทียบกับเนื้อหาของวิชาอื่นๆ ที่ใกล้เคียง

6.3 แสดงเนื้อหาที่เป็นแก่นหรือสาระสำคัญของวิชานั้นๆ ตลอดจนชี้ให้เห็นคุณค่าในเชิงปฏิบัติ เพราะผู้เรียน จะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งใกล้ตัวสามารถนำมาปฏิบัติได้

7. โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หมายถึงการที่ครูไม่ชักชวนแนะนำศิษย์ไปในทางที่ชั่ว ไม่เหมาะสม ไม่สมควร ผิดทั้งศีลธรรมและกฎหมาย รู้จักและแนะนำศิษย์ไปในทางที่ถูกที่ควรหมายถึง ไม่นำศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือชักชวนไปสู่อบายมุข เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน เที่ยวสถานเริงรมย์ต่างๆ วิธีการแนะนำศิษย์ไปใน ทาง ที่ถูกที่ควรนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ

7.1 คิดหาวิธี ใช้วิธีขู่กำราบ เป็นวิธีเตือนให้ศิษย์รู้สึกตัวและ ละความชั่ว กล่าวคือ เมื่อเห็นศิษย์ ประพฤติไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร

7.2 นคคหวิธี ใช้วิธียกย่องชมเชย เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดนิสัยที่ดีและป้องกัน ไม่ให้เกิดนิสัยที่ไม่ดี เมื่อใด ที่เห็นศิษย์ทำความดีครูจะต้องยกย่องชมเชย

7.3 ทิฏฐานคติวิธี ใช้วิธีกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ครูต้องการให้ศิษย์ประพฤติดปฏิบัติอย่างไร ครูก็ต้องปฏิบัติตน เช่นนั้นให้ศิษย์ได้เห็นเป็นตัวอย่าง

พันเอกปิ่น มุกขนันต์ (กรมการศาสนา.2545 : 94-96) ได้เขียนแสดงคุณลักษณะของครูว่ามีหลายประเภท ครูเลข ครูมวย ครูดนตรี ฯลฯ ก็ครูเหมือนกัน แต่ครูสอนธรรมะต่างจากครูดังกล่าว มีคุณลักษณะจำเพาะอยู่หลายประการ เพราะงานของครูสอนธรรมะเป็นงานที่เกี่ยวกับนามธรรมแทบทั้งสิ้น คือธรรมะที่ยกขึ้นสอนก็เป็นนามธรรม เหตุผลที่จะยกมาอ้างอิงก็เป็นนามธรรม คือเป็นเรื่องที่มองไม่เห็นตัวตน คนทำงานประเภทนี้ได้ลำบาก ถ้าไม่ปรับปรุงตัวให้ดีก็อาจกลายเป็นนักสร้างวิมานในอากาศ หรือไม่ก็กลายเป็นพวกร้อนวิชา พูดย่อเองเออเองเรื่อยไป ไม่เกิดมรรคผลอะไร จากประสบการณ์เผยแผ่ธรรมะที่ผ่านมา ได้พบความล้มเหลวในการเผยแผ่มามากมาย ได้คิดหาทางแก้ไขเรื่อยมา ล้มแล้วลุกขึ้นใหม่ จึงประสบความสำเร็จในงานสอนธรรมะ ดังนั้น จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจึงมีความเห็นว่า การสอนธรรมะทุกวิธีคือไม่ว่าจะเป็นการสอนในห้องเรียน หรือนั่งสอนบนธรรมาสถ์ หรือยืนสอนอย่างอนุศาสนาจารย์ก็ตาม ที่จะให้ได้ผลดี ครูต้องปรับปรุงคุณลักษณะของตนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะ 3 อย่าง คือ (1) เป็นครู (2) เป็นหมอ (3) เป็นมิตร

(1) เป็นครู หมายความว่า ท่านจะต้องประพฤติตัวเป็นครูของผู้เรียนอย่างเต็มตัว ทั้งในและนอกเวลาเรียน มีความปลงใจในหน้าที่ อยากให้นักเรียนได้ความรู้ความเข้าใจจริงๆ ไม่ใช่สักแต่ว่าสอนพอเสร็จไปคราวหนึ่งๆ เท่านั้น ที่จะทำได้ดังนี้ ครูจะต้องพยายามเตรียมการต่างๆ คือ

1. ต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

2. ต้องขบธรรมะให้แตกและเข้าใจของตลอดตันตลอดปลายในหลักสูตรที่จะสอน

3. เตรียมการสอนให้รัดกุมและพอเหมาะกับเวลา
4. เข้าห้องสอนตรงเวลา ด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส และเลิกตามเวลา
5. ตอบคำถามของนักเรียนอย่างเกลี้ยงเกลา
6. เมื่อนักเรียนคนใดแสดงความคิดเห็น ต้องเข้าใจว่านั่นคือภาวะสร้างสรรค์

(Creativity) ในตัวของนักเรียน ครูต้องให้ความสนใจ

(2) เป็นหมอ หมายความว่า ครูจะต้องมองนักเรียนทุกคนด้วยความเมตตาสงสารและคอยแก้ไขให้สามารถเรียนธรรมะได้ คือคนเราแต่ละคน แม้จะเกิดมาเป็นคนมีภูมิตามีแขนมีขาเหมือนกัน แต่ก็ไม่เหมือนกันในทางคุณภาพ อาจรู้ธรรมได้รวดเร็วก็มี อาจรู้ได้ช้าก็มี อาจรู้ไม่ได้เลยก็มี อาจรู้ได้ต่อเมื่อมีผู้ช่วยเยี่ยวยาแก้ไขให้ก็มี ครูจะต้องนึกว่าตัวท่านเองเป็นชาวนา วิชาธรรมะเป็นข้าวปลูก ส่วนผู้ที่เรียนนั้นเป็นเนื้อนา ธรรมดาชาวนาที่ฉลาดต้องสนใจกับเนื้อนาด้วย ไม่ใช่สักแต่ว่ามีข้าวปลูกก็หว่านเอา ๆ ถ้านาแห้ง ก็ใช้น้ำเข้า ถ้านาจืด ก็เติมปุ๋ย ถ้านาแข็ง ก็คราด แล้วปลูกข้าวลงไปจะได้ผล ครูสอนธรรมะก็ต้องทำเหมือนกัน

ครูจะต้องสนใจเกี่ยวกับพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน คือ (1) สนใจด้านสุขภาพทางกาย ว่า สมอง ประสาทใช้การได้ดีหรือไม่ การฟัง เข้าใจภาษาและเก็บความได้มากน้อยเพียงใด การดู สายตาใช้การได้ดีหรือไม่ ดูได้นานเท่าไรจึงจะท้อใจ และโรคที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนมีหรือไม่ (2) สนใจสุขภาพทางจิตว่า เวทนา คือจิตสามารถปะทะอารมณ์ได้ดีเพียงใด ใจน้อย ขี้อายหรือไม่ สัญญา คือจิตสามารถจำสิ่งที่ได้ยินได้ฟังดีเพียงใด สังขาร คือจิตสามารถใช้ความคิดได้คล่องแคล่วเพียงใด และวิญญาน คือจิตสามารถรู้เรื่องราวต่างๆ ได้แจ่มกระจ่างหรือไม่

นอกจากนี้ คนเรายังมีปัญหาชีวิตคนละมากบ้างน้อยบ้าง บางเรื่องบางปัญหาก็คงไม่อาจเล่าระบายให้ใครๆ ฟังได้ ต้องเก็บสะสมไว้ในใจของตน เช่น ปัญหาความรัก ความโกรธ ความพยายาม ความหวาดกลัว ความเสียใจ ความอาลัยอาวรณ์ ฯลฯ

บางคนยังมีปมด้วยในตัว ทำให้รู้สึกอายและน้อยใจ บางคนมีปมเชิง คิดอาวธู้อวดฉลาด ดูหมิ่นครู เรื่องเหล่านี้ครูสอนธรรมะต้องพยายามศึกษา โดยวิธีสังเกตไม่ให้เจ้าตัวรู้ เมื่อสังเกตได้แล้วก็แก้ไขด้วยไหวพริบ เช่นถ้าจะถามปัญหานักเรียนปัญญาทึบ ก็ถามข้อง่ายๆ ให้สามารถตอบได้ จะได้ไม่ขายหน้าคนอื่น ดังนี้เป็นต้น

นอกจากนี้ ในฐานะเป็นหมอ ครูจะต้องคอยสังเกตภาวะของนักเรียนในชั้น ถ้าเห็นว่านักเรียนไม่สนใจฟังคำสอน หรือพากันนั่งง่วงหาวนอน ครูต้องรีบพลิกแพลงการสอนเสียบ้าง เช่นกำลังสอนโดยวิธีบรรยาย ก็เปลี่ยนเป็นการประชุมกลุ่ม หรือเปิดโอกาสให้นักเรียนถามเป็นต้น

(3) เป็นมิตร หมายความว่าครูวางตัวเป็นกันเองกับนักเรียนพอสมควร อย่ายกตัวให้ลอยจนนักเรียนเข้าไม่ติด ทั้งนี้ไม่หมายความว่าให้เป็นเพื่อนเล่น แต่ให้เป็นกัลยาณมิตร ยกตัวอย่างเช่น

1. มีการเยี่ยมเยียนพบปะนักเรียนนอกเวลาเรียนตามสมควร
2. แนะนำวิธีแก้ไขข้อขัดข้องให้เป็นการเฉพาะตัว
3. ให้นักเรียนได้มีส่วนช่วยจัดกิจกรรมประกอบหลักสูตร

4. เรียกนักเรียนด้วยนามจริง และพูดที่เล่นที่จริงกับนักเรียนบ้าง

5. ก่อนเริ่มสอนประจำชั่วโมง ควรสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ประจำวันบ้าง

จะอย่างไรก็ตาม ครูสอนธรรมะแต่ละท่าน ควรจะได้นึกถึงความสำคัญในตัวของท่าน อยู่เสมอว่า ท่านเป็นเสมือนผู้แทนสงฆ์ทั่วสังฆมณฑลในการต้อนรับผู้มาสู่ศาสนาใหม่ ท่านควรพยายามที่สุด ที่จะทำให้ผู้มาใหม่เข้าใจอย่างถูกต้องในพระพุทธเจ้า ในพระธรรมคำสอน และในหมู่สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ตลอดจนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนสมบัติวัดวาอาราม ผู้มาใหม่บางคน มักจะมาติดใจกับเรื่องความบกพร่องของคนเก่าอันเป็นเรื่องส่วนบุคคลและเป็นเรื่องเล็กน้อย แล้วก็ผลจากศาสนา เรื่องเช่นนี้ไม่ใช่หน้าที่ของครูสอนธรรมะโดยตรง แต่ในฐานะที่ครูเป็นมัคคุเทศก์ของผู้มาใหม่ จะต้องพยายามชี้แจงแนะนำผู้ใหม่ให้มองข้ามเรื่องหยาบหยาบนั้นไปเสีย เพื่อรักษาเวลาเรียนอันจำกัดไว้และเมื่อผู้ใหม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้องพอสมควรแล้วก็ย่อมจะวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ ได้เอง

2.2 ลักษณะของครูดีตามพระราชดำรัสและพระราโชวาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานพระดำรัสและพระบรมราโชวาทแก่ครูในวโรกาสต่าง ๆ ดังนี้

พระราชดำรัส พระราชทานเนื่องในวันการศึกษาสัมพันธ์ ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 15 มีนาคม 2512 ว่า "...ผู้ที่ เป็น ครู จะต้องนึกถึงความรับผิดชอบ เพราะว่าถ้าเป็นครูแล้วลูกศิษย์จะต้องนับถือได้ ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับที่เป็นครู ไม่ใช่วางตัวอย่างหนึ่งแล้วมาสอนอีกอย่างหนึ่ง..."

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะครู โรงเรียนราษฎร์ทั่วราชอาณาจักร ณ ศาลาผกาภิรมย์ 8 พฤษภาคม 2513 ว่า "...ครูจะต้องตั้งใจในความดีอยู่ตลอดเวลา แม้จะเหน็ดเหนื่อย เหน็ดไร ก็จะต้องอดทนเพื่อพิสูจน์ว่าครูนี้เป็นที่เคารพสักการะได้ แต่ถ้าครูไม่ตั้งใจในศีลธรรม ถ้าครูไม่ทำตัวเป็นผู้ใหญ่เด็กจะเคารพได้อย่างไร..."

พระราชดำรัส พระราชทานแก่ครูอาวุโส 28 ตุลาคม 2523 ว่า "...ครูที่แท้จริงนั้นต้องเป็นผู้ทำแต่ความดี คือต้องหมั่นขยันและ อุตสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่นอดทน และอดกลั้น สำรวมระวังความประพฤติปฏิบัติของตน ให้อยู่ในระเบียบ แบบแผนที่ดีงาม รวมทั้งต้องซื่อสัตย์ รักษาความจริงใจวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ..." (พระบรมราโชวาท.2547 : ออนไลน์)

พระบรมราโชวาท พระราชทาน เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2524 ว่า "ในส่วนครูนั้นก็จำเป็นต้องทำตัวให้ดี ให้เป็นที่เคารพรักใคร่และเชื่อถือได้สนิทใจ ข้อหนึ่งจะต้องฝึกตนเองให้แตกฉานและแม่นยำชำนาญทั้งในวิชาความรู้ วิธีสอน เพื่อสามารถสั่งสอนได้อย่างกระจ่างแจ่มแจ้งและถูกต้องสมบูรณ์ อีกข้อหนึ่งต้องฝึกหัดจิตใจของตัวให้เข้มแข็งหนักแน่น สุจริตซื่อตรงประกอบด้วยเมตตา ความสุภาพอ่อนโยน จะได้นำศิษย์มองเห็นซึ่งและประทับใจในความสามารถและความดีของครู กำหนดจดจำเป็นแบบฉบับ การให้การศึกษา ก็จะบรรลุผลครบถ้วนตามจุดประสงค์" (สำนักงาน ก.ค. 2542 : 15)

2.3 คุณสมบัติตามที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำหนด

ครุพระสอนศีลธรรมสังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเรียกชื่อว่าพระธรรมวิทยากร ตามประกาศมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เรื่องระเบียบปฏิบัติของพระธรรมวิทยากร พ.ศ. 2543(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.2547 : ออนไลน์) ดังนี้

ระเบียบปฏิบัติพระธรรมวิทยากร พุทธศักราช 2542 ข้อ 4 "พระธรรมวิทยากร" หมายความว่า พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ชั้นศาสนา ศาสดาปีที่ 1 ถึงชั้นศาสนา ศาสดาปีที่ 4 รวมถึงศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตที่ผ่านการอบรมและได้รับ แต่งตั้งตามข้อ 23 เท่านั้น "สถานที่ออกเผยแผ่" หมายความว่า (1) โรงเรียน วิทยาลัยและสถานศึกษา สังกัดรัฐบาลหรือเอกชน(2) บ้านพักคนชรา สถานสังคมสงเคราะห์ราชทัณฑ์ หรือสถานที่เรียกชื่อ อย่างอื่นที่ดำเนินการเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองดีของชาติ

หมวด 3 และหมวด 4 แห่งระเบียบปฏิบัติพระธรรมวิทยากร พุทธศักราช 2542 กำหนด ขั้นตอนการเป็นพระธรรมวิทยากร และหน้าที่ของพระธรรมวิทยากร ดังนี้

หมวด 3 ขั้นตอนการเป็นพระธรรมวิทยากร

ข้อ 19 ต้องเป็นพระนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยหรือวิทยาเขตเท่านั้น

ข้อ 20 พระธรรมวิทยากรต้องจบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และ นักธรรมชั้นเอกหรือธรรมศึกษาชั้นเอก

ข้อ 21 ต้องยื่นใบสมัครเป็นพระธรรมวิทยากร พร้อมรูปถ่าย 1 นิ้ว จำนวน 2 รูป

ข้อ 22 ต้องผ่านการฝึกอบรมเพื่อแต่งตั้งให้เป็นพระธรรมวิทยากรในแต่ละปีการศึกษา

ข้อ 23 ต้องมีโรงเรียนหรือสถานที่ออกเผยแผ่ประจำ ในกรณียังไม่มีทางแผนกจะจัดสรรให้ ตามความเหมาะสม

หมวด 4 หน้าที่ของพระธรรมวิทยากร

ข้อ 24 พระธรรมวิทยากรต้องประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี ตามพระธรรมวินัยวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม

ข้อ 25 พระธรรมวิทยากรต้องรักษาเกียรติแห่งพระนักศึกษาและชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย โดยไม่สร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตัวเองและสถาบัน

ข้อ 26 พระธรรมวิทยากรมีหน้าที่เผยแผ่วิชาการทางพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องตาม พระธรรมวินัยแก่นักเรียนเยาวชนและพลเมืองของชาติ ที่ทางแผนกมอบหมายหรือสถานที่ที่เข้าไป เผยแผ่อย่างเคร่งครัด

ข้อ 27 การเผยแผ่ ตามข้อ 26 ให้ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรของ โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครหรือหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเป็นหลัก

2.4 คุณสมบัติตามที่กรมการศาสนากำหนด

ผู้ที่ได้รับการบรรจุเป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้นั้น ต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติตามที่กรมการศาสนากำหนด(กรมการศาสนา. 2546ข : 1) ซึ่งคุณสมบัติที่กำหนดไว้นั้นดังนี้

1. มีวุฒินักธรรมชั้นเอกและเปรียญธรรม 3 ประโยคขึ้นไป
2. ผ่านการอบรมในโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากศูนย์วัฒนธรรมหรือเจ้าคณะจังหวัด
3. มีหนังสือตอบรับหรือหนังสืออาราธนาให้เป็นครูผู้สอนศีลธรรม เฉพาะในปีการศึกษานั้น ๆ จากผู้บริหารโรงเรียน พร้อมหนังสืออนุญาตให้เป็นครูผู้สอนจากเจ้าอาวาสสำหรับในส่วนกลาง และจากเจ้าคณะจังหวัดในส่วนภูมิภาค
4. ไม่ได้เป็นพระปริยัตินิเทศก์ พระสอนพระปริยัติธรรมอาสา พระธรรมทูต ของกรมการศาสนาหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สรุปได้ว่า ผู้ที่จะเป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรเป็นผู้มีคุณสมบัติของครูลักษณะของครูดีตามคำสอนในพุทธศาสนา ลักษณะของครูดีตามพระราชดำรัสและพระราชโองการ มีคุณสมบัติตามที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และกรมการศาสนากำหนด

3.การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามองมนุษย์ทุกคนว่าเป็น “เวไนยสัตว์” ที่มีศักยภาพในตัวเองที่จะพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมให้สูงขึ้น ตามลำดับจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตได้ แนวทางปลูกฝังนั้น พระพุทธศาสนายอมรับทั้งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้นองค์ประกอบทั้งสองนี้เสริมหรือเกื้อหนุนกันประสานกันด้วยดี การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นไปด้วยดี (แสงระวี เทพรอด. 2542 : 39) โดยองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ปรโตโฆสะ สิ่งแวดล้อมภายนอก หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางสังคมทั่วไปที่ดีที่เกื้อหนุนแก่การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ในที่นี้เน้นไปที่ “กัลยาณมิตร” คือผู้คอยให้คำแนะนำที่ดี เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ และท่านผู้รู้ทั้งหลาย เด็กที่มีปรโตโฆสะที่ดีพร้อมจะก้าวหน้าทางคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย
2. โยนิโสมนสิการ การรู้จักใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลใช้ความคิดถูกวิธี รู้จักคิด คือ คิดแยกแยะและสืบสาวหาต้นตอ ตามหลักความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยต่าง ๆ พุดให้เข้าใจง่ายคือคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น

กล่าวโดยสรุป ในทางปฏิบัติการสร้างคุณธรรม จริยธรรมจะต้องขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่ง และสร้างสำนึกภายในโดยเฉพาะการรู้จักคิดของเด็กอีกส่วนหนึ่ง ครูอาจารย์จะช่วยเป็นกัลยาณมิตรชี้แนะให้ใช้ความคิดให้ถูกวิธี รู้จักคิดหาเหตุผล ถ้าไม่มีกัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการมักเกิดยาก

การสร้างคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาจะต้องมีหลักการเพื่อการพัฒนาเด็กคือผู้เรียนวิชาพระพุทธศาสนา (ทีศนา แคมมณี และคนอื่นๆ .2536 : 37-39) ซึ่งหลักการทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาเด็กมีดังนี้

1. มนุษย์ประกอบด้วยรูปและนาม การพัฒนาเด็กจึงต้องพัฒนาทั้งทางกายและจิตไปพร้อม ๆ กัน อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน จึงจะสามารถวางพื้นฐานที่ดีให้แก่เด็ก เพื่อนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
2. มนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันมาแต่กำเนิดโดยผลแห่งกรรม แต่ทุกคนมีศักยภาพที่สามารถสร้างเสริมให้พัฒนาได้ โดยอาศัยเหตุปัจจัยที่มีผลต่อกันและกัน การจัดสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถช่วยให้เด็กมีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพของตน
3. คุณธรรมเป็นพื้นฐานทางจิตใจอันนำไปสู่การกระทำ การปลูกฝังคุณธรรมอบรมปณิสัยให้เด็กมีความคิดความเห็นที่ถูกต้อง จะนำเด็กไปสู่การกระทำที่ชอบธรรมและถูกต้อง
4. การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กตั้งแต่วัยเยาว์โดยให้ปฏิบัติตามโอวาท 3 ประการ ได้แก่ การรักษาศีล การประพฤติธรรม และการทำจิตให้บริสุทธิ์สะอาด จะช่วยให้เด็กพัฒนาคุณธรรมขึ้นในตนเองอย่างได้ผล
5. การปลูกฝังคุณธรรมในเรื่อง การมีวินัย มีสติ กตัญญู เมตตา อุตุน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด ขยัน และไม่เห็นแก่ตัว เป็นการช่วยพัฒนาจิตให้มีคุณภาพมากขึ้น
6. สัปปริสธรรม 7 อันได้แก่ การรู้จักตน รู้จักคิด รู้จักเหตุผล รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักบุคคลและรู้จักชุมชน เป็นหลักธรรมที่ควรฝึกฝนให้เด็กเพื่อการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม
7. การปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก จำเป็นต้องคำนึงถึงอุปนิสัยและพื้นฐานของผู้เรียน และใช้กลวิธีการสอนที่หลากหลายผสมผสานกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี
8. การเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นวิธีการสอนที่ได้ผลอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก ครูจึงจำเป็นต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก
9. การบริหารจัดการให้บริสุทธิ์ สดใสอกุศลเป็นการเพิ่มสมรรถภาพของจิต การฝึกสมาธิเพื่อช่วยให้จิตมีความบริสุทธิ์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาเด็ก
10. ธรรมะคือหน้าที่ ทุกคนต้องทำหน้าที่และรับผิดชอบตามบทบาทของตน เช่น บทบาทพ่อแม่ ลูก ผู้ดูแลเด็ก และครู หลักธรรมะว่าด้วยทศ 6 จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
11. ความพอดีหรือทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) เป็นหลักธรรมที่ควรนำมาฝึกฝนและปฏิบัติ เพราะเป็นหลักธรรมที่ช่วยนำบุคคลไปสู่ความสำเร็จอย่างพอเหมาะพอดี
12. ปัญญาเกิดขึ้นได้จากการสดับรับฟัง การศึกษาเล่าเรียน (สุตมยปัญญา) ในการพัฒนาเด็ก จึงควรจัดประสบการณ์ตรงทางประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เด็กได้หัดสำรวจ สังเกต สัมผัส ด้วยตนเอง โดยมีผู้ใหญ่คอยแนะนำสั่งสอนด้วยความรักใคร่ ความเอาใจใส่

13. ปัญญาเกิดขึ้นได้จากการคิดพิจารณาหาเหตุผล (จินตามยปัญญา) ในการพัฒนาเด็ก จึงควรจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสถานการณ์จำลองให้เด็กได้นำประสบการณ์ตรงมาคิด พิจารณา ฝึกการเลือกตัดสินใจ และการปรับตัวโดยจัดวิธีการให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก

14. ปัญญาเกิดขึ้นได้จากการฝึกฝนอบรม และลงมือปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ (ภวานามยปัญญา) ในการพัฒนาเด็ก จึงควรให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมการเล่น กิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

15. การสร้างศรัทธาอันเป็นองค์ประกอบนำไปสู่การพัฒนาปัญญา ต้องอาศัยปัจจัยภายนอก (ปรโตโมสะ) อันได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร การสร้างและส่งเสริมปัจจัยทั้ง 2 จึงเป็นสิ่งจำเป็น

16. การพัฒนาปัญญาให้เกิดขึ้น ต้องอาศัยปัจจัยภายในคือ โยนิโสมนสิการ หรือการรู้จักคิดโดยแยบคาย การฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างถูกวิธี จึงเป็นสิ่งจำเป็น

17. กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 สามารถช่วยให้บุคคลเกิดปัญญาสามารถหลุดพ้นจากภาวะของทุกข์ กระบวนการแก้ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิต ซึ่งควรฝึกฝนให้แก่ผู้เรียน

18. หลักธรรมในพหุสูตรมืองค์ 5 เป็นหลักธรรมที่ควรฝึกฝนให้แก่ผู้เรียนเพราะสามารถช่วยผู้เรียนให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงและถูกต้องได้ศึกษา

กล่าวโดยสรุป หลักการทางพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมเยาวชนนั้น เน้นทั้งการปลูกฝังจากภายในและภายนอก เพื่อให้เด็กเกิดปัญญาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ ได้ ดังนั้นการที่จะปลูกฝังคุณธรรมในเยาวชนนั้นต้องใช้แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มาผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลย์และเหมาะสมกับช่วงวัยและความต้องการของเยาวชน อันจะส่งผลให้การปลูกฝังคุณธรรมเยาวชนประสบผลสำเร็จ โดยที่สามารถประยุกต์วิธีการต่างๆ นำไปใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียนและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้ เช่น การทำตัวเป็นแบบอย่างของผู้มีคุณธรรม ความกตัญญูกตเวที เป็นต้น เพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติตาม และมีความรู้สึกทว่าสิ่งที่เขาปฏิบัตินั้นสามารถทำให้เขาเป็นคนดีได้ และได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นเป็นการสร้างจิตสำนึกในทางที่ดีให้เกิดกับเยาวชนในการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดีโดยประเด็นสำคัญของการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมเยาวชนนั้นต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสนใจของเยาวชน การปลูกฝังคุณธรรมนั้นเป็นเรื่องราวของจิตใจ ดังนั้นถ้าเยาวชนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายและไม่กระตือรือร้น การปลูกฝังคุณธรรมก็จะเป็นไปได้ยาก แต่ถ้าเยาวชนมีความรู้สึกชอบ การปลูกฝังคุณธรรมก็จะดำเนินไปในทิศทางที่ดีและประสบผลสำเร็จ

2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ เพื่อน หรือบุคคลรอบข้าง ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะเป็นต้นแบบให้กับเยาวชน เยาวชนจะเลียนแบบพฤติกรรมและนำไปปฏิบัติ ถ้ากลุ่มบุคคลนั้นเป็นต้นแบบที่ดีเยาวชนก็จะมีพฤติกรรมในทางที่ดี แต่ถ้ากลุ่มบุคคลเป็นต้นแบบที่ไม่ดี เยาวชนก็จะมีพฤติกรรมในทางที่ไม่ดี

คุณธรรมที่ทำให้จิตใจของมนุษย์ประเสริฐได้แก่พรหมวิหาร(กรมการศาสนา.2537:271)มีความหมาย 3 ประการดังนี้

1. พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ
2. พรหมวิหาร เป็นธรรมที่ทุกควรประพฤติปฏิบัติต่อกัน ไม่เฉพาะผู้ใหญ่ใช้กับผู้น้อยเท่านั้น

3. พรหมวิหาร เป็นธรรมสำหรับสร้างโลกแห่งอุดมคติ ที่ปวงชนมีความรัก ความปรารถนาดี ช่วยเหลือเกื้อกูลส่งเสริมความดีกันและดำรงความเที่ยงธรรมไว้

จริยธรรมหรือธรรมจริยาคือการประพฤติธรรมต้องปฏิบัติตามอริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 (กรมการศาสนา.2537 : 238-239) ซึ่งมีความหมายและหัวข้อดังนี้

อริยสัจ 4

1. ความหมาย อริยสัจ 4 หมายถึงความจริงอันประเสริฐ หรือความจริงของพระอริยะ เป็นความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ ทำให้พระองค์เป็นพระพุทธเจ้า และทรงนำมาสั่งสอนประชาชน ทำให้ผู้ปฏิบัติตามพ้นทุกข์ เปลี่ยนจากปุถุชนกลายเป็นพระอริยะ

2. หัวข้ออริยสัจได้แก่ 1)ทุกข์ คือความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ตลอดจนปัญหาชีวิตทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น เกิด แก่ เจ็บ ตาย การประสบสิ่งที่ไม่ชอบใจ การพลัดพรากจากของรัก ปรารถนาไม่สมหวัง เป็นต้น 2) สมุทัย คือ เหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา ความทะยานอยากที่พัวพันด้วยการยึดตัวตนเป็นที่ตั้ง แบ่งเป็น 3 คือ กามตัณหา ความอยากได้ คือ อยากให้เราเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ภวตัณหา ความอยากเป็น คือ อยากให้เราเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ วิภวตัณหา ความอยากจะไม่เป็น คือ อยากให้เราไม่เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ 3) นิโรธ คือความดับทุกข์ ได้แก่ สภาพที่บริสุทธิ์ สงบ ปลอดโปร่ง ผ่องใส เบิกบาน ปราศจากกิเลส และความทุกข์ 4) มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

มรรคมีองค์ 8

1. ความหมาย มรรคมีองค์ 8 หมายถึง ทางอันประเสริฐอันยังผู้ปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

2. องค์แห่งมรรค 8 ประกอบด้วย 1) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ พยายามชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ

ดังนั้น ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เมื่อจะทำหน้าที่ในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนจะต้องคำนึงถึงทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของเยาวชน เพื่อเข้าใจถึงสภาพปัญหาความต้องการ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเยาวชนได้ถูกต้องตามวิสัย

โดยมีพรหมวิหารธรรม เป็นคุณธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ และอริสัจ 4 มรรคมงคล 8 เป็นธรรมจรรยาหรือจริยธรรม ทั้งแก่ผู้เรียนและผู้สอน

สรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมี 2 ประการ คือ ปรโตโมสะ การปลุกฝังจริยธรรมจากสิ่งแวดล้อมภายนอก และโยนิโสมนสิการ การรู้จักใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลใช้ความคิดถูกวิธี ให้เป็นผู้มีคุณธรรมตามพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ให้ความจริงคือ อริยสัจ 4 และหนทางปฏิบัติตามมรรคมงคล 8

4. เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่สอนในระดับชั้นประถมและระดับชั้นมัธยม

ศึกษา

เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่สอนในระดับชั้นประถมและระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นนี้กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายมุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนของชาติตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาได้เรียนรู้หลักธรรมทางศาสนา (กรมการศาสนา. 2544 : 4-5) ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะจุดหมายของหลักสูตรลักษณะของหลักสูตรและโครงสร้างของหลักสูตรในระดับชั้นประถมและระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งมีจุดหมาย ลักษณะ และโครงสร้างดังนี้

จุดหมายของหลักสูตร คือ สืบเนื่องจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนของชาติตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและชั้นอาชีวศึกษา ได้เรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาสัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละ 1 คาบ ๆ ละ 50 นาที เป็นระยะเวลา 12 ปี คือ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1- 6 รวมทั้งสิ้น 480 ครั้ง/สัปดาห์ (1 ปี เรียน 2 ภาคเรียนๆ ละ 18 – 20 ครั้ง/สัปดาห์) เป้าหมายปลายทางของเด็กและเยาวชนก็จะได้รับการปลูกฝังหลักธรรมของศาสนา โดยค่อยๆ ซึมซับ และสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ปัญหาที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะค่อย ๆ ลดลง ชุมชน สังคม และประเทศชาติก็จะพัฒนายิ่งๆ ขึ้นไป

ลักษณะของหลักสูตร หลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นหลักสูตรเสริม มิใช่หลักสูตรปกติที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ในโรงเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษา และระดับชั้นอาชีวศึกษาโดยทั่วไป เพราะหลักสูตรนี้มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ครูพระสามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนแต่ละวัยและเหมาะสมกับสถานการณ์ในช่วงเวลานั้นๆ

โครงสร้างของหลักสูตร หลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มชั้น (กรมการศาสนา. 2544 : 4-8) ประกอบด้วยกลุ่มชั้นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ประกอบด้วยหัวข้อธรรมหลัก หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้องและคุณธรรมที่ใช้ ดังนี้

หัวข้อธรรมหลัก (ภาวนา 4)

1. กาย คือ รูปร่าง ร่างกายของตนเอง คนอื่น และสัตว์สิ่งของ
2. ศีล คือ การรักษาร่างกายตนเองให้สะอาดบริสุทธิ์ อาบน้ำ แปรงฟัน แต่งตัวได้สะอาดเรียบร้อย การไม่เบียดเบียน ทำร้าย दुต้าคนอื่น ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ และพี่น้อง

3. จิต คือ จิตใจ ความนึกคิดภายใน เช่น อาการที่คิดถึงพ่อแม่ จิตสงบ นั่งหลับตา ไม่พูด ไม่เล่น ไม่หยอกล้อกัน ตั้งใจเรียนหนังสือ

4. ปัญญา รู้ว่าเมื่อตนเองไม่เล่น ไม่หยอกล้อกัน สงบเสงี่ยมแล้วมีคนรัก มีคนชอบได้รับรางวัล

หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง

1. กาย ได้แก่ อาหาร 4 ธาตุ 4
2. ศีล ได้แก่ ศีล 5 และมารยาทการกราบ – การไหว้
3. จิต การใช้สมาธิเบื้องต้น เช่น การนับ หายใจเข้า – ออก นับ 1 หายใจเข้า – ออก นับ 2 หรือนั่งเงยบ ุได้

4. ปัญญา ได้แก่ สภาพที่เกิดขึ้นแก่ร่างกายและจิตใจของตนเอง และผู้อื่น รู้จักเปรียบเทียบกันได้ระหว่างสิ่งที่ชอบและสิ่งที่ไม่ชอบ

2. กลุ่มชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 ประกอบด้วยหัวข้อธรรมหลัก หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง และคุณธรรมที่ใช้ดังนี้

หัวข้อธรรมหลัก (ภาวนา 4)

1. กาย คือ รูปร่าง ตัวเรา ผู้อื่น วัตถุ สิ่งของ บ้าน รถ สัตว์เลี้ยง
2. ศีล คือ การรักษา รูปร่างให้สะอาดงดงาม เสื้อผ้า ห้อยพัก ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมให้เป็นระเบียบสวยงาม การไม่ชุกชน เบียดเบียน ทะเลาะกัน ไม่ลักขโมย ไม่พูดโกหก ไม่ด่าผู้อื่น ไม่ด้อยดีกับน้องๆ เพื่อนๆ
3. จิต คือ ตัวการที่คิด คิดให้พอดีพอเหมาะ ต้องรู้จักควบคุมความคิด สมาธิ กำหนดลมหายใจเข้า – ออก ควบคุมความคิดได้
4. ปัญญา คือ เห็นคุณค่าของร่างกายที่สงบ เห็นคุณ เห็นโทษ อันเกิดจากรูปธรรมทั้งหลาย เห็นคุณค่าของความสงบ เป็นระเบียบ ตามระเบียบวินัยของโรงเรียน เห็นโทษของความเกเร ไม่เป็นระเบียบและการไม่ศึกษาเล่าเรียน

หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง

1. กาย ได้แก่ อาหาร 4 ธาตุ 4 ปัจจัย 4 อายตนะ 6
2. ศีล ได้แก่ ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และมารยาทในการกราบ – การไหว้ เบญจศีลและเบญจธรรม
3. จิต สมาธิภาวนาง่าย ๆ เช่น หายใจเข้านึกในใจว่า พุช หายใจออกนึกในใจว่า โธ
4. ปัญญา ได้แก่ สุตมยปัญญา (ความรู้เกิดจากการฟัง) จินตามยปัญญา (ความรู้เกิดจากการใคร่ครวญ) ภาวนามยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการฝึกอบรม) สัมมาทิฎฐิ (ความเห็นถูกต้อง) ปรโตโมสะ (การรู้จักฟังคำแนะนำจากผู้อื่น เห็นคุณโทษ)

คุณธรรมที่ใช้คุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ชื่อสัตย์ ต่อตนเอง และอดทนเมื่อกระทบต่ออารมณ์ไม่ชอบ รู้จักเสียสละของตนเองให้ผู้อื่น และให้อภัยแก่คนอื่น

3. กลุ่มชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ประกอบด้วยหัวข้อธรรมหลัก หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้องและคุณธรรมที่ใช้ ดังนี้

หัวข้อธรรมหลัก (ภาวนา 4)

1. กาย คือ รูปร่างกายของตัวเรา และคนอื่น คน สัตว์ สิ่งของ สิ่งที่ปรากฏได้ เห็น ได้สัมผัสได้ ได้แก่ รูป มีจิตใจครอง เช่น คน และสัตว์ ส่วนรูปที่ไม่มีจิตครอง เช่น สิ่งของ ต้นไม้และภูเขา

2. ศีล คือ การรักษารูปร่างให้สะอาดงดงาม จัดห้องพัก ที่อยู่อาศัย การช่วยพ่อแม่ และครูทำความสะอาด การรักษาสิ่งแวดล้อม ทำตนให้เป็นผู้มีศีล 5 อย่างมั่นคง ไม่ด่าและไม่ทะเลาะพูดเสียงดังไววาย

3. จิต คือ ส่วนที่มีหน้าที่คิดให้ตัวตนของเราและผู้อื่น ทำจิตใจให้สบาย ด้วยกรรมฐาน 10 อย่างใดอย่างหนึ่ง

4. ปัญญา คือ ความรอบรู้ตามเป็นจริง รู้ถึงคุณโทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ รู้คุณค่าสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ของคุณโทษ ประโยชน์และสิ่งไม่เป็นประโยชน์ได้

หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง

1. กาย ได้แก่ ขันธ์ 5 ธาตุ 4 อาหาร 4 อายตนะ 6 โภควิภาค ปัจจัย 4

2. ศีล ได้แก่ ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 มารยาทในการกราบ – การไหว้ เบญจธรรม กฏและระเบียบ

3. จิต ได้แก่ สมาธิภาวนา 4 กรรมฐาน 40

4. ปัญญา ได้แก่ สุตมยปัญญา (ความรู้เกิดจากการฟัง) จินตามยปัญญา (ความรู้เกิดจากการใคร่ครวญ) ภาวนามยปัญญา (ความรู้เกิดจากการฝึกอบรม) สัมมาทิฎฐิ (ความเห็นถูกต้อง) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริถูกต้อง) กรรมฐาน 40 วิปัสสนา (การรู้แจ้งถึงอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นๆ) สติปัฏฐาน 4 (การมีสติกำหนดรู้ทันทุกอิริยาบถและความคิด)

คุณธรรมที่ใช้คุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ฝึกตน ให้มี สัจจะ ให้มีความสัตย์ต่อตนเอง ให้ได้ฝึกใจ ให้อดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ อดออม และประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ไม่ติดใจผูกโกรธ รู้จักปล่อยวาง ให้อภัยต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม กตัญญูกตเวทิตา ไตรสิกขา กัลยาณมิตร 4 กามคุณ 5 อสุภะ 10 มิตระแท้ 4 อบายมุข 4 และไตรลักษณ์

4. กลุ่มชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ประกอบด้วยหัวข้อธรรมหลัก หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง และคุณธรรมที่ใช้ ดังนี้

หัวข้อธรรมหลัก (ภาวนา 4)

1. กาย คือ รูปและนาม กายกับจิต ชีวิตคนเราประกอบด้วยกายกับจิต จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว ร่างกายเหมือนบ้าน จิตเหมือนเจ้าของบ้าน
2. ศีล คือ การรักษากาย และคำพูด (วาจา) ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เบียดเบียน ตนเองและผู้อื่น ดำรงผู้อื่นให้เดือดร้อน ยกพวกห้าห้าซึ่งกันและกัน การรักษาร่างกายตนเองและ ผู้ใกล้ชิด และวัตถุสิ่งของ สิ่งแวดล้อมให้เป็นระเบียบสวยงาม น่าดูน่าชมให้เหมาะสมกับการ ใช้งาน การทำให้ตัวเองเย็น สงคมเย็น คนมีศีลทำให้มีโภคทรัพย์ คนไม่มีศีลทำให้ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสังคมเดือดร้อนและไร้ทรัพย์
3. จิต คือ ความคิดที่ครอบครองกายหรือรูปร่าง ซึ่งเปรียบเสมือนเรือแล่นไปสู่ฝั่ง หรือจุดหมายปลายทางอย่างปลอดภัย เมื่อจิตเป็นใหญ่ก็จำเป็นต้องให้มีพลังเข้มแข็ง มีอำนาจ จึง ต้องทำจิตเป็นหนึ่งเดียว ทำจิตให้เป็นสมาธิอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
4. ปัญญา คือ ความรอบรู้ตามความเป็นจริง เช่น รูป หรือขันธ์ 5 มีการเปลี่ยนแปลง เกิด – ดับ ตามหน้าที่ของมัน เมื่อทราบไตรลักษณ์อย่างนี้ จิตก็ไม่หวั่นไหวเป็นทุกข์ ปัญญาให้เห็นตามความเป็นจริง จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อจิตต้องเป็นสมาธิมั่นคงเข้มแข็งตามที่อบรมฝึก ฝนมาทั้งภายในภายนอก วัตรธรรมชาติของรูปและนาม รู้ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฏปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้อย่างชาญฉลาด ไม่ถูกครอบงำ จิตใจเป็นอิสระ

หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง

1. กาย ได้แก่ ขันธ์ 5 มหาภูตรูป รูป 2 ธาตุ 6 บริษั 4 อาหาร 5 อายตนะ 6 โภค วิชาค กตัญญูกตเวที
2. ศีล ได้แก่ ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 มารยาท จริยธรรม เบญจธรรม สังวร 5
3. จิต ได้แก่ สมาธิภาวนา 4 กรรมฐาน 4 สติปัฏฐาน 40 อริยมรรค 8 นิเวศน์ 5
4. ปัญญา ได้แก่ สุตมยปัญญา (ความรู้เกิดจากการฟัง) จินตมยปัญญา (ความรู้เกิดจาก การใคร่ครวญ) ภาวนามยปัญญา (ความรู้เกิดจากการฝึกอบรม) สัมมาทิฎฐิ (ความเห็นถูกต้อง) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริถูกต้อง)

คุณธรรมที่ใช้คุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ การรักษาสัจจะ ความจริงใจต่อตนเองรู้จัก สละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง รู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดี อดทน อดกลั้น อดออม ไม่ประพฤติล่วงความสัจ สุจริต รู้จักสละวางความชั่ว ความทุจริต รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วน ใหญ่ของบ้านเมือง

สาระสำคัญของหลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สาระสำคัญของหลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้น มุ่งหวังการเรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม คือ ภาวนา 4 และคุณธรรม 4 ประการ ดังนั้น สาระสำคัญจึงมีความเกี่ยวข้องกับหลักภาวนา 4 เป็นสำคัญ(กรมการศาสนา. 2544 : 8 - 11) โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

สาระสำคัญของธรรมที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ประกอบด้วย

กายภาวนา ชีวิตของข้าพเจ้า มีสาระสำคัญคือ การกำเนิด และการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ ต่างอาศัยธาตุ 4 และอาหารเป็นเครื่องค้ำจุนชีวิต การเรียนรู้และการรู้จักตนเองและสรรพสิ่งรอบตัวเป็นการสร้างความเข้าใจและการพัฒนากายของตนให้ดำเนินไปถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะทางกาย และความคิดในการรู้จักตัวตน

ศีลภาวนา สะอาดกายเจริญวัย มีสาระสำคัญ คือ การรักษาร่างกายของตนเองให้สะอาดบริสุทธิ์ โดยการรักษาส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เรียบร้อยดีงามเป็นเบื้องต้นของการพัฒนากาย วาจาของตนให้เป็นปกติไม่มีโรคภัยเบียดเบียน สะอาดกายเป็นการเจริญวัย และการขจัดความขัดแย้งในตัวเอง อันจะนำไปสู่ความเป็นระเบียบของสังคม เป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพแห่งบุคคลให้งดงาม

จิตตภาวนา สะอาดใจเจริญสุข มีสาระสำคัญคือ มนุษย์เราประกอบด้วยสองส่วนหลักคือ กายกัยจิต หรือรูปธรรมและนามธรรม การที่คนเรารู้จักร่างกายและจิตใจของตนเองย่อมเป็นการพัฒนากายและจิตใจของตนให้เจริญ ความเจ็บความสงบของตนเองเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การฝึกฝน เรียนรู้ในทางที่ดียิ่งต่อไป

ปัญญาภาวนา รู้ไว้ใช้ว่าใส่ป่าแบกหาม มีสาระสำคัญคือ การรู้จักตนเอง และสภาพที่เกิดขึ้นแก่ตนและสิ่งรอบตัวว่า สิ่งนี้มีความหมายและความสำคัญต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร การรู้จักลำดับเหตุการณ์ตามเวลาและการรู้จักอดทน อดกลั้น เสียสละสิ่งของ เช่น ของเล่น ต่อเพื่อน ๆ เป็นการปลูกฝังความคิด ความเมตตาและการพิจารณาในความหมายและความสำคัญของสรรพสิ่งว่าทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันและเป็นไปตามกาลเวลา

คุณธรรมที่ใช้ได้แก่คุณธรรม 4 ประการ เช่น ให้เด็กรู้จักอดทน อดกลั้น เสียสละของเล่นของตนให้น้อง ๆ และเพื่อนได้บ้าง

สาระสำคัญของธรรมที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ประกอบด้วย

กายภาวนา ชีวิตของข้าพเจ้า มีสาระสำคัญ คือ การกำเนิดและการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ ต่างอาศัยธาตุ 4 (ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ) และอาหาร 4 (กวฬิงการาหาร ผัสสาหาร มโนสัญเจตนาหาร วิญญานาหาร) เป็นเครื่องค้ำจุนชีวิต การเรียนรู้และการรู้จักตนเองของสรรพสิ่งรอบตัว เป็นการสร้างความเข้าใจ และการพัฒนากายของตนให้ดำเนินไปถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะทางร่างกายและความคิดในการรู้จักตัวตน และการเกิดขึ้นของสรรพสิ่งในทางที่ถูกต้อง

ศีลภาวนา มารยาททางสังคม มีสาระสำคัญคือ การรักษาร่างกายและเสื้อผ้า ของใช้ของตนเอง และสิ่งแวดล้อมให้สะอาดโดยการรักษาการจัดระเบียบให้เรียบร้อยดีงาม เป็นเบื้องต้นของการพัฒนากาย วาจาของตนให้เป็นปกติ ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน และยังเป็นการจัดความขัดแย้งในตัวบุคคล อันจะนำไปสู่ความเป็นระเบียบของสังคม เป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพแห่งบุคคลให้งดงามทั้งกายและจิตใจ

จิตตภาวนา คุณค่าแห่งชีวิต มีสาระสำคัญ คือ มนุษย์เราประกอบด้วยสองส่วนหลักคือ กายกับจิต หรือรูปธรรมกับนามธรรม การที่คนเรารู้จักร่างกายและจิตใจของตนเองย่อมเป็นการพัฒนากายและจิตใจของตนให้เจริญ ความเจียมความสงบของตนเอง เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การฝึกฝน เรียนรู้ในทางที่ดีงาม เป็นการปลูกฝังการสร้างชีวิตให้มีคุณค่า จิตใจที่งดงาม

ปัญญาภาวนา ภูมิปัญญาแห่งชีวิต มีสาระสำคัญ คือ การรู้จักตนเอง และสภาพที่เกิดขึ้นแก่ตนและสิ่งรอบตัวว่า สิ่งนี้มีความหมายและความสำคัญต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร การรู้จักวิเคราะห์ลำดับเหตุการณ์ตามเวลาและการสังเกตสิ่งแวดล้อมว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เป็นการเสริมสร้างและพัฒนาปัญญาของบุคคลให้เป็นคนรู้จักคิดวิเคราะห์พิจารณาอันเป็นบ่อเกิดแห่งปัญญา

สาระสำคัญของธรรมที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ประกอบด้วย

กายภาวนา ความหมายของชีวิต มีสาระสำคัญคือ ชีวิตมนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างรูปธรรมและนามธรรม กายกับจิตซึ่งเกิดขึ้นจากธาตุ 4 ชั้น 5 อายตนะภายใน อายตนะภายนอก และอาหาร 4 เป็นเครื่องค้ำจุนชีวิต การรู้จักตัวตน และความสัมพันธ์ของกายกับจิต เป็นการสร้างความเข้าใจ และการพัฒนากายและจิตของตนให้ดำเนินไปถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนากายและจิต เพื่อให้ดำเนินชีวิตไปอย่างถูกต้อง

ศีลภาวนา กติกาแห่งชีวิต มีสาระสำคัญคือ การรักษาระเบียบวินัยแห่งตน การรักษา กาย วาจาของตนให้เป็นปกติไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน และการจัดความขัดแย้งในตัวบุคคลเป็นหลักการที่นำไปสู่ความเป็นระเบียบของสังคม เป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพแห่งบุคคลให้งดงาม

จิตตภาวนา การบริหารจิต พลังแห่งการสร้างสรรค์ มีสาระสำคัญคือ มนุษย์เราประกอบด้วยสองส่วนหลักคือ กายกับจิต หรือรูปธรรมกับนามธรรม การที่คนเรารู้จักร่างกายและจิตใจของตนเองย่อมเป็นการพัฒนากายและจิตของตนให้เจริญ การบริหารให้เกิดความมั่นคง ไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการเรียน การทำงาน และการควบคุมตนเองมิให้ไปสู่อำนาจของกิเลส ซึ่งจะเป็นพลังสร้างสรรค์แห่งการพัฒนาตนเองและสังคมได้

ปัญญาภาวนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสาระสำคัญคือ การเรียนรู้สภาพที่เกิดขึ้นแก่ตนและสิ่งรอบตัวในท้องถิ่น การมองเห็นชุมพลังปัญญาที่มีอยู่รอบตัว การรู้จักวิเคราะห์ลำดับเหตุการณ์ตามเวลาและการสังเกตสิ่งแวดล้อมว่า มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เป็นการเสริมสร้างและพัฒนา

ปัญญาของบุคคล ให้เป็นคนรู้จักคิด วิเคราะห์พิจารณา อันเป็นบ่อเกิดแห่งปัญญา โดยเฉพาะเป็น การเสริมสร้างภูมิปัญญาไทยที่มีมาแต่โบราณให้มั่นคงสืบต่อไป

สาระสำคัญของธรรมที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ประกอบด้วย

กายภาวนา องค์รวมของชีวิต มีสาระสำคัญ คือ ชีวิตมนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่าง รูปธรรมกับนามธรรม กายกับจิต ซึ่งเกิดขึ้นจากธาตุ 4 ขันธ์ 5 รูป 20 อายตนะภายใน 6 อายตนะภายนอก 6 และอาหาร 4 เป็นเครื่องค้ำจุนชีวิต การรู้จักตัวตน และความสัมพันธ์ของ กายกับจิต เป็นการสร้างความเข้าใจ และการพัฒนากายและจิตของตนให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนากายและจิตให้เป็นไปโดยองค์รวม และการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

ศีลภาวนา กลไกทางสังคม มีสาระสำคัญ คือ การรักษาวินัยแห่งตน การรักษากาย วาจาของตนให้เป็นปกติไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน และการขจัดความขัดแย้งใน ตัวบุคคลเป็นหลักการที่ไปสู่ความเป็นระเบียบของสังคม เป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพแห่งบุคคล ให้งดงาม การประพฤติตนให้มีระเบียบวินัย ย่อมเป็นกลไกทางสังคมที่จะขับเคลื่อนให้สังคมมี สันติสุข

จิตตภาวนาการบริหารจิตเพื่อชีวิตและการพัฒนา มีสาระสำคัญ คือ มนุษย์เราประกอบด้วยสองส่วนหลัก คือ กายกับจิต หรือรูปธรรมกับนามธรรม การที่คนเรารู้จักกว้างกายและจิตใจ ของตนเองย่อมเป็นการพัฒนากายและจิตใจของตนให้เจริญ การบริหารให้เกิดความมั่นคง ไม่ พุ้งซ่าน ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการเรียน การทำงาน และการควบคุมตนเองมิให้ไปสู่อำนาจของ กิเลส ซึ่งจะเป็นพลังสร้างสรรค์แห่งการพัฒนาตนเองและสังคมได้

ปัญญาภาวนา วัฒนธรรมแห่งปัญญา มีสาระสำคัญ คือ การเรียนรู้สภาพธรรมชาติของ รูปนาม การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ การมองเห็นชุมพลังปัญญาที่มีอยู่รอบตัว การรู้จัก วิเคราะห์ลำดับเหตุการณ์ตามเวลา การสังเกตและการปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างฉลาด เป็นการ เสริมสร้างและพัฒนาปัญญาของบุคคลให้เป็นคนรู้จักคิด วิเคราะห์พิจารณา อันเป็นบ่อเกิดแห่ง ปัญญา โดยเฉพาะเป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งปัญญา คือวิชาแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ จิตใจไม่ถูกครอบงำเป็นอิสระแห่งตน ผูกพันเพื่อการหลุดพ้นในลำดับต่อไป

สรุปได้ว่า เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่สอนในระดับชั้นประถมและระดับชั้นมัธยมศึกษา กำหนดให้สอนเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา และคุณธรรมที่ใช้คุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ ให้ละเอียดขึ้นไปตาม ลำดับชั้น

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิริติ ศรีวิเชียร (2537 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาบทบาทของ

พระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตามความคาดหวังของพระสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ก. บทบาทที่พระสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษาครู อาจารย์และนักเรียนมีความเห็นตรงกันว่าพระสงฆ์ควรจะได้แก่ 1) ในการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน ควรยกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นตัวอย่างประกอบ 2) ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม ในการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน ข. บทบาทที่พระสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษาและครูอาจารย์เห็นตรงกันว่าพระสงฆ์ควรจะได้กระทำ แต่นักเรียนไม่เห็นด้วย ได้แก่ ประสานงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ จริยธรรมวัดกับโรงเรียน สร้างแบบสอบถามจริยธรรมของนักเรียน และติดตามความเคลื่อนไหว ด้านจริยศึกษาเป็นประจำ ค. บทบาทที่พระสงฆ์มีความคิดแตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ และนักเรียนได้แก่ 1) การให้การอบรมสั่งสอนแนะนำแก่นักเรียนหญิงที่มีปัญหาด้านความประพฤติ เป็นการส่วนตัว 2) การให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองนักเรียนที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ในเรื่องวิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกหลาน 3) การให้คำแนะนำ และร่วมมือกับทางโรงเรียนในการ ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ง. บทบาทที่พระสงฆ์กับนักเรียนมีความเห็นขัดแย้ง กันได้แก่ 1) การชักนำให้ครูอาจารย์ในโรงเรียนเห็นความสำคัญของการจัดจริยศึกษา 2) ประชุมเพื่อ ปรึกษาและช่วยเหลือโรงเรียนในการสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการจัดจริยศึกษา และการประพฤติกจริยธรรม 3) ร่วมกับโรงเรียนทำการจัดจริยธรรมของนักเรียนและอบรมแนะนำ เกี่ยวกับวิธีสอนจริยศึกษาในโรงเรียน พร้อมกับอาจารย์ในโรงเรียน 4) การชักนำให้นักเรียนไปเรียน ธรรมศึกษาในวัด ตลอดจนการนำนักเรียนเข้าฟังรายการปาฐกถา อภิปรายหรือสนทนาธรรมตาม โอกาส

กุศล อิสตุลย์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการจัดการทางการศึกษาและ ลักษณะทรัพยากรการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเพื่อ เปรียบเทียบลักษณะการจัดการทางการศึกษา และลักษณะทรัพยากรการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพแตกต่างกันของโรงเรียนแตกต่างกัน ผลสรุป ลักษณะการจัดการทางการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา 7 ด้าน จากคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตร พบว่า 1) โรงเรียนควรมีการวางแผนทางด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่และด้าน วิชาการ 2) โรงเรียนควรมีการจัดตามสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน และเรียงตามลำดับจากผู้บริหาร สู่ครูผู้สอน 3) โรงเรียนควรมีการเลือกครูผู้สอนที่มีความสนใจ มีทักษะในการสอนวิชาพุทธ ศาสนา และสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน 4) โรงเรียนควรมีการจัดประชุมบุคลากรเพื่อการ ดัดนิสัยในการทำงานร่วมกัน 5) โรงเรียนควรเชิญผู้เชี่ยวชาญมานิเทศการสอนภายในโรงเรียนและ ควรมีการประสานกับทางวัดในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา 6) ครูผู้สอนควรเสนอปัญหาใน การปฏิบัติงานแก่ผู้บริหารตามสายการบังคับบัญชา 7) โรงเรียนควรจัดงบประมาณให้สอดคล้องกับ การวางแผนในด้านต่าง ๆ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการทางการศึกษาวิชาพุทธ ศาสนา ผลสรุปลักษณะทรัพยากรการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา 6 ด้าน จากกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน พบว่า 1) ครูผู้สอนควรเป็นผู้กำหนดเนื้อหาและจุดมุ่งหมายในการสอนตามหลักสูตรวิชาพุทธ ศาสนา 2) ครูควรมีการเลือกการใช้วัสดุและอุปกรณ์ให้ตรงตามที่ระบุไว้ในคู่มือหลักสูตรวิชา

พระพุทธศาสนา 3) ครูควรใช้เทคนิคการสอนหลายวิธีเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติ 4) ครูควรมีการจัดเตรียมห้องเรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ และภายในห้องเรียนมีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ทางการเรียนการสอน มีการจัดสภาพบรรยากาศทางด้านแสง เสียง อุณหภูมิ ความสะอาด และความเป็นระเบียบ 5) ครูควรมีการประเมินผลนักเรียนทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติ 6) บุคลากรหรือครูผู้สอนควรเป็นผู้มีความรู้ มีทักษะ มีความประพฤติ และการปฏิบัติตนที่ดีที่สามารถเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนได้ ผลการเปรียบเทียบลักษณะการจัดการ การศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาจากกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือก เป็นสถานที่จัดจรรยาวิชาดีเด่น มีลักษณะการวางแผนด้านบุคลากรและลักษณะการดำเนินการด้าน สถานที่ดีกว่าโรงเรียนที่ไม่ได้รับการคัดเลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบลักษณะทรัพยากรการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจากกลุ่มครู ผู้สอน พบว่า โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นสถานที่จัดจรรยาวิชาดีเด่น มีการใช้สื่อการสอน การใช้เทคนิคหรือวิธีสอน การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน และการประเมินผลการเรียนดีกว่า โรงเรียนที่ไม่ได้รับการคัดเลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนเรื่องอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

สุภวัฒน์ หนูพริก (2538 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง “ทัศนคติและความคาดหวัง ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจากการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนต่อการสอนของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา วิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับเข้าใจเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาดี จึงทำให้มีความสัมพันธ์กับ ความหวังในตัวเองสูงด้วย 2) ผู้บริหารโรงเรียนมีความคาดหวังสูงกับการสอนวิชาพระพุทธ ศาสนาของพระนิสิต โดยมีความสัมพันธ์ มีความคิดเห็นถึงผลกระทบสูงด้วย 3) ผู้บริหารโรงเรียน เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคของการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีน้อย

สายันต์ นามเมือง (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการสอน วิชาพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความพร้อมของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการศึกษา พบว่า 1) ความพร้อมของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันมีผลต่อ บทบาท การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาต่างกัน ผลการศึกษาพบว่าเป็นไปตามข้อสมมติฐานที่ กำหนดไว้ 2) ระดับการยอมรับบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ การ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนที่แตกต่างกัน มีผลต่อบทบาทการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาต่างกัน พบว่าเป็นไปตามข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้

จุริรัตน์ ทองพานิชย์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาผลการใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่ม โรงเรียนทักษิณสัมพันธ์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านหมี่ สำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดลพบุรี" ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพื้นฐานความรู้ใกล้เคียงกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2) นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากเรียนบทเรียนสำเร็จรูปสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 3) นักเรียนกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากเรียนด้วยวิธีสอนปกติ สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จรัส กาอินทร์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า 1) โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทุกแห่งในอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง จัดให้มีวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรีทุกภาคเรียน รวม 6 รายวิชา แผนการสอนที่ครูใช้ ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำเอง โดยใช้วัตถุประสงค์การเรียนรู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนโดยใช้การบรรยาย ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม สื่อการสอนที่ครูใช้บ่อยคือหนังสือและรูปภาพ ซึ่งไม่สร้างความสนใจ ทำให้นักเรียนไม่กระตือรือร้น การวัดและประเมินผลเป็นแบบอิงเกณฑ์ โดยมีการทดสอบระหว่างการเรียนและหลังเรียน 2) ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ครูมีปัญหาระดับมาก คือ ขาดสื่อ อุปกรณ์ แหล่งวิทยาการที่จะศึกษาค้นคว้าในการสอน ขาดเทคนิคการสอนที่ดี ขาดวิธีการสอนที่หลากหลาย ขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและจัด กิจกรรม รวมทั้งการจัดสถานที่บรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน

โดยข้อเสนอแนะจากการศึกษาพบว่า นักเรียนและผู้ปกครองมีความต้องการพัฒนาด้านสื่อ อุปกรณ์การสอน การวัดประเมินผลที่เน้นการปฏิบัติ การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ และต้องการให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางจริยธรรม

ไพรัตน์ ญาตินิมพลี (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนตามคู่มือครู" ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิโรจน์ ธาระพุด (2544 : 88-93) ได้ศึกษาเรื่อง "การปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิธีการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข ผลการศึกษาพบว่า 1) วิธีการสร้างความร่วมมือให้เกิดความร่วมมือขึ้นระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียนที่พระธรรมวิทยากรนำมาใช้ได้แก่การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน 2)

สำหรับปัญหาและอุปสรรค ที่พบคือ ปัญหาด้านบุคลากร ด้านเงินทุน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านวิชาการ ด้านนิเทศงาน และด้านความร่วมมือและประสานงาน 3) การแก้ไขปัญหาก็พระธรรมวิทยากร ต้องการ คือ การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนด้านทรัพยากร การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การมีผู้เชี่ยวชาญและคณะที่ปรึกษา และการสร้างความร่วมมือและประสานงาน และมีข้อเสนอแนะว่า แผนกพระธรรมวิทยากรควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานด้านการเผยแผ่และพัฒนาจริยธรรมทั่วประเทศ ให้มีวิธีการปฏิบัติเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งประเทศ

วิชิต วงศ์สายดา (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากรจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากรจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนมากมีสมรรถภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระธรรมวิทยากรมีสมรรถภาพทั้ง 4 ด้าน เรียงจากสูงไปหาลำดับได้แก่ ด้านหลักสูตรและเนื้อหา ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน 2) เมื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากรจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามสถานภาพของครู(อายุ , จำนวนปีที่บวช, ระดับความรู้ทางบาลี,ระดับชั้นที่กำลังศึกษา,ประสบการณ์การสอน,ระดับชั้นที่สอน) พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มพระธรรมวิทยากรที่สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ และกลุ่มที่สอนในโรงเรียนขนาดกลาง มีระดับสมรรถภาพการสอน มากกว่ากลุ่มที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก และกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย มีสมรรถภาพการสอนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย 3) แนวทางการพัฒนาสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร

ผู้บริหาร มีแนวคิดเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรเห็นความสำคัญของหน่วยพระธรรมวิทยากร โดยมีการปฏิบัติเป็นรูปธรรมระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานอื่น ควรมีการจัดอบรมสัมมนาส่งเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาแก่พระธรรมวิทยากร ควรมีการประเมินผลการดำเนินงานของพระธรรมวิทยากรเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนให้ดียิ่งขึ้น

อาจารย์ผู้สอน มีความคิดเห็นว่า ควรมีการพัฒนาศักยภาพและปรับปรุงแนวการสอนให้เข้ากับยุคสมัย ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรหรือคู่มือการสอนให้เป็นเอกเทศ ควรได้รับการสนับสนุนด้านการบริการจากมหาวิทยาลัยและโรงเรียน ควรพัฒนาหน่วยงานของพระธรรมวิทยากรให้มีประสิทธิภาพกว่าที่เป็นอยู่ และควรมีค่าตอบแทนหรือรางวัลเพื่อเป็นแรงจูงใจในการทำงาน

พระชูชาติ คงสีดา (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาผู้ใหญ่ มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ใน ขั้นที่ 4 อันเป็นขั้นที่ยึดหลักการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งเป็นระดับที่พึงประสงค์ของสังคมระดับกลาง 2) เพศ สถานภาพในการทำงาน ไม่มีผลทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาแตกต่างกัน มีเพียง อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพสมรสของ

บิตามารดา ที่ทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา มีเพียงความใกล้ชิดทางศาสนา คือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติแบบพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 4) ตัวแปรที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือวิถีชีวิตแบบพุทธ สามารถทำนายเหตุผลเชิงจริยธรรมได้ที่ร้อยละ 6.10

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า พระสงฆ์ได้มีความสำคัญในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเยาวชน เพราะเป็นการนำเยาวชนเข้าสู่หลักธรรมเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติ เป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้คุณธรรมอย่างแท้จริง แต่ด้วยการปฏิบัติงานสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนก็เป็นเช่นเดียวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ย่อมจะเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การปฏิบัติงานสอนของพระสงฆ์นั้นขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ทั้งวัสดุอุปกรณ์ เงินทุน การประสานงาน และการไม่เห็นความสำคัญของงานที่พระสงฆ์ได้ให้การช่วยเหลือสังคม ทำให้การปฏิบัติงานสอนของพระสงฆ์ด้อยคุณภาพ และยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาความคิดเห็นในการปฏิบัติงานสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในฐานะที่เป็นผู้ปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมเยาวชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำเสนอให้คณะสงฆ์และกรมการศาสนาทราบ เพื่อที่จะนำไปกำหนดเป็นนโยบายหรือแผนงานในการพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1. ครูพระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน
2. ครูพระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน
3. ครูพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์สอนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน
4. ครูพระสอนศีลธรรมที่มีระดับชั้นที่สอนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน
5. ครูพระสอนศีลธรรมที่มีสถานที่ปฏิบัติงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน

6. ครูพระสอนศีลธรรมที่มีประเภทของโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนในการดำเนินการการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
- 6.สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนาและปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 180 รูป

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนาและปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 180 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ วุฒิทางการศึกษา ระดับชั้นที่สอน ประสบการณ์สอน ที่ตั้งของโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร
2. ด้านการเรียนการสอน
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อถามปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร

3. การสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร วารสาร บทความ ตำราต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน

3.2 ศึกษาจากผู้มีประสบการณ์ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน และผู้มีความชำนาญด้านการสร้างแบบสอบถาม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

3.3 เสนอแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยตรวจแก้ไขทั้งในด้านเนื้อหา โครงสร้างแบบสอบถาม และสำนวนภาษา เพื่อตรวจพิจารณา และปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3.4 หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพิณิจ (Face Validity) และพิจารณาข้อความให้ชัดเจนเหมาะสม นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข เสนออาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้ง (IOC = 87 %)

3.5 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปใช้เป็นแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยติดต่อภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อขอหนังสือถึงกรมการศาสนาขออนุญาตเก็บข้อมูลจากครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนา เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร

4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงครูพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร และเมื่อตอบแบบสอบถามแล้ว ขอให้ส่งคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์ ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยได้สอดซองติดแสตมป์ และจำหน่ายซองถึงตัวผู้วิจัยไปพร้อมกับแบบสอบถามที่ส่งไป

4.3 เมื่อผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนไม่ครบ ผู้วิจัยได้ติดตามทวงถามทางไปรษณีย์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งได้กำหนดระยะเวลาไว้ดังนี้

4.3.1 ผู้วิจัยส่งหนังสือแนะนำและแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ ในวันที่ 15 ตุลาคม 2546 โดยขอให้ตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนมายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ กำหนดภายในสิ้นเดือนตุลาคม 2546 รวมเวลาที่กำหนด 2 สัปดาห์

4.3.2 การเก็บข้อมูลในรอบที่สอง ผู้วิจัยได้ติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่ได้ส่งแบบสอบถามกลับมายังผู้วิจัยทางโทรศัพท์ เพื่อจะได้ทราบว่ากลุ่มตัวอย่างดังกล่าวได้รับหรือไม่ได้รับ

แบบสอบถาม หากยังไม่ได้รับแบบสอบถาม ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปให้ โดยขอให้ตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนมายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ กำหนดระยะเวลาระหว่าง 1 - 15 พฤศจิกายน 2546 รวมเวลาภายใน 2 สัปดาห์ รวมได้รับแบบสอบถามคืนทั้งหมด 150 ฉบับ เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้ว สามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 147 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.66 ของแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science) ดังนี้

1.แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละค่าเฉลี่ย

2.แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนใน 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ และด้านการวัดผลและประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจให้คะแนนเป็นรายข้อแล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและเฉลี่ยรวมทุกด้าน การพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนโดยใช้เกณฑ์ของ ชูศรี วงศ์รัตน์ ได้เสนอไว้ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์. 2534 : 185)

ค่าเฉลี่ย	1.00 -1.49	หมายความว่า มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	1.50 -2.49	หมายความว่า มีความเห็นด้วยน้อย
ค่าเฉลี่ย	2.50 -3.49	หมายความว่า มีความเห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.50 -4.49	หมายความว่า มีความเห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ย	4.50 -5.00	หมายความว่า มีความเห็นด้วยมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้

2.1 คำนวณค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคำถามเป็นรายข้อ รายด้านและโดยรวม

2.2 ทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรที่แยกเป็น 2 กลุ่ม ที่เป็นอิสระจากกันโดยใช้ Z-test

2.3 ทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way Analysis of Variance, F - test) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Test)

3. แบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยการสรุปคำตอบออกมา
เนื้อหา และแจกแจงความถี่

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่

6.1.1 ค่าร้อยละ

6.1.2 ค่าคะแนนเฉลี่ย

6.1.3 ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.2 เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่มีตัวแปร 2 กลุ่ม โดยใช้ Z-test และตัวแปรที่ มากกว่า 2
กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way Analysis of Variance, F – test)
ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใช้การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟ
เฟ (Scheffe's test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
$\bar{X}$	แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S^2	แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง
MS	แทน ค่าความแปรปรวน(Mean Square) ระหว่างกลุ่ม
SS	แทน ผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง(Sum of Square)
df	แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ(Degree of Freedom)
Z	แทน ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบค่า Z-test
F	แทน ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบค่า F-test
*	แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปร อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน ระดับชั้นที่สอน สถานที่ตั้งของโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน โดยวิเคราะห์เป็นความถี่และร้อยละ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้นำเสนอตามตาราง 1 ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัว	ความถี่	ร้อยละ
1.อายุ		
1.1 ต่ำกว่า 30 ปี	54	36.70
1.2 30 –35	44	29.90
1.3 36 ปีขึ้นไป	49	33.30
รวม	147	100
2. การศึกษาทางโลก		
2.1 ประถมศึกษา	8	5.40
2.2 มัธยมศึกษา	48	32.70
2.3 ปริญญาตรี	82	55.80
2.4 สูงกว่าปริญญาตรี	9	6.10
3. การศึกษาทางธรรม		
3.1 นักธรรมตรี,โท,เอก	50	34.00
3.2 เปรียญธรรม 1 - 9	21	14.30
3.3 นักธรรมและเปรียญ	76	51.70
4. ประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน		
4.1 ต่ำกว่า 3 ปี	24	16.30
4.2 3 ปีขึ้นไป	123	83.70
5. ระดับชั้นที่สอน		
5.1 ประถมศึกษา	69	46.90
5.2 มัธยมศึกษา	21	14.30
5.3 ทั้ง 2 ระดับ	57	38.80
6. สถานที่ตั้งของโรงเรียนที่สอน		
6.1 ตั้งอยู่ในวัดที่พำนัก	69	46.90
6.2 ตั้งอยู่นอกวัดที่พำนัก	78	53.10

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนตัว	ความถี่	ร้อยละ
7. ประเภทของโรงเรียนที่สอน		
7.1 โรงเรียนสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษา- ธิการ (สป.ศธ.)	87	59.20
7.2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน(สพฐ)	60	40.80
	147	100

จากตาราง 1 พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมจากกลุ่มตัวอย่าง 147 รูป อายุต่ำกว่า 30 ปี มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 54 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.70 รองลงมามีอายุ 36 ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวน 49 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.30 และน้อยที่สุดคืออายุระหว่าง 30-35 ปี ซึ่งมีจำนวน 44 รูป คิดเป็นร้อยละ 29.90

ทางด้านระดับการศึกษาทางโลก พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งมีจำนวน 82 รูป คิดเป็นร้อยละ 55.80 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีจำนวน 48 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.70 จบการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ซึ่งมีจำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.10 และจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งมีจำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.40 ตามลำดับ

ทางด้านระดับการศึกษาทางธรรม พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมจบการศึกษาระดับนักธรรม และเปรียญจำนวนมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 76 รูป คิดเป็นร้อยละ 51.70 รองลงมาจบการศึกษาระดับนักธรรมตรี,โท,เอก ซึ่งมีจำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 34.00 และน้อยที่สุดคือจบการศึกษาระดับเปรียญธรรม 1-9 ซึ่งมีจำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.30

ทางด้านประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนา 3 ปีขึ้นไป มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 123 รูป คิดเป็นร้อยละ 83.70 รองลงมาเป็นผู้มีประสบการณ์สอนต่ำกว่า 3 ปี ซึ่งมีจำนวน 24 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.30

ทางด้านระดับชั้นที่สอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมสอนนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาจำนวนมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 69 รูป คิดเป็นร้อยละ 46.90 รองลงมาเป็นผู้ที่สอนนักเรียนทั้ง 2 ระดับ ซึ่งมีจำนวน 57 รูป คิดเป็นร้อยละ 38.80 และน้อยที่สุดเป็นผู้ที่สอนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งมีจำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.30

ทางด้านสถานที่ตั้งของโรงเรียนที่สอน พบว่า ตั้งอยู่นอกวัดที่ครูพระสอนศีลธรรมพำนัก จำนวนมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 78 โรง คิดเป็นร้อยละ 53.10 รองลงมาตั้งอยู่ในวัดที่ครูพระสอนศีลธรรมพำนัก ซึ่งมีจำนวน 69 โรง คิดเป็นร้อยละ 46.90

ทางด้านประเภทของโรงเรียนที่สอน พบว่า โรงเรียนสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.ศธ.) จำนวนมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 87 โรง คิดเป็นร้อยละ 59.20 รองลงมาเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งมีจำนวน 60 โรง คิดเป็นร้อยละ 40.80

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

ในตอนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมและรายด้าน ดังปรากฏผลในตาราง 2 - 6

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร	3.44	0.65	ปานกลาง
2. ด้านการเรียนการสอน	3.41	0.75	ปานกลาง
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์	3.13	0.63	ปานกลาง
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.48	0.65	ปานกลาง
รวม	3.36	0.47	ปานกลาง

จากตาราง 2 แสดงว่า ความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรม โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 3.48$) รองลงมาคือ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ($\bar{X} = 3.44$) ด้านการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.41$) และด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์($\bar{X} = 3.13$)

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านเนื้อหาหลักสูตร เป็นรายข้อ

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. หลักสูตรเหมาะสมกับเวลาเรียน	2.97	0.86	ปานกลาง
2. หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามีการบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ	3.12	0.91	ปานกลาง
3. ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรที่กำหนดให้สอน	3.68	0.86	มาก
4. เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนามีความยากง่ายเหมาะกับระดับนักเรียน	3.24	0.91	ปานกลาง
5. เนื้อหาในหลักสูตรให้พื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปได้	3.30	0.92	ปานกลาง
6. หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาคนให้มีคุณธรรม	4.16	1.01	มาก
7. เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะทางด้านการปฏิบัติพระพุทธศาสนา ด้วยการรักษาศีลเข้าวัดฟังพระธรรม	3.59	1.12	มาก
8. หลักสูตรกำหนดให้จัดกิจกรรมการปฏิบัติพระพุทธศาสนา เช่น การทำสมาธิ การสวดมนต์	3.57	1.10	มาก
9. เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาได้จัดเวลาฝึกปฏิบัติไว้อย่างเหมาะสม	2.99	1.00	ปานกลาง
10. เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน	3.39	0.97	ปานกลาง
11. เนื้อหาหลักสูตรส่งเสริมให้รู้จักพิจารณาและตัดสินใจในแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล	3.59	0.98	มาก
12. เนื้อหาของหลักสูตรตรงกับวัตถุประสงค์	3.50	0.87	มาก
รวม	3.44	0.65	ปานกลาง

จากตาราง 3 แสดงว่า ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านเนื้อหาหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับมาก มี 6 ข้อ ($\bar{X} = 4.16 - 3.50$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาคนให้มีคุณธรรม ($\bar{X}= 4.16$) รองลงมาคือข้อ ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรที่กำหนดให้สอน ($\bar{X}= 3.68$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับปานกลางมี 6 ข้อ ($\bar{X} = 3.39 - 2.99$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ หลักสูตรเหมาะสมกับเวลาเรียน ($\bar{X}= 2.97$)

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการเรียนการสอน เป็นรายข้อ

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. เตรียมประเด็นหัวข้อธรรมะก่อนสอนนักเรียนทุกครั้ง	3.95	0.99	มาก
2. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการบรรยายวิชาการทางพระพุทธศาสนา	3.01	1.17	ปานกลาง
3. เชิญครูพระสอนศีลธรรมบรรยายหัวข้อธรรมะที่ใช้ในชีวิตประจำวันในหอประชุมหรือหน้าเสาธง	2.69	1.24	ปานกลาง
4. มีการฝึกอบรมครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกี่ยวกับวิธีการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน	2.88	1.20	ปานกลาง
5. จัดโครงการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน	3.01	1.09	ปานกลาง
6. ฝึกหัดให้นักเรียนปฏิบัติสมาธิก่อนเข้าเรียน	3.59	1.08	มาก
7. สนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันตอบปัญหาวิชาการทางพระพุทธศาสนา	3.23	1.26	ปานกลาง
8. จัดให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในวิชาพระพุทธศาสนา	3.24	1.11	ปานกลาง
9. รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา	3.59	1.06	มาก
10. ให้ข้อเสนอแนะนักเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา	3.74	0.99	มาก
11. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา	3.87	1.06	มาก
12. ติดตาม กำกับ ดูแลนักเรียนจนจบหลักสูตร	3.48	1.00	ปานกลาง
13. ให้ความร่วมมือในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน	4.03	1.02	มาก
รวม	3.41	0.75	ปานกลาง

จากตาราง 4 แสดงว่า ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับมาก มี 6 ข้อ ($\bar{X}=4.03-3.59$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ ให้ความร่วมมือในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ($\bar{X}=4.03$) รองลงมาคือข้อ เตรียมประเด็นหัวข้อธรรมะก่อนสอนนักเรียนทุกครั้ง ($\bar{X}=3.95$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ ($\bar{X}=3.48-2.69$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ เชิญครูพระสอนศีลธรรมบรรยายหัวข้อธรรมะที่ใช้ในชีวิตประจำวันในหอประชุมหรือหน้าเสาธง($\bar{X}=2.69$)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ เป็นรายข้อ

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. สื่อที่ใช้ในการสอนมีความทันสมัย	2.96	0.94	ปานกลาง
2. สื่อที่ใช้ในการสอนมีความสอดคล้องของเนื้อหากับ จุดมุ่งหมาย	3.16	0.97	ปานกลาง
3. ครูพระสอนศีลธรรมมีทักษะในการใช้สื่อและอุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอน	3.37	0.97	ปานกลาง
4. ใช้สื่อตามที่คู่มือหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา กำหนดไว้	3.00	0.97	ปานกลาง
5. มีการรับสื่อทางไกลเช่นรายการธรรมะทางวิทยุ โทรทัศน์ มาประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธ ศาสนา	2.61	1.17	ปานกลาง
6. นักเรียนรู้สึกกระตือรือร้นเมื่อได้เรียนวิชาพระพุทธ ศาสนาโดยการใช้สื่อ	3.71	0.93	มาก
7. การใช้สื่อทำให้นักเรียนเรียนก้าวหน้าและประหยัด เวลาในการทำความเข้าใจวิชาพระพุทธศาสนา	3.81	0.97	มาก
8. ประยุกต์ใช้สื่อที่มีในท้องถิ่นในการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา	3.28	1.01	ปานกลาง
9. นักเรียนมีส่วนร่วมใช้สื่อในการเรียนการสอนวิชาพระ พุทธศาสนา	3.16	0.98	ปานกลาง
10. สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีเพียงพอ	2.24	1.06	น้อย
รวม	3.13	0.63	ปานกลาง

จากตาราง 5 แสดงว่า ความคิดเห็นครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับมาก มี 2 ข้อ ($\bar{X}=3.81-3.71$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ การใช้สื่อทำให้นักเรียนเรียนก้าวหน้าและประหยัดเวลาในการทำความเข้าใจวิชาพระพุทธศาสนา($\bar{X}=3.81$) รองลงมาคือข้อ นักเรียนรู้สึกกระตือรือร้นเมื่อได้เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยการใช้สื่อ ($\bar{X}=3.71$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ ($\bar{X}=3.37-2.61$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับน้อย มี 1 ข้อ ($\bar{X}=2.24$) คือข้อที่ว่า สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีเพียงพอ($\bar{X}=2.24$) โดยข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือข้อ สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีเพียงพอ($\bar{X}=2.24$)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการวัดผลและประเมินผล เป็นรายชื่อ

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. มีการประเมินผลก่อนเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.14	1.03	ปานกลาง
2. มีการประเมินผลระหว่างเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.44	0.88	ปานกลาง
3. มีการประเมินผลหลังเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.70	0.90	มาก
4. การประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม	3.42	0.94	ปานกลาง
5. การประเมินผลการเรียนรู้มีความยุติธรรม	3.85	0.98	มาก
6. การประเมินผลปลายภาคเรียนสามารถครอบคลุมจุดประสงค์และเนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนา	3.49	0.92	ปานกลาง
7. นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเองและเพื่อนร่วมกลุ่มได้อย่างสอดคล้อง	3.16	0.90	ปานกลาง
8. วิธีการในการประเมินผลสอดคล้องกับสภาพนักเรียน	3.27	0.89	ปานกลาง
9. ใช้การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์นักเรียน	3.12	1.01	ปานกลาง
10. มีการแจ้งผลการประเมินให้นักเรียนทราบ	3.45	1.04	ปานกลาง
11. เกณฑ์ในการวัดผลประเมินผลระหว่างภาคและปลายภาคมีความเหมาะสม	3.55	0.83	มาก
12. ใช้การสอบเป็นเกณฑ์ตัดสินผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	3.56	0.88	มาก
13. มีการประเมินผลด้านความประพฤติ	3.77	0.93	มาก
14. ในระหว่างเรียนมีการประเมินผลด้านทักษะเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา	3.67	0.90	มาก
15. ประเมินผลการทำงานของนักเรียนร่วมกับผู้อื่น	3.51	0.90	มาก
รวม	3.48	0.65	ปานกลาง

จากตาราง 6 แสดงว่า ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านสื่อการวัดผลและการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับมาก มี 7 ข้อ ($\bar{X}=3.85-3.51$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ การประเมินผลการเรียนมีความยุติธรรม($\bar{X}=3.85$) รองลงมาคือข้อ มีการประเมินผลด้านความประพฤติ ($\bar{X}=3.77$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ ($\bar{X}=3.49-3.12$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อ ใช้การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์นักเรียน ($\bar{X}=3.12$)

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนใน โรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

ในตอนนี้เป็นการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามตัวแปร อายุ วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม ประสบการณ์การสอน ระดับชั้นที่สอน ที่ตั้งโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน ดังปรากฏในตาราง 7-14

3.1 เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 1 ที่ว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน ดังปรากฏในตาราง 7

ตาราง 7 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	2	9.15	4.57	12.61**	.000
	ภายในกลุ่ม	144	52.20	0.36		
	รวม	146	61.35			
2. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	2	1.56	0.78	1.39	.252
	ภายในกลุ่ม	144	80.56	0.56		
	รวม	146	82.12			
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์	ระหว่างกลุ่ม	2	1.56	0.78	2.00	.138
	ภายในกลุ่ม	144	56.01	0.39		
	รวม	146	57.57			
4. ด้านการวัดผลและการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.71	0.35	0.84	.432
	ภายในกลุ่ม	144	59.99	0.41		
	รวม	146	60.60			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.01	0.01	0.03	.972
	ภายในกลุ่ม	144	31.93	0.22		
	รวม	146	31.94			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 7 แสดงว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหาหลักสูตรแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพื่อให้ทราบว่ามียาคูใดบ้างที่แตกต่างกันจึงนำไปทดสอบรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ (Scheff's Test) ปรากฏผลตามตาราง 8 ดังต่อไปนี้

ตาราง 8 ทดสอบความแตกต่างความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามอายุ เป็นรายคู่

อายุ		ต่ำกว่า 30 ปี	30 – 35 ปี	36 ปีขึ้นไป
		(N = 54)	(N = 44)	(N = 49)
	$\bar{X}$	3.17	3.40	3.76
ต่ำกว่า 30 ปี	3.17	-	.23	.59**
30 – 35 ปี	3.40	-	-	.36*
36 ปีขึ้นไป	3.76	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 8 พบว่าครูพระสอนศีลธรรมที่มีอายุ 36 ปีขึ้นไปมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนด้านเนื้อหาหลักสูตรแตกต่างจากครูพระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และแตกต่างจากครูพระสอนศีลธรรมที่มีอายุระหว่าง 30-35 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 เพื่อทดสอบตามสมมติฐาน ข้อที่ 2 ที่ว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน ดังปรากฏในตาราง 9

ตาราง 9 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก

ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	3	1.15	0.38	0.91	.44
	ภายในกลุ่ม	143	60.20	0.42		
	รวม	146	61.35			
2. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3	0.48	0.16	0.28	.84
	ภายในกลุ่ม	143	81.64	0.57		
	รวม	146	82.12			
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์	ระหว่างกลุ่ม	3	0.79	0.27	0.67	.57
	ภายในกลุ่ม	143	56.78	0.40		
	รวม	146	57.47			
4. ด้านการวัดผลและการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	3	1.09	0.36	0.87	.45
	ภายในกลุ่ม	143	59.59	0.43		
	รวม	146	60.68			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.43	0.14	0.64	.59
	ภายในกลุ่ม	143	31.52	0.22		
	รวม	146	31.95			

จากตาราง 9 แสดงว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.3 เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 3 ที่ว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน ดังปรากฏในตาราง 10

ตาราง 10 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	2	0.90	0.45	1.07	.35
	ภายในกลุ่ม	144	60.45	0.42		
	รวม	146	61.54			
2. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.70	0.03	0.06	.94
	ภายในกลุ่ม	144	82.05	0.57		
	รวม	146	82.12			
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์	ระหว่างกลุ่ม	2	0.43	0.21	0.54	.59
	ภายในกลุ่ม	144	57.15	0.40		
	รวม	146	57.57			
4. ด้านการวัดผลและการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	2	1.21	0.60	1.45	.24
	ภายในกลุ่ม	144	59.85	0.42		
	รวม	146	61.06			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.37	0.18	0.84	.43
	ภายในกลุ่ม	144	31.63	0.22		
	รวม	146	32.00			

จากตาราง 10 แสดงว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.4 เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 4 ที่ว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน ดังปรากฏในตาราง 11

ตาราง 11 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การสอน โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	ประสบการณ์สอน				Z
	ต่ำกว่า 3 ปี (N=24)		3 ปีขึ้นไป (N=123)		
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร	3.28	.58	3.46	.39	-1.06
2. ด้านการเรียนการสอน	3.44	.53	3.41	.57	0.18
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์	3.15	.32	3.13	.42	0.15
4. ด้านการวัดผลและการ ประเมินผล	3.60	.49	3.45	.40	0.98
รวม	3.37	.46	3.36	.47	1.84

จากตาราง 11 แสดงว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.5 เพื่อทดสอบตามสมมติฐาน ข้อที่ 5 ที่ว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีระดับชั้นที่สอนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน ดังปรากฏในตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับชั้นที่สอน โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	P
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	2	1.85	0.93	2.24	.11
	ภายในกลุ่ม	144	59.50	0.41		
	รวม	146	61.35			
2. ด้านการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.28	0.14	0.25	.78
	ภายในกลุ่ม	144	81.84	0.57		
	รวม	146	82.12			
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์	ระหว่างกลุ่ม	2	1.53	0.76	1.96	.15
	ภายในกลุ่ม	144	56.05	0.39		
	รวม	146	57.58			
4. ด้านการวัดผลและการ ประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.13	0.07	0.16	.85
	ภายในกลุ่ม	144	60.55	0.42		
	รวม	146	60.68			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.34	0.17	0.78	.46
	ภายในกลุ่ม	144	31.60	0.22		
	รวม	146	31.94			

จากตาราง 12 แสดงว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีระดับชั้นที่สอนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6 เพื่อทดสอบตามสมมติฐาน ข้อที่ 6 ที่ว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน ดังปรากฏในตาราง 13

ตาราง 13 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามที่ตั้งโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	ที่ตั้งโรงเรียน				Z
	ในวัด (N=69)		นอกวัด (N=78)		
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร	3.37	.62	3.49	.67	-1.91
2. ด้านการเรียนการสอน	3.46	.71	3.37	.79	0.63
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์	3.15	.56	3.12	.69	0.23
4. ด้านการวัดผลและการประเมินผล	3.47	.67	3.48	.63	-0.07
รวม	3.37	.45	3.36	.49	0.09

จากตาราง 13 แสดงว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีที่ตั้งโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.7 เพื่อทดสอบตามสมมติฐาน ข้อที่ 7 ที่ว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีประเภทของโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนแตกต่างกัน ดังปรากฏในตาราง 14

ตาราง 14 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยรวม และรายด้าน

ความคิดเห็น	ประเภทโรงเรียนที่สอน				Z
	สป.ศธ. (N=87)		สพฐ (N=60)		
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร	3.36	.40	3.54	.44	-1.65
2. ด้านการเรียนการสอน	3.38	.57	3.47	.56	-0.71
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์	3.13	.47	3.14	.30	-0.10
4. ด้านการวัดผลและการประเมินผล	3.51	.37	3.41	.57	0.85
รวม	3.35	.23	3.40	.20	-0.65

จากตาราง 14 แสดงว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีที่ประเภทของโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับ
การปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

ครูพระสอนศีลธรรม ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร จำนวน 115 รูป คิดเป็นร้อยละ 75.23 ด้านการเรียนการสอน จำนวน 89 รูป คิดเป็นร้อยละ 60.54 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ จำนวน 123 รูป คิดเป็นร้อยละ 83.67 และด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 96 รูป คิดเป็นร้อยละ 65.30 ของแบบสอบถามทั้งหมด (N=147) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกความคิดเห็นออกเป็นด้านต่าง ๆ ตามเนื้อหาและแจกแจงความถี่ของคำตอบหลังจากนั้น จึงนำมาจัดเรียงความถี่โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังปรากฏในตาราง 15

ตาราง 15 ปัญหาของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนของครูพระสอนศีลธรรม	ความถี่
ด้านหลักสูตร		
1.	หลักสูตรไม่ครอบคลุมทุกชั้นเรียน	60
2.	เนื้อหาของวิชาแคบเกินไป	32
3.	มีความซ้ำซ้อนในหัวข้อธรรมในแต่ละระดับชั้นเรียน	23
	รวม	115
ด้านการเรียนการสอน		
1.	เวลาในการเรียนค่อนข้างน้อย ไม่เหมาะสมกับหลักสูตร	40
2.	ครูพระที่สอน ไม่มีรูปแบบในการสอนที่เหมาะสม	21
3.	ไม่ควรเน้นเฉพาะเนื้อหาทางด้านวิชาการมากเกินไป	18
4.	พระเถระผู้ใหญ่และรัฐบาล ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของวิชาศีลธรรม	10
	รวม	89
ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์		
1.	หนังสือที่ใช้ เนื้อหายังไม่ครอบคลุมกับหลักสูตร	49
2.	สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ไม่ทันสมัย	38
3.	สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก	12
4.	สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ไม่มีความน่าสนใจ	9
	รวม	123
ด้านการวัดผลและการประเมินผล		
1.	ครูพระยังไม่มีเอกภาพในการประเมินผล เพราะต้องนำผลไปรวมกับวิชาอื่น	53

2. ครูพระไม่มีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ	32
ตาราง 15 (ต่อ)	
ข้อที่	ความถี่
3. ครูพระไม่มีอิสระในการให้คะแนน	11
รวม	96

จากตาราง 15 ครูพระสอนศีลธรรม ได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านหลักสูตร ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ หลักสูตรไม่ครอบคลุมทุกชั้นเรียน (60 รูป) รองลงมาคือข้อ เนื้อหาของวิชาแคบเกินไป (32 รูป)

ด้านการเรียนการสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ เวลาในการเรียนค่อนข้างน้อย ไม่เหมาะสมกับหลักสูตร (40 รูป) รองลงมาคือข้อ ครูพระที่สอน ไม่มีรูปแบบในการสอนที่เหมาะสม (21 รูป)

ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ หนังสือที่ใช้ เนื้อหายังไม่ครอบคลุมกับหลักสูตร (49 รูป) รองลงมาคือข้อ สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ไม่ทันสมัย (38 รูป)

ด้านการวัดผลและการประเมินผล ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ ครูพระยังไม่มีเอกภาพในการประเมินผล เพราะต้องนำผลไปรวมกับวิชาอื่น (53 รูป) รองลงมาคือ ข้อที่ว่า ครูพระไม่มีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ (32 รูป)

ครูพระสอนศีลธรรม ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร จำนวน 127 รูป คิดเป็นร้อยละ 86.39 ด้านการเรียนการสอน จำนวน 94 รูป คิดเป็นร้อยละ 63.94 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ จำนวน 120 รูป คิดเป็นร้อยละ 81.63 และด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 96 รูป คิดเป็นร้อยละ 65.30 ของแบบสอบถามทั้งหมด (N=147) ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกความคิดเห็นออกเป็นด้านต่างๆ ตามเนื้อหา และแจกแจงความถี่ของคำตอบหลังจากนั้น จึงนำมาจัดเรียงความถี่ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย

ตาราง 16 ข้อเสนอแนะของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อที่	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนของครูพระสอนศีลธรรม	ความถี่
ด้านหลักสูตร		
1.	ควรจัดพิมพ์แบบเรียนให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรใหม่	41
2.	ควรเพิ่มรายละเอียดในเนื้อหาให้มากขึ้น	35
3.	ควรให้ครูพระมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรที่ใช้ในการเรียน	32
4.	ควรแยกเนื้อหาในแต่ละชั้นเรียนให้ชัดเจน	19
	รวม	127
ด้านการเรียนการสอน		
1.	ควรเพิ่มเวลาในการเรียนให้มากกว่าเดิม	40
2.	ควรมีการจัดอบรมครูพระผู้สอนก่อนเปิดภาคเรียน	29
3.	ควรเน้นภาคปฏิบัติให้มากขึ้นกว่าเดิม (ค่ายพระพุทธรศาสนา)	20
4.	พระเถระผู้ใหญ่ควรให้ความสนับสนุนมากขึ้นกว่าเดิม	5
	รวม	94
ด้านสื่อและอุปกรณ์		
1.	ควรจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับหลักสูตร	43
2.	ควรเพิ่มงบประมาณในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์ให้มากขึ้น	39
3.	ควรจัดเตรียมห้องสำหรับการเรียนวิชาศีลธรรมโดยเฉพาะ	21
4.	สื่อที่ใช้ควรจัดทำในรูปของการ์ตูน เพื่อเพิ่มความสนใจของเด็ก	17
	รวม	120
ด้านวัดผลและประเมินผล		
1.	ควรเน้นพฤติกรรมของเด็กมากกว่าการวัดความรู้ด้านวิชาการ	53
2.	ควรเน้นให้ครูพระมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ	28
3.	ควรให้ครูพระมีเอกภาพในการให้คะแนน	15
	รวม	96

จากตาราง 16 ครูพระสอนศีลธรรม ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านหลักสูตร ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ ควรจัดพิมพ์แบบเรียนให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ (41 รูป) รองลงมาคือข้อควรเพิ่มรายละเอียดในเนื้อหาให้มากขึ้น (35 รูป)

ด้านการเรียนการสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ ควรเพิ่มเวลาในการเรียนให้มากกว่าเดิม(40 รูป) รองลงมา คือข้อ ควรมีการจัดอบรมครูพระผู้สอนก่อนเปิดภาคเรียน(29 รูป)

ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ ควรจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับหลักสูตร (43 รูป) รองลงมา คือข้อ ควรเพิ่มงบประมาณในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์ให้มากขึ้น (39 รูป)

ด้านการวัดผลและการประเมินผล ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ ควรเน้นพฤติกรรมของเด็กมากกว่าการวัดความรู้ด้านวิชาการ (53 รูป) รองลงมา คือข้อ ควรเน้นให้ครูพระมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ (28 รูป)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

งานวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรม เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ขึ้นทะเบียนไว้ ณ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ที่ปฏิบัติงานสอนในปีการศึกษา 2546 จำนวน 147 รูป รายละเอียดของงานวิจัยโดยมีสรุปผลดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน
 - 1.1 ด้านเนื้อหาหลักสูตร
 - 1.2 ด้านการเรียนการสอน
 - 1.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์
 - 1.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปร อายุ วุฒิทางการศึกษา ระดับชั้นที่สอนประสบการณ์สอน ที่ตั้งของโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน
3. เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะของครูพระสอนศีลธรรม เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลของการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความคิดเห็น เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อันจะสามารถนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการพิจารณาหาแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักเกณฑ์และวิธีการ ตลอดจนนำข้อมูลไปเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องงานทางวิชาการและหาทางช่วยเหลือสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานทางวิชาการ ซึ่งจะช่วยให้ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบผลสำเร็จและได้รับความศรัทธาในการปฏิบัติงานสอน

2. ผลของการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน และเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์และกรมการศาสนาในการนำข้อค้นพบไปดำเนินการวางแผนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

3. ผลของการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิจัยอื่นต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนาและปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 147 รูป

2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนาและปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 147 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ลักษณะของเครื่องมือ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ วุฒิทางการศึกษา ระดับชั้นที่สอน ประสบการณ์สอน ที่ตั้งของโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการเรียนการสอนด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ และด้านการวัดผลและประเมินผล

สำหรับแบบสอบถามของตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) การกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

5 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมาก
3 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
2 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อย
1 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อถามปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร

วิธีการสร้างเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร วารสาร บทความ ตำราต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน
2. ศึกษาจากผู้มีประสบการณ์ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน และผู้มีความชำนาญด้านการสร้างแบบสอบถาม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง
3. สร้างแบบสอบถาม โดยกำหนดขอบเขตและเนื้อหาให้ครอบคลุมจุดมุ่งหมายทั้ง 4 ด้าน ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ และด้านการวัดผลและประเมินผล
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนอประธานกรรมการควบคุมรายการ การวิจัยตรวจแก้ไขทั้งในด้านเนื้อหา โครงสร้างแบบสอบถาม และสำนวนภาษา เพื่อตรวจพิจารณา และปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
5. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ พระมหากรรชิต แสนอุบล (วรกวินโท) อาจารย์ประจำสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร พระ ดร. อนิลมาน ธรรมสาภิโย (ศากยะ) อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และนายไพรัช กรบงกชมาศ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบวรนิเวศ พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) และพิจารณาข้อความให้ชัดเจนเหมาะสม แล้วมาปรับปรุงแก้ไข เสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้ง
6. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปใช้เป็นแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อออกหนังสือถึงกรมการศาสนาขออนุญาตเก็บข้อมูลจากครูพระสอนศีลธรรมที่ลงทะเบียนไว้ที่กรมการศาสนา เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร
2. ผู้วิจัยส่งหนังสือนำและแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ 15 ตุลาคม 2546 โดยขอให้ตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนมายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ กำหนดภายใน 30 ตุลาคม

2546 โดยผู้วิจัยได้สอดซองติดแสตมป์ และจำหน่ายซองถึงตัวผู้วิจัยไปพร้อมกับแบบสอบถามที่ส่งไปด้วย ในรอบแรกได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 123 ฉบับ

3. การเก็บข้อมูลในรอบที่สอง ผู้วิจัยได้ติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่ได้ส่งแบบสอบถามกลับมายังผู้วิจัยทางโทรศัพท์ทำให้ผู้วิจัยทราบว่ากลุ่มตัวอย่างดังกล่าวยังไม่ได้รับแบบสอบถามผู้วิจัยจึงได้ส่งแบบสอบถามไปให้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2546 โดยขอให้ตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนมายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ กำหนดภายใน 15 พฤศจิกายน 2546 โดยผู้วิจัยได้สอดซองติดแสตมป์ และจำหน่ายซองถึงตัวผู้วิจัยไปพร้อมกับแบบสอบถามที่ส่งไปด้วย เช่นเดียวกัน ในรอบนี้ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 27 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 150 ฉบับ เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้ว สามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 147 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.66 ของแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science) ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของครูพระสอนศีลธรรม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจให้คะแนน เป็นรายข้อแล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) เป็นรายด้านและเฉลี่ยรวมทุกด้าน การพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	1.00-1.49	หมายความว่า	มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	1.50-2.49	หมายความว่า	มีความเห็นด้วยน้อย
ค่าเฉลี่ย	2.50-3.49	หมายความว่า	มีความเห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.50-4.49	หมายความว่า	มีความเห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ย	4.50-5.00	หมายความว่า	มีความเห็นด้วยมากที่สุด

เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามตัวแปรอิสระ ใช้สถิติ Z-test เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม และ F-test เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นำไปทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ใช้วิธีทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe's Test)

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรม เพื่อทดสอบสมมติฐานตามที่
ตั้งไว้

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ทำการ
วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) และแจกแจงความถี่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน เขต
กรุงเทพมหานคร ของครูพระสอนศีลธรรม สรุปได้ต่อไปนี้

1.ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผลดังนี้

1.1 ด้านอายุของครูพระสอนศีลธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง 147 รูป พบว่า มีอายุต่ำกว่า 30
ปี มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 54 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.70 รองลงมามีอายุ 36 ปีขึ้นไป ซึ่งมี
จำนวน 49 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.30 และน้อยที่สุดคือครูพระสอนศีลธรรมที่มีอายุระหว่าง 30-35
ปี ซึ่งมีจำนวน 44 รูป คิดเป็นร้อยละ 29.90

1.2 ด้านวุฒิการศึกษาทางโลกของครูพระสอนศีลธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง 147 รูป พบว่า มี
ระดับการศึกษาที่จบปริญญาตรีมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 82 รูป คิดเป็นร้อยละ 55.80 รองลงมามี
ระดับการศึกษาที่จบชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งมีจำนวน 48 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.70 มีระดับการศึกษาที่
จบสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งมีจำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.10 และมีระดับการศึกษาที่จบชั้นประถม
ศึกษามีจำนวนน้อยที่สุด ซึ่งมี 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.40

1.3 ด้านการศึกษาทางธรรมของครูพระสอนศีลธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง 147 รูป พบว่า มี
ระดับการศึกษาที่จบนักธรรมและเปรียญมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 76 รูป คิดเป็นร้อยละ 51.70 รอง
ลงมามีระดับการศึกษาที่จบนักธรรมตรี,โท,เอก ซึ่งมีจำนวน 50 รูป คิดเป็น 34.00 และมีระดับการ
ศึกษาที่จบเปรียญธรรมมีจำนวนน้อยที่สุด ซึ่งมี 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.30

1.4 ด้านประสบการณ์การสอนของครูพระสอนศีลธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง 147 รูป พบว่า
มีประสบการณ์ 3 ปีขึ้นไปมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 123 รูป คิดเป็นร้อยละ 83.70 รองลงมามีประสบ
การณ์ต่ำกว่า 3 ปี ซึ่งมีจำนวน 24 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.30

1.5 ด้านระดับชั้นที่สอนของครูพระสอนศีลธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง 147 รูป พบว่า สอนใน
ระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 69 รูป คิดเป็นร้อยละ 46.90 รองลงมาสอนในระดับ
ชั้นทั้ง 2 ระดับ (ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา) ซึ่งมีจำนวน 57 รูป คิดเป็นร้อยละ 38.80 สอนใน
ระดับชั้นมัศึกษาน้อยที่สุด ซึ่งมีจำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.30

1.6 ด้านสถานที่ตั้งของโรงเรียนของครูพระสอนศีลธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง 147 รูป พบว่า
ตั้งอยู่นอกวัดที่ครูพระสอนศีลธรรมพำนักมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 78 โรง คิดเป็นร้อยละ 53.10

รองลงมาตั้งอยู่ในวัดที่ครูพระสอนศีลธรรมพำนัก ซึ่งมีจำนวน 69 โรง คิดเป็นร้อยละ 46.90

1.7 ด้านประเภทของโรงเรียนของครูพระสอนศีลธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง 147 รูป พบว่า สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.ศธ.) มากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 87 รูป คิดเป็นร้อยละ 59.20 รองลงมาสอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งมีจำนวน 60 รูป คิดเป็นร้อยละ 40.80

2.ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานครของครูพระสอนศีลธรรม ทั้ง 4 ด้าน ปรากฏผลดังนี้

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานครของครูพระสอนศีลธรรม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$)) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านการวัดผลและการประเมินผล ($\bar{X} = 3.48$) ด้านเนื้อหาหลักสูตร ($\bar{X} = 3.44$) ด้านการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.41$) และด้านสื่อการสอน ($\bar{X} = 3.13$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหาหลักสูตร ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาคนให้มีคุณธรรม ($\bar{X} = 4.16$) รองลงมาคือข้อ ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรที่กำหนดให้สอน ($\bar{X} = 3.68$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 6 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง 6 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ หลักสูตรเหมาะสมกับเวลาเรียน ($\bar{X} = 2.97$)

ด้านการเรียนการสอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ให้ความร่วมมือในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ($\bar{X} = 4.03$) รองลงมาคือข้อ ฝึกหัดให้นักเรียนปฏิบัติสมาธิก่อนเข้าเรียน ($\bar{X} = 3.59$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 6 ข้อ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ เชิญครูพระสอนศีลธรรมบรรยายหัวข้อธรรมะที่ใช้ในชีวิตประจำวันในหอประชุมหรือหน้าเสาธง ($\bar{X} = 2.69$)

ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ การใช้สื่อทำให้นักเรียนเรียนก้าวหน้าและประหยัดเวลาในการทำความเข้าใจวิชาพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.81$) รองลงมาคือข้อ ครูพระสอนศีลธรรมมีทักษะในการใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.37$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 2 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ และและข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย 1 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีเพียงพอ ($\bar{X} = 2.24$)

ด้านการวัดผลและการประเมินผล ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ การประเมินผลการเรียนมีความยุติธรรม ($\bar{X} = 3.85$) รองลงมาคือข้อ มีการประเมินผลด้านความประพฤติ ($\bar{X} = 3.77$) ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มี 7 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ ใช้การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์นักเรียน ($\bar{X} = 3.12$)

ศีลธรรมที่มีที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.7 ครูพระสอนศีลธรรมที่มีประเภทของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมที่มีประเภทของโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ครูพระสอนศีลธรรม ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร (115 รูป) คิดเป็นร้อยละ 75.23 ด้านการเรียนการสอน (89 รูป) ร้อยละ 60.54 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ (123 รูป) ร้อยละ 83.67 และด้านการวัดผลและประเมินผล (96 รูป) ร้อยละ 65.30 ของแบบสอบถามทั้งหมด (N=147) ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกความคิดเห็นออกเป็นด้านต่างๆ ตามเนื้อหาและแจกแจงความถี่สรุปผลได้ดังนี้

4.1 ครูพระสอนศีลธรรมได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสอนศีลธรรมในการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

4.1.1 ด้านหลักสูตร ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ หลักสูตรไม่ครอบคลุมทุกชั้นเรียน (60 รูป) รองลงมาคือข้อ เนื้อหาของวิชาแคบเกินไป (32 รูป)

4.1.2 ด้านการเรียนการสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ เวลาในการเรียนค่อนข้างน้อย ไม่เหมาะสมกับหลักสูตร (40 รูป) รองลงมาคือข้อ ครูพระที่สอนไม่มีรูปแบบในการสอนที่เหมาะสม (21 รูป)

4.1.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ หนังสือที่ใช้เนื้อหายังไม่ครอบคลุมกับหลักสูตร (49 รูป) รองลงมาคือข้อ สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ไม่ทันสมัย (38 รูป)

4.1.4 ด้านการวัดผลและการประเมินผล ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ ครูพระยังไม่มีเอกภาพในการประเมินผล เพราะต้องนำผลไปรวมกับวิชาอื่น (53 รูป) รองลงมาคือข้อ ครูพระไม่มีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ (32 รูป)

4.2 ครูพระสอนศีลธรรมได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการสอนศีลธรรมในการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

4.2.1 ด้านหลักสูตร ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ ควรจัดพิมพ์แบบเรียนให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ (41 รูป) รองลงมาคือข้อ ควรเพิ่มรายละเอียดในเนื้อหาให้มากขึ้น (35 รูป)

4.2.2 ด้านการเรียนการสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ ควรเพิ่มเวลาในการเรียนให้มากกว่าเดิม (40 รูป) รองลงมาคือข้อ ควรมีการจัดอบรมครูพระผู้สอนก่อนเปิดภาคเรียน (29 รูป)

4.2.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ ควรจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับหลักสูตร (43 รูป) รองลงมาคือข้อ ควรเพิ่มงบประมาณในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์ให้มากขึ้น (39 รูป)

4.2.4 ด้านการวัดผลและการประเมินผล ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ ควรเน้นพฤติกรรมของเด็กมากกว่าการวัดความรู้ด้านวิชาการ (53 รูป) รองลงมาคือข้อ ควรเน้นให้ครูพระมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ (28 รูป)

อภิปรายผล

จากการศึกษาความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ซึ่งสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สพ.ศธ.) และโรงเรียนซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) พุทธศักราช 2546 ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ผลของการวิเคราะห์มีประเด็นที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านพบว่าเห็นด้วยในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะการปฏิบัติงานสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่กรมการศาสนากำหนดนั้นเป็นการสอนเสริมวิชาพระพุทธศาสนาให้กับผู้เรียนซึ่งเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งกำหนดหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาไว้อย่างกว้างขวาง จึงทำให้ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความเห็นว่าควรจะได้มีโอกาสสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มากกว่าหลักสูตรเสริม อันเป็นหลักสูตรที่ครูพระสอนศีลธรรมใช้ ซึ่งลักษณะการปฏิบัติงานสอนดังกล่าวสอดคล้องกับการปฏิบัติงานสอนของพระธรรมวิทยากรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่จัดให้พระภิกษุที่เป็นนิสิตไปปฏิบัติงานสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2543 : 1) เพื่อสนับสนุนกรมการศาสนาในการจัดการศึกษาเพื่ออบรมปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สมานจิต ภิมยรัตน์. 2545 : คำนำ) ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและพระธรรมวิทยากรได้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนตามสมควร โดยการเผยแพร่ศาสนธรรม ให้มุ่งไปที่กลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มใหญ่ กลุ่มเด็กเยาวชนตั้งแต่อนุบาลจนถึงอุดมศึกษา (กล้าสมตระกูล. 2546 : ออนไลน์)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้

1.1 ความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านเนื้อหาหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับมาก มี 6 ข้อ โดยข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาคนให้มีคุณธรรม รองลงมาคือข้อ ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรที่กำหนดให้สอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับปานกลางมี 6 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ หลักสูตรเหมาะสมกับเวลาเรียน ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะหลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พุทธศักราช 2542 มีพื้นฐานแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสตร์แห่งบูรณาการการเรียนรู้ต่างๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกัน (กรมวิชาการ. 2545 ก : 3-5) และสอดคล้องกับแนวทางการจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งได้จากการวิเคราะห์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นให้มีความสัมพันธ์กัน และกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาค โดยพิจารณาจากการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาและผล

การเรียนรู้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันคือบูรณาการกับกลุ่มการเรียนรู้วิชาอื่นในหลักสูตรแกนกลาง (กรมวิชาการ.2545ข : 40-41)

1.2 ความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับมาก มี 6 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ ให้ความร่วมมือในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน รองลงมาคือข้อ เตรียมประเด็นหัวข้อธรรมะก่อนสอนนักเรียนทุกครั้ง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ เชิญครูพระสอนศีลธรรมบรรยายหัวข้อธรรมะที่ใช้ในชีวิตประจำวันในหอประชุมหรือหน้าเสาธง ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะด้านการเรียนการสอนยังมิได้สอนด้วยวิธีการอันเป็นกุศโลบายซึ่งการสอนพระพุทธศาสนาสรุปได้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ คือ 1) สอนแบบถูกวิธี 2) สอนแบบมีเหตุผล 3) สอนในรูปแบบต่างๆ การสอนในรูปแบบต่างๆ นั้นประกอบด้วยรูปแบบแห่งการสอน 10 แบบ คือ การอธิบายชัดเจน การสนทนา การบอกเล่า การตอบปัญหา การยกอุทาหรณ์ การเปรียบเทียบ วิชาวิธี การพูดจูงใจ การพูดเร้าใจ และการพูดโลมใจ(พระนรวาง สุวฑฺฒโก.2546 : 66) สอดคล้องกับความเห็นที่ว่า ในอดีตพุทธธรรมเคยมีบทบาทบ่มเพาะศีลธรรมให้ลูกหลาน กระทั่งระบบการศึกษา ได้เข้ามาจัดการเรียนการสอนออกเป็นรายวิชา พระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นยาขมสำหรับนักเรียน และปัจจุบันได้มีการบูรณาการวิชาพระพุทธศาสนาเข้ากับกลุ่มวิชาอื่นๆ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ซึ่งถูกติงว่าวิชาพระพุทธศาสนาเนื้อหาสาระมากเกินไป รวมถึงการเรียนการสอนยังติดอยู่กับกรอบวิธีคิดแบบเดิมๆ (เพ็ญลักษณ์ ภักดีเจริญ.2546 : ออนไลน์) และสอดคล้องกับความเห็นที่ว่า ข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมมีเนื้อหาสาระการเรียนรู้เป็นการกำหนดองค์ความรู้ที่ครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 12 ปี (จรรยา ชูลาภ.2545 : คำนำ)

1.3 ความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับมาก มี 2 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ การใช้สื่อทำให้นักเรียนเรียนก้าวหน้าและประหยัดเวลาในการทำความเข้าใจวิชาพระพุทธศาสนา รองลงมาคือข้อ นักเรียนรู้สึกกระตือรือร้นเมื่อได้เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยการใช้สื่อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับน้อย มี 1 ข้อ คือข้อที่ว่า สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีเพียงพอ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อ สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีเพียงพอ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะสื่อและวัสดุอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีน้อยไม่เพียงพอ สอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่า การที่ผู้สอนนำสื่อการเรียนรู้มาใช้อย่างมากมายในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในแต่ละครั้งนั้นมิได้เป็นหลักประกันว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้เสมอไป แต่ขึ้นอยู่กับว่าผู้สอนได้เลือกสื่อการเรียนรู้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ (กรมวิชาการ.2545ข :216) และสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่ามีความ

ขาดแคลนและความต้องการสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ทราบถึงปัญหานี้ ปีงบประมาณ 2547 จึงได้จัดงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนงบประมาณ และการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการการศึกษาศาสนา วัฒนธรรม และการกีฬาและการท่องเที่ยวที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จำนวน 1,125 ล้านบาท โดยจะนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายคอมพิวเตอร์ จำนวน 708 ล้านบาท และพัฒนาบุคลากร 230 ล้านบาท โดยในงบประมาณส่วนดังกล่าวได้จัดให้สำหรับการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังได้หารือถึงการจัดทำแผนบูรณาการเติมปัญญาให้แก่สังคมโดยกรมการศาสนาร่วมกับส่วนราชการอื่นๆ จะร่วมมือกันในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในวัด โดยจะใช้วัดเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมให้แก่เยาวชน (กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. 2546 : ออนไลน์)

1.4 ความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการวัดผลและการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับมาก มี 7 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ การประเมินผลการเรียนมีความยุติธรรม รองลงมาคือข้อ มีการประเมินผลด้านความประพฤติ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเห็นการสอนศีลธรรมในระดับปานกลาง มี 7 ข้อ โดยข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือข้อ ใช้การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์นักเรียน ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะการวัดผลและการประเมินผลมีหลากหลาย มีการประเมินทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เป็นระยะๆ คือ ก่อนเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ระหว่างเรียนวิชาพระพุทธศาสนา หลังเรียนวิชาพระพุทธศาสนา สามารถครอบคลุมจุดประสงค์และเนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเองและเพื่อนร่วมกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการวัดผลและประเมินผลที่ว่า ให้มีการประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การสาธิต การแสดงออกถึงทักษะและความสามารถของผู้เรียนให้ปรากฏในงานที่ตนสร้างขึ้น เป็นการประเมินความสามารถในการผลิตงาน การบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็นของนักเรียนที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงาน การสะท้อนความคิดเห็นต่อผลงาน รวมทั้งการประเมินผลงาน การประเมินแฟ้มสะสมผลงานจะประเมินการจัดการ ความคิดสร้างสรรค์ หลักฐานแสดงความรู้ความสามารถในผลงานอันแสดงถึงสัมฤทธิ์ผล ศักยภาพของผู้เรียนในเนื้อหาสาระการเรียนรู้(กรมวิชาการ.2545ข : 219-220)

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ของครูพระสอนศีลธรรม จำแนกตาม อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน ระดับชั้นที่สอน สถานที่ตั้งของโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

2.1 ความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นด้านเนื้อหาหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะอายุของครูพระ

สอนศีลธรรมมีอายุมาก-น้อย ไม่ต่างกันมากนัก จากกลุ่มตัวอย่างจะพบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีอายุต่ำกว่า 30 ปี 54 รูป อายุ 30-35 ปี 44 รูป และอายุ 36 ปีขึ้นไป 49 รูป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูพระสอนศีลธรรมเป็นพระที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกัน ความคิดเห็นจึงไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งผู้ที่อยู่ในวัยดังกล่าวจัดว่าอยู่ในวัยกลางคน(Middle Adulthood) มีความมั่นคงในบทบาททางสังคมเป็นวัยที่กำลังมีศักยภาพ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2545 : 59)

2.2 เปรียบเทียบความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะวุฒิการศึกษาทางโลกเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พอเพียงสำหรับพระสงฆ์แต่ละรูปมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมไม่ต่างกันมากนัก สอดคล้องกับความเห็นที่ว่า พระสงฆ์มีการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมซึ่งบทบาทในอดีต พระสงฆ์มีบทบาททั้งในทางธรรมและทางโลก สอนธรรมและสอนวิชาช่างไปพร้อมกัน (พระไพศาล วิสาโล.2546 : ออนไลน์) และสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่า การศึกษาเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาชีวิตทุกกระบวนการ (พระมหาสุทัศน์ วรทสสี. 2546 : 56)

2.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะการที่พระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนทางธรรมนั้น เป็นการศึกษาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีแบบแผนเดียวกัน จึงมีความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาในมาตรฐานเดียวกันซึ่งสามารถเป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้ในระดับใกล้เคียงกัน ลักษณะการศึกษาทางธรรมดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่า การศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน ผู้ที่เกี่ยวข้องมีการประชุมหารือกันว่า จะให้การเรียนการสอนนักธรรม-บาลี เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานได้หรือไม่ โดยสามารถเทียบเท่าได้ กล่าวคือเมื่อเด็กเรียนนักธรรมตรี-โท-เอก จบเทียบเท่าได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, จบเปรียญธรรม 3 ประโยคเทียบเท่าให้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในส่วนของพระราชบัญญัติการศึกษาสงฆ์ กำลังอยู่ในขั้นตอนการเพื่อให้การศึกษาของสงฆ์มีกฎหมายรองรับ สถานภาพของโรงเรียนปริยัติธรรมจะต้องได้เป็นโรงเรียนของรัฐและครูเจ้าหน้าที่จะต้องได้เป็นข้าราชการแบบเต็มตัว (ธำรง อมโร.2546 : ออนไลน์) จากความคิดเห็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การศึกษาทางธรรมเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบเดียวกันและเน้นเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนา การศึกษาทางธรรมมีอุดมการณ์เพื่อความบรรลุธรรมทางพระพุทธศาสนา ปริยัติศาสนา อันหมายถึงพระธรรมวินัยหรือพระไตรปิฎกที่พึงเล่าเรียนศึกษา ปฏิบัติศาสนาได้คือการปฏิบัติธรรมวินัย ทางกาย วาจา ใจ และปฏิเวธศาสนา ศาสนาคือความรู้แจ้งแทงตลอด อันหมายถึงผลการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงความรู้แจ้งแทงตลอดในมรรคผลนิพพาน (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). 2545 : 6ก)

2.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

ต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้น กรมการศาสนาเริ่มโครงการครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2542 เพราะเห็นว่าวิชาศีลธรรมหรือวิชาทางศาสนายังขาดแคลนครูประจำที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาสอน ต้องอาศัยครูในสาขาวิชาชีพอื่นภายในโรงเรียนมาช่วยสอน บางโรงเรียนอาราธนาพระสงฆ์มาช่วยสอนเป็นพิเศษ แต่ก็ไม่ได้จัดอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ในอดีตที่ผ่านมาจำนวนครูพระที่มีความสามารถในวิชาการศึกษา มีน้อย ไม่เพียงพอที่จะสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนได้ทุกแห่ง(กรมการศาสนา.2542 : ออนไลน์) ดังนั้น จึงเห็นว่าครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีประสบการณ์สอนไม่ต่างกันมากนัก ในประเด็นที่การสอนวิชาพระพุทธศาสนาต้องการผู้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนานับว่ามีความสำคัญยิ่งเพราะจะส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนให้นักเรียนซาบซึ้งและสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันให้มากที่สุดเท่าที่จะได้ เป็นการพัฒนาคูณภาพชีวิตสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะฉะนั้น ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นบุคคลที่เข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์และสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไปในคาบการสอนเท่าที่สามารถจะปฏิบัติได้ (ธานี อรัญपालย์ .2545 : ออนไลน์)

2.5 เปรียบเทียบความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับชั้นที่สอนต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะครูพระสอนศีลธรรมต่างก็มีอุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเหมือนกัน ดังนั้น แม้ว่าระดับผู้เรียนและระดับห้องเรียนจะต่างกัน ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมจึงไม่ต่างกัน สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ คิดได้เอง ปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วมประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 26 - 27) และสอดคล้องกับหลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมที่เป็นหลักสูตรเสริมมีความยืดหยุ่น สามารถสอนได้กับทุกระดับชั้นเรียน โดยเปิดโอกาสให้ครูพระสอนศีลธรรมสามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม (ไพบุลย์ เสี่ยงก้อง.2543 : คำนำ)

2.6 เปรียบเทียบความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะที่ตั้งของโรงเรียนแต่ละแห่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นชุมชนเมือง มีการคมนาคมสะดวก ดังนั้น ในประเด็นที่ตั้งของโรงเรียนต่างกันครูพระสอนศีลธรรมจึงมีความเห็นแตกต่างกันไม่มากนัก สอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่า ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสามารถไปปฏิบัติงานสอนได้ทุกสถานศึกษา ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ที่ตั้งของโรงเรียน แต่อยู่ที่ความขาดแคลนครูพระสอนศีลธรรมซึ่งมีอยู่ในทุกพื้นที่

แม้ว่าโรงเรียนนั้นจะตั้งอยู่ในวัดก็ขาดแคลนครูพระสอนศีลธรรมเช่นกัน (ภวัต โฆษิตณรงค์.2546 : ออนไลน์)

2.7 ความคิดเห็นการสอนศีลธรรมของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีประเภทของโรงเรียนต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 จัดกลุ่มเนื้อหาการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งในกลุ่มการเรียนรู้ดังกล่าวนั้นเนื้อหาสาระวิชาพระพุทธศาสนาได้กำหนดไว้เป็นหลักสูตรเดียวกันและให้ใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศ(ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์.2545 : คำนำ) ดังนั้น ประเภทของโรงเรียนที่แตกต่างกันแต่มีเนื้อหาวิชาที่สอนเหมือนกัน จึงมีผลให้ความเห็นของครูพระสอนศีลธรรมแตกต่างกันไม่มากนัก

3.ปัญหาของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

3.1 ด้านหลักสูตร พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ หลักสูตรไม่ครอบคลุมทุกชั้นเรียน (60 รูป) รองลงมาคือ เนื้อหาวิชา แคบเกินไป (32 รูป) ที่เป็นเช่นนี้เพราะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 27 กำหนดให้มีการสร้างหลักสูตรแบบใหม่ ให้ส่วนกลางคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำโครงสร้างหลักสูตรใหญ่ ๆ ให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาใส่รายละเอียดต่างๆ ดังนั้น วิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนแต่ละแห่งเนื้อหาสาระจึงแตกต่างกันไม่ครอบคลุมทุกชั้นเรียน และเนื้อหาที่สอนไม่ชัดเจนและอาจมีเนื้อหาที่ไม่เป็นคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา เพราะโรงเรียนทั่วประเทศไม่มีผู้เชี่ยวชาญวิชาพระพุทธศาสนาเข้าร่วมในการสร้างหลักสูตร ครูพระจึงแสดงความห่วงใยในประเด็นหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา และจึงแสดงความประสงค์จะได้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนต่างๆ ที่ครูพระสอนได้เข้าไปปฏิบัติงานสอน เพื่อให้เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาครอบคลุมทุกชั้นเรียนและมีความถูกต้องเหมาะสม (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.2547 : ออนไลน์) ซึ่งการสร้างหลักสูตรนั้นกำหนดให้หลักสูตรต้องมีลักษณะหลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยเนื้อหาสาระของหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2543 : 14)

3.2 ด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ เวลาในการเรียนค่อนข้างน้อยไม่เหมาะสมกับหลักสูตร (40 รูป) รองลงมาคือข้อ ครูพระที่สอนไม่มีรูปแบบในการสอนที่เหมาะสม (21) ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาสาระหลัก มาตรฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ของช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การกำหนดเวลาเรียน และประเมินผล ให้เป็นความรับผิดชอบและการตัดสินใจของสถานศึกษานั้นๆ ดังนั้น สถานศึกษาแต่ละแห่งจึงการตั้งแต่หลักสูตร หัวข้อ ที่จะเรียนโดยเชื่อมโยงเหตุการณ์ พัฒนาการต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่

เกิดขึ้นในโลก เข้าด้วยกัน บูรณาการความรู้ ทักษะค่านิยมและจริยธรรมลงสู่การปฏิบัติจริง ด้วยการใช้อย่างรู้ สือและเทคโนโลยีต่างๆ และสัมพันธ์กับวิชาต่างๆ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้นักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ได้เรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละ 1 คาบๆ ละ 50 นาที ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเวลาเรียนหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาไว้น้อย(กรมการศาสนา.2543:ข)

3.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ หนังสือที่ใช้เนื้อหายังไม่ครอบคลุมกับหลักสูตร (49 รูป) รองลงมาคือข้อ สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ไม่ทันสมัย (38 รูป) ทั้งนี้เนื่องจากที่ในการสร้างหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาของสถานศึกษาต่างๆ นั้น สถานศึกษายังขาดผู้เชี่ยวชาญวิชาพระพุทธศาสนา ร่วมสร้างหลักสูตรและยังมิได้เห็นความสำคัญของพระภิกษุที่มีความรู้ ความเข้าใจศาสนาอย่างถ่องแท้ให้เข้ามาเป็นครูหรือวิทยากรและร่วมมือในการสร้างหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและครบวงจรทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ขาดสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา (พนม พงษ์ไพบูลย์ ; และคนอื่นๆ .2546 :302) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่า ควรพัฒนาสื่อเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้หลากหลายและทันสมัย เช่น ผลิตสื่อหลากหลายให้ทันสมัย พร้อมทั้งส่งเสริมการเทศน์ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ผลิตรายการวิทยุ โทรทัศน์ เทปเสียง และวีดิทัศน์ ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ได้รับการศึกษาหลักสูตรธรรมศึกษาให้ทั่วถึงทุกท้องที่ และผลิตและพัฒนาสื่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยเน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ จัดทำสื่อออกอากาศผ่านดาวเทียม หรือจัดหาคอมพิวเตอร์ รวมทั้งการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ในทุกรูปแบบเพื่อให้ประชาชนตื่นตัว(กรมการศาสนา.2541 :16 - 17)

3.4 ด้านการวัดผลและการประเมินผล พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ ครูพระยังไม่มีเอกภาพในการประเมินผล เพราะต้องนำผลไปรวมกับวิชาอื่น(53 รูป) รองลงมาคือข้อ ครูพระไม่มีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ (32 รูป) ทั้งนี้เนื่องจากครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นเพียงครูสอนเสริมวิชาพระพุทธศาสนา และทางสถานศึกษามิได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร นอกจากนั้นการจัดการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้มีการเรียนรู้เป็นแบบองค์รวมบูรณาการทุกกลุ่มเนื้อหาการเรียนเป็นบวรการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนั้นกระบวนการทางการจัดการศึกษาจึงวัดผลการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด เน้นการเรียนรู้อันเกิดจากประสบการณ์ตรง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเองครูทำหน้าที่เตรียมการ จัดสิ่งไว้ ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรมและประเมินผล ครูมีบทบาทปลุกเร้าและเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรมให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ความมีวินัย รับผิดชอบในการทำงาน ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการประเมินและปรับปรุงตนเอง ยอมรับผู้อื่น (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้.2543 : 25-26) จึงทำให้ครูพระสอนศีลธรรมไม่มีบทบาทในการประเมินผลมากนัก ขัดแย้งกับความคิดเห็นด้านการวัดผลและประเมินผลที่ว่า จากการวิจัยต่างๆ ปรากฏผลสนับสนุนให้ยกเลิกการสอบวัดผลเพราะทำ

ให้ผู้เรียนเครียด แต่หากไม่มีการสอบก็ไม่สามารถสื่อได้ว่าผู้เรียนอยู่ในระดับใด ทางที่ดีที่สุดคือการประเมิน ความเป็นมนุษย์ของคนๆ นั้น (Authentic) ความรู้ ความมีสติ ตักยภาพ ความสามารถในการแก้ปัญหา จิตใจ ซึ่งทางที่ดีคือมีการสอบให้น้อยครั้งที่สุด ประเมินจากผลงานที่ผู้เรียนทำออกมา(กมลพรรณ ชีวพันธุ์ศรี.2546 : 44)

4.ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขต กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายได้ดังนี้

4.1 ด้านหลักสูตร ครูพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือข้อ ควรจัดพิมพ์แบบเรียนให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ (41 รูป) รองลงมาคือข้อ ควรเพิ่มรายละเอียดในเนื้อหาให้มากขึ้น (35 รูป) ทั้งนี้เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่ง ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 (ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์.2545 : คำนำ) ทำให้หลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พ.ศ.2542 ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ดังกล่าว อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 รัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์อันเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาปรากฏความตอนหนึ่งว่า รัฐส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรแกนกลาง โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มีสาระความรู้เกี่ยวกับความจริงของชีวิตและธรรมชาติ หลักธรรมของศาสนา คุณธรรม และจริยธรรม ค่านิยมอันดีงามของระบบวิถีชีวิตเอกลักษณ์ไทย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่างๆ ตามลำดับความสำคัญที่กำหนดไว้ โดยบูรณาการอย่างเหมาะสมตามวัยของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา(พนม พงษ์ไพบูลย์ ; และคนอื่นๆ .2546 : 324) จากข้อความดังกล่าวข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า รัฐประสงค์ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดสร้างหลักสูตรในรูปแบบบูรณาการ ซึ่งหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เช่น บูรณาการสภาพปัญหาชีวิตของชุมชนท้องถิ่น บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม การดำเนินชีวิต ศิลปวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ การเมืองการปกครอง และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ครู-อาจารย์โรงเรียนดาราวิทยาลัย. 2545 : 107)

4.2 ด้านการเรียนการสอน ครูพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ ควรเพิ่มเวลาในการเรียนให้มากกว่าเดิม (40 รูป) รองลงมาคือข้อ ควรมีการจัดอบรมครูพระผู้สอนก่อนเปิดภาคเรียน (29 รูป) ทั้งนี้เป็นเพราะวิชาพระพุทธศาสนาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้นมีเนื้อสาระแน่นเกินไป ดังนั้น จึงควรเพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น เกี่ยวกับเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น วิชาพระพุทธศาสนามีเวลาเรียนน้อย เห็นได้จากที่มีการร้องเรียนจากครูในกรุงเทพมหานคร ว่าลำบากใจในการสอน เพราะเวลาที่กำหนดไว้น้อยทำให้ต้องยัดเยียดเนื้อหาวิชาลงไว้ในเวลาที่จำกัดเนื้อหาวิชาจึงมากเกินไป ทำให้เด็กเครียด(ทักษิณ ชินวัตร .2545 : ออนไลน์) สืบเนื่องจากในหลักสูตรกำหนดเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไว้น้อย จึงได้มีการจัดหลักสูตรค่ายคุณธรรมอบรมและสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นการสอนเสริมเพิ่มทักษะทางวิชาพระพุทธศาสนา ให้นักเรียนทุกระดับตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา ข้าราชการ

และประชาชนทั่วไป (อำนาจ บัวศิริ.2546 : ออนไลน์) ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ดังนั้น ครูพระสอนศีลธรรมจึงเสนอแนะให้เพิ่มเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

4.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ครูพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ ควรจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับหลักสูตร (43 รูป) รองลงมาคือข้อ ควรเพิ่มงบประมาณในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์ให้มากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะในการสร้างหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนานั้น ยังขาดผู้เชี่ยวชาญวิชาการทางพระพุทธศาสนา ร่วมสร้างหลักสูตรและปรากฏว่าเอกสารประกอบการสร้างหลักสูตรไม่เพียงพอ จึงทำให้นเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักสูตรไม่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเพื่อติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรของภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ของระดับประถมศึกษาจากการสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนผู้เรียน และชุมชน พบว่า เอกสารที่ใช้ประกอบการจัดสร้างหลักสูตรไม่เพียงพอ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำ (กรมวิชาการ.2546 : ออนไลน์) สอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่า ควรร่วมวางแผนในการจัดสร้างหลักสูตรที่เป็นหนังสือและสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมการศึกษาศาสนาพุทธอย่างทั่วถึง (สมเกียรติ อ่อนวิมล.2546 : ออนไลน์)

4.4 ด้านการวัดผลและการประเมินผล ครูพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือข้อ ควรเน้นพฤติกรรมของเด็กมากกว่าการวัดความรู้ด้านวิชาการ(53 รูป) รองลงมาคือข้อ ควรเน้นให้ครูพระมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ (28 รูป) ทั้งนี้เป็นเพราะครูพระสอนศีลธรรมเห็นว่าการศึกษาพระพุทธศาสนานั้น สำคัญที่สุดคือการนำไปปฏิบัติได้จริง จึงเสนอแนะให้เน้นการวัดผลที่การปฏิบัติและวัดพฤติกรรมของผู้เรียน สำหรับนักเรียนซึ่งเป็นเด็กควรให้มีกิจกรรมการปฏิบัติพระพุทธศาสนา มีการประกวดสวดมนต์สรภัญญะ การบวช ฤดูร้อน หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจและนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งข้อเสนอแนะของครูพระสอนศีลธรรมดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลซึ่งปรากฏว่าขณะนี้รัฐเน้นปริมาณและคุณภาพของผู้เรียนวิชาพระพุทธศาสนา (กล้า สมตระกูล .2546 : ออนไลน์) และสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่า การปฏิบัติธรรม คือการนำธรรมมาปฏิบัติ นำธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริง ทำให้เป็นชีวิตที่ดีมีความสุข(พระธรรมปิฎก.2547 : ออนไลน์)

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาปฏิบัติ

จากการศึกษาความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร สามารถนำมาเสนอแนะได้ดังนี้

1. กรมการศาสนา ควรสนับสนุนการฝึกอบรมหลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ทั่วถึงทุกจังหวัดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
2. สถานศึกษา ควรปรับปรุงหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับกลุ่มเนื้อหาสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญวิชาพระพุทธศาสนาและครูพระสอนศีลธรรมมีส่วนร่วม เพื่อให้เนื้อหาหลักสูตรครอบคลุมทุกชั้นเรียน มีเวลาในการเรียนเหมาะสม มีความเป็นเอกภาพในการวัดผลและประเมินผล และควรเน้นพฤติกรรมของผู้เรียนมากกว่าการวัดความรู้ด้านวิชาการ
3. สถานศึกษา ควรประสานงานทั้งพระสงฆ์ ผู้บริหารสถานศึกษา และมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนนอกเขตกรุงเทพมหานคร
2. ควรศึกษาเรื่องการฝึกอบรมหลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยเน้นที่ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรของกรมการศาสนา
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติของผู้เรียนจบช่วงชั้นต่างๆ ตามที่รัฐกำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

บรรณานุกรม

- กมลพรรณ ชีวพันธุ์ศรี และโสภา เกริกไกรกุล. (2546). *สมองกับการเรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรมการศาสนา. (2537). *คู่มือประมวลการสอนวิชาประวัติพระพุทธศาสนาและวิชาศีลธรรม สำหรับ การอบรมพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน ตามหลักสูตรของกรมการศาสนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- (2541). ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา, กองศาสนศึกษา. *คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรม ประชาชนประจำตำบล*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- (2542). *ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.
- (2543). กองศาสนศึกษา . *คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การ ศาสนา.
- (2544). ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม กองศาสนศึกษา. *รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปี 2544*. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.
- (2545). กองศาสนศึกษา. *แนวทางการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- (2546ก). *ทะเบียนครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: เอกสารอัดสำเนา.
- (2546ข). สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. *หลักเกณฑ์การพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนครู พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ 2546*. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.
- กรมวิชาการ. (2527). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช 2524*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2536). *หลักสูตรพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)* . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2545ก). *สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมใน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544* . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับ ส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- (2545ข). *คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- (2546). *หลักสูตรใหม่ปัญหา, บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.phrathai.net>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.

- กล้า สมตระกูล. (2546). ประชุม หน.วัฒนธรรมจังหวัดทั่วประเทศ เน้นประสิทธิภาพ-ทำงานสอดคล้องนโยบายใหม่. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.phrathai.net>.
วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.
- เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. (2546) GPA NEWS ข่าวประชาสัมพันธ์. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.gened.moe.go.th>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.
- กิริติ ศรีวิเชียร. (2537). "บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา", บทคัดย่อ. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กุศล อีสกุลย์. (2537). การศึกษาการจัดการทางการศึกษาและทรัพยากรการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- ครู-อาจารย์โรงเรียนดาราวิทยาลัย. (2545). หลักสูตรสถานศึกษา: กรณีตัวอย่าง หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- จรัส กาอินทร์ .(2540). ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง.บทคัดย่อ.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.search.lib.cmu.ac.th>. วันที่สืบค้น : 15 มีนาคม 2547.
- จรรยา ชูลาภ.(2545). คำนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- จรัสรัตน์ ทองพานิชย์. (2539). "ศึกษาผลการใช้บทเรียนสำเร็จรูปเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มโรงเรียนทักษิณสัมพันธ์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านหมี่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี", บทคัดย่อ. โรงเรียนบ้านสระเตย.
- ชัยพร วิชชาวุธ และ ชีระพร อุวรรณโณ.(2534). "แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม." ใน ความรู้คู่คุณธรรม, รวบรวมโดย ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และประนอมรอดคำดี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศรี วงศ์รัตน์.(2534). เทคนิคการใช้ สถิติเพื่อการวิจัย /. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา .(2514) ตำนานพระพุทธเจดีย์.

กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา.

ดวงศักดิ์ ชื่นสินธุ. (2546). เปิดแผน 'สื่อ' พระสงฆ์ไทย เตรียมตั้งเครือข่ายทีวี-วิทยุ ต่อ 'อินเทอร์เน็ต' ทั่วประเทศ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.phrathai.net>.

วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา.(2526). "การศึกษาไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-4", 200 ปี ของ การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ทักษิณ ชินวัตร.(2545).ข่าวการศึกษา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://digital.lib.kmutt.ac.th>.

วันที่สืบค้น : 7 มีนาคม 2547.

ทิตนา เขมมณี และคนอื่นๆ.(2536). หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานี อรัญपालย์. (2545). การสอนพระพุทธศาสนา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<http://www.school.net.th>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.

อามโร . (2546). รายงานการประชุมสัมมนา เรื่อง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1, 2, 3, 4, 12, 13, 14.

(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.thcity.com>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.

ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์. (2545). คำนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

ประเวศ วะสี. (2543). "ปฐมกถา," ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

พนม พงษ์ไพบูลย์ และคนอื่นๆ. (2546). รวมกฎหมายการศึกษาเข้าสู่โครงสร้างใหม่ กระทรวง ศึกษาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

พระชูชาติ คงสีดา.(2544). "ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความ โกลัซิตทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียน ทางไกล ในจังหวัดราชบุรี", บทความย่อ. ภาควิชาการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระเทพเวที (ปรยุทธ์ ปยุตโต)(2534). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ.

กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.

พระธรรมปิฎก (ปรยุทธ์ ปยุตโต). (2542). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

----- . (2547).การปฏิบัติธรรม. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://home.riu.ac.th>. วันที่สืบค้น :

7 มีนาคม 2547.

- พระนรารัง สุวฑฺฒโก (ตามาง). (2546). กุศโลบายการสอนพุทธธรรมของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระบรมราชาโชวาท.(2547).การศึกษา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.geocities.com>.
วันที่สืบค้น : 4 มกราคม 2547.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). ปาฐกถาในการสัมมนาระหว่างประเทศ ว่าด้วย ศาสนาและโลกาภิวัตน์. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://skyd.org>.วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.
- พระมหาวิโรจน์ ธาระพุฒ. (2544). "ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของ พระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสาธิต หวานคำ,(2542). บทบาทของพระสงฆ์ในงานสวัสดิการสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลดีเด่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก. อุดรธานี.
- พระมหาสุทัศน์ วรทสสี.(2546). "การศึกษาพระปริยัติธรรมปัจจุบัน : สุวิวัฒน์หรือวิกฤติ," วารสาร ศาสนศึกษา. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอราวัณการพิมพ์.
- พระสุภาวัฒน์ หนูพริก.(2538). ทักษะและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพ็ญลักษณ์ ภักดีเจริญ.(2546). พลิกตำราวิชาพุทธ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.bangkokbiznews.com>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.
- ไพบุลย์ เสี่ยงทอง. (2543). "คำนำ," คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ การศาสนา.
- ไพรัตน์ ญาตินิมพลี. (2540). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนตามคู่มือครู.ปริญญาโท กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดรธานี.
- ภวัต โฆษิตณรงค์. (2546). ร.ร.บ่อนชาตครูสอนพระพุทธศาสนา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.phrathai.net>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2546) หลักสูตรพระพุทธศาสนา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.mcu.ac.th>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2514). ประวัติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- (2542). งานปฐมนิเทศพระธรรมวิทยากร ประจำปีการศึกษา 2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุรวัดน์.
- (2543). บัณฑิตยานุสรณ์ ศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รุ่นที่ 47/2543. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิลปสยามบรรจุกัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. คณะกรรมการนักศึกษา.(2543). สัจจัตถะงานวันรวมศิษย์พระธรรมวิทยากร ครั้งที่ 33. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- (2547). ประกาศมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.(ออนไลน์) แหล่งที่มา: <http://www.src.ac.th>.วันที่สืบค้น : 4 มกราคม 2547.
- มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2547ก). ตั้งสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://mahamakuta.inet.co.th>. วันที่สืบค้น : 4 มกราคม 2547.
- (2547ข).มหามกุฏราชวิทยาลัยกับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://mahamakuta.inet.co.th>. วันที่สืบค้น : 4 มกราคม 2547.
- (2547ค). กำเนิดมหามกุฏฯ และการวางรากฐาน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://mahamakuta.inet.co.th>. วันที่สืบค้น : 4 มกราคม 2547.
- (2547ง). มหามกุฏราชวิทยาลัยกับการจัดการศึกษาหัวเมือง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://mahamakuta.inet.co.th>. วันที่สืบค้น : 4 มกราคม 2547.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ.(2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- * วิชิต วงศ์สายดา. (2544).“การศึกษาสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากรจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”, บทความย่อ. ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- * วุฒิชัย มูลศิลป์. (2516).การปฏิรูปการศึกษาไทย – ประวัติศาสตร์ -- กรุงรัตนโกสินทร์ยุคหลัง -- รัชกาลที่ 5, 2411-2453 . สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.กรุงเทพฯ.
- (2525).การปฏิรูปทางการศึกษา.ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 2 : รัชกาลที่ 4 - พ.ศ.2475. (คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525).กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- สมเกียรติ อ่อนวิมล.(2546). พระสงฆ์ไทย เตรียมตั้งเครือข่ายทีวี-วิทยุ ต่อ ‘อินเทอร์เน็ต’ ทั่วประเทศ.(ออนไลน์).แหล่งที่มา : <http://www.phrathai.net/news/show.php> .วันที่สืบค้น : 20 กุมภาพันธ์ 2547.
- สมเด็จพระญาณสังวร(เจริญ สุวฑฺฒโน). (2545). “พระวชิรธรรมคติ,” พระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต) รุ่นที่ 8 ปี พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป. สัมพันธ์พาณิชย์.

สมศักดิ์ ปรีศนันท์กุล. (2541). การเตรียมคนอย่างมุ่งเน้นเทคโนโลยีจีนลิ้มรสธรรม. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.

สมศักดิ์ ปรีศนันท์กุล.(2541). การเตรียมคนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21.(ออนไลน์). (ออนไลน์). แหล่งที่

มา: <http://www.moe.go.th>. วันที่สืบค้น : 5 มีนาคม 2547.

สมานจิต ภิมยรัตน์. (2545). "คำนำ," แนวทางการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

สายันต์ นามเมือง. (2538). บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะ

กรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์

สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อุดรธานี.

สำนักงาน ก.ค.(2542). เส้นทางวิชาชีพครู. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2547ก). สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส.

(ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.heritage.thaigov.net>. วันที่สืบค้น : 4 มกราคม 2547.

----- (2547ข).สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (หม่อมราชวงศ์ ชื่น สุจิตโต).

(ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.heritage.thaigov.net>. วันที่สืบค้น :

4 มกราคม 2547.

สืบวงศ์ วิชัยลักษณ์ และเบญจางค์วลัย วิชัยลักษณ์. (2545). พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง

ทบวง กรม พ.ศ. 2545 พร้อมด้วยพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจ

หน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: อุดรธานี.

สุพัทธา ศักดิ์ภรณ์. (2532). พัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษา

ในประเทศไทย.บทคัดย่อ.สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <http://research.mcu.ac.th>. วันที่สืบค้น : 15 มีนาคม 2547.

สุนน อมรวิวัฒน์. (2543). "ปฐมกถา," ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนัก

พิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2545). จิตวิทยาเพื่อการอบรมผู้ใหญ่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท

เอ็กเปอร์เนท จำกัด.

แสงระวี เทพรอด. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกฝังคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา พฤติกรรม

ทางพุทธศาสนากับพฤติกรรมป้องกันสารเสพติด : กรณีศึกษาในนักเรียนวัยรุ่น

จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

อุดรธานี.

อำนาจ บัวศิริ. (2546). สำนักงานพุทธมณฑล รื้อหลักสูตรค่ายคุณธรรม. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<http://www.phrathai.net>. วันที่สืบค้น : 15 มกราคม 2547.

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ 0519.10.05/151

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม. 10110

29 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

นมัสการ พระมหาครรชิต แสนอุบล (วรกวินุโท)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมนตรี ยางธิสาร (พระมหานายก) นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร" โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอ นมัสการเชิญท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถาม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ด้วย

นมัสการมาด้วยความเคารพ

/เสาวนีย์ เลวลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลัย)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/151

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม. 10110

29 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

นมัสการ พระ ดร. อนิลมาน ธมฺมสากิโย (ศากยะ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมนตรี ยางธิสาร (พระมหานายก) นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอ นมัสการเชิญท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นมัสการมาด้วยความเคารพ

/เสาวนีย์ เลวลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลัย)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/151

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม. 10110

29 สิงหาคม 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

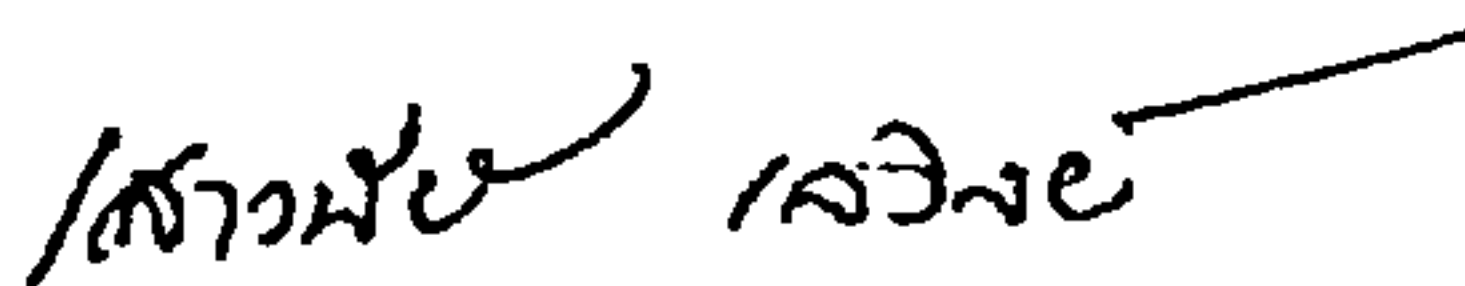
เรียน นายไพรัช กรบงกชมาศ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบวรนิเวศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมนตรี ยางธิสาร (พระมหานายก) นิสิตรดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเรียนเชิญท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถาม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลัย)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05 /

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม. 10110

30 กันยายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกเพื่อการวิจัย

เรียน อธิบดีกรมการศาสนา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วยพระมนตรี ยางธิสาร (พระมหานายก) นิสิตรระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร" โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากกรมการศาสนา ขอคัดสำเนาชื่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมการศาสนาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร และขออนุมัติให้ผู้ทำงานวิจัยส่งแบบสอบถามถึงครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนทางไปรษณีย์เพื่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้ตอบแบบสอบถามในระหว่างเดือนตุลาคม 2546 สำหรับเป็นข้อมูลในการทำรายงานการวิจัย

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

/เสาวนีย์ เลวลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลัย)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ .

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร./ โทรสาร 0 - 2664 - 1000 ต่อ 5574

aw
(นางสาวอรุณรัตน์)
20 ต.ค. 46

๒
ด่วนมาก

ที่ วธ ๐๓๐๓/ **4100**

กรมการศาสนา

กระทรวงวัฒนธรรม

บางพลัด กทม. ๑๐๗๐๐

๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกเพื่อการวิจัย
 เรียน รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลัย
 อ้างถึง หนังสือภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ที่ ศธ. ๐๕๑๔.๑๐.๐๕/ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนารายชื่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตามที่ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้มีหนังสือถึง
 กรมการศาสนา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากกรมการศาสนา ขอคัดสำเนาชื่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ขึ้นทะเบียน
 ไว้กับกรมการศาสนา เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร และขออนุมัติให้ผู้ทำงานวิจัยส่งแบบสอบถามถึงครูพระดังกล่าว
 สำหรับเป็นข้อมูลในการทำรายงานการวิจัยของพระมนตรี ยางธิสาร (พระมหานายก) นั้น

กรมการศาสนา ได้พิจารณาแล้วเห็นควรอนุญาตให้พระมนตรี ยางธิสาร (พระมหานายก) ดำเนินการ
 วิจัยโดยส่งแบบสอบถามถึงครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมการศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานครได้
 และได้จัดส่งสำเนารายชื่อครูพระฯ ดังกล่าวมาพร้อมนี้แล้ว

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายปรีชา กันธิยะ)

รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
 วิทยาการมหาชน ข้าราชการกรมการศาสนา

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๒๔๕๒

โทรสาร ๐ ๒๒๘๒ ๒๔๕๕

ที่ สด. ๒๑๙/ ๒๕๔๖

สำนักเลขาธิการสมเด็จพระสังฆราช
วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๖

เรื่อง ขอความร่วมมือในการทำวิจัย

เรียน

ด้วยพระมนตรี ยางอิสาร (พระมหานายก) นิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ ได้รับอนุมัติจากภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ให้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ในโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร” และในการนี้ ได้รับอนุญาตจากกรมการศาสนา ตามสำเนาหนังสือที่ วธ ๐๓๐๓/๔๑๐๐ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๖ ให้พระมนตรี ยางอิสาร (พระมหานายก) ดำเนินการวิจัยโดยส่งแบบสอบถามถึงครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมการศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานครได้ ดังนั้น ใคร่ขอความร่วมมือจากท่านผู้เป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งปฏิบัติงานสอนในเขตกรุงเทพมหานคร ได้กรุณาตอบแบบสอบถามที่ส่งมาพร้อมนี้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำวิจัย เมื่อตอบแบบสอบถามแล้วกรุณาส่งแบบสอบถามคืนให้พระมนตรี ยางอิสาร(พระมหานายก) ทางไปรษณีย์ภายในวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๖ ซึ่งได้แนบซองที่ได้เขียนชื่อและที่อยู่พร้อมผนึกแสตมป์ถวายมาพร้อมนี้แล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ความแสดงความนับถือ

พระ มเหศวร ภาณุ
(พระมหานายก)

นิสิตปริญญาโท

ผู้ช่วยเลขาธิการสมเด็จพระสังฆราช

โทร.๐-๑๔๕๐-๘๖๔๗

โทรสาร ๐-๒๒๔๑-๖๐๘๒

ที่ สด. ๒๒๖/ ๒๕๔๖

สำนักเลขาธิการสมเด็จพระสังฆราช
วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๖

เรื่อง ขอความร่วมมือในการทำวิจัย

เรียน

อ้างถึง หนังสือที่ สด.๒๑๙ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๖

ตามหนังสือที่อ้างถึง พระมนตรี ยางธิสาร (พระมหานายก) นิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ ได้รับอนุมัติจากภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ให้ดำเนินการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร" และการดำเนินการวิจัยได้รับอนุญาตจากกรมการศาสนา ตามสำเนาหนังสือที่ วธ ๐๓๐๓/๔๑๐๐ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๔๖ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามมายังท่านแล้วนั้น บัดนี้ ยังมิได้รับการตอบแบบสอบถาม

ดังนั้น ใคร่ขอความกรุณาจากท่านโปรดตอบแบบสอบถามแล้วกรุณาส่งแบบสอบถามคืนให้พระมนตรี ยางธิสาร(พระมหานายก) ทางไปรษณีย์ ซึ่งได้แนบซองที่ได้เขียนชื่อและที่อยู่พร้อมผนึกแสดมปฎายมาพร้อมนี้แล้ว กรุณาส่งแบบสอบถามกลับภายในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๖

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ความแสดงความนับถือ

พระมหานายก

(พระมหานายก)

นิสิตปริญญาโท

ผู้ช่วยเลขาธิการสมเด็จพระสังฆราช

โทร.๐-๑๔๕๐-๘๖๔๗

โทรสาร ๐-๒๒๔๑-๖๐๘๒

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. พระมหาครรรชิต	แสนอุบล (วรกวินุโท)	อาจารย์ประจำสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
บางพลัด กรุงเทพมหานคร
2. พระ ดร.อนิลมาน	ศากยะ (ธมฺมสาภิโย)	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร
3. นายไพรัช	กรบงกชมาศ	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบวรนิเวศ
เขตพระนครกรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ค
แบบประเมินเครื่องมือวิจัย

แบบประเมินเครื่องมือวิจัย เรื่อง

ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขต
กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสอบถามตอนที่ 2 นี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ในแต่ละหัวข้อหากท่าน ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นว่าคำถามในข้อใดที่ตรงตามประสงค์ของการวิจัย โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง 1 หากคำถามในข้อใดไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง - 1 และหากไม่แน่ใจว่าตรงหรือไม่ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง 0

ลำดับ ที่	ความคิดเห็น	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		พระมหาครรพชิต แสนอุบล	พระดร.อนิล มาน ศากยะ	นายไพรัช กรบงกษมาศ	
	ด้านเนื้อหาหลักสูตร				
1.	หลักสูตรเหมาะสมกับเวลาเรียน	1	1	1	100
2.	หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามีการบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ	1	1	1	100
3.	ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรที่กำหนดให้สอน	0	1	1	67
4.	เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนามีความยากง่ายเหมาะกับระดับนักเรียน	1	1	1	100
5.	เนื้อหาในหลักสูตรให้พื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปได้	1	1	1	100
6.	หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาคนให้มีคุณธรรม	1	1	1	100
7.	เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะทางด้านการปฏิบัติพระพุทธศาสนา ด้วยการรักษาศีล เข้าวัดฟังพระธรรม	1	1	1	100
8.	หลักสูตรกำหนดให้จัดกิจกรรมการ				

ลำดับ ที่	ความคิดเห็น	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		พระมหาครรชิต แสนอุบล	พระดร.อนิล มาน ศากยะ	นายไพรัช กรบงกษมาศ	
9.	ปฏิบัติพระพุทธศาสนา เช่น การทำ สมาธิ การสวดมนต์	0	1	1	67
	เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาได้จัด เวลาฝึกปฏิบัติไว้อย่างเหมาะสม	1	0	1	67
10.	เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงใน ปัจจุบัน	1	1	1	100
11.	เนื้อหาหลักสูตรส่งเสริมให้รู้จัก พิจารณาและตัดสินใจในแก้ปัญหา อย่างมีเหตุผล	1	0	1	67
12.	เนื้อหาของหลักสูตรตรงกับวัตถุประสงค์	1	1	1	100
<u>ด้านการเรียนการสอน</u>					
13.	เตรียมประเด็นหัวข้อธรรมะก่อน สอนนักเรียนทุกครั้ง	1	1	1	100
14.	ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการ บรรยายวิชาการทางพระพุทธ ศาสนา	1	1	1	100
15.	เชิญครูพระสอนศีลธรรมบรรยายหัวข้อ ธรรมะที่ใช้ในชีวิตประจำวันในหอ ประชุมหรือหน้าเสาธง	0	1	1	67
16.	มีการฝึกอบรมครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนเกี่ยวกับวิธีการสอนพระ พุทธศาสนาในโรงเรียน	0	1	1	67
17.	จัดโครงการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยว ข้องกับวิชาพระพุทธศาสนาใน โรงเรียน	1	1	1	100
18.	ฝึกหัดให้นักเรียนปฏิบัติสมาธิก่อน เข้าเรียน	1	0	1	67
19.	สนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมการ แข่งขันตอบปัญหาวิชาการทางพระ				

ลำดับ ที่	ความคิดเห็น	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		พระมหากรรชิต แสนอบูล	พระดร.อนิล มาน ศากยะ	นายไพรัช กรบงกชมาศ	
20.	พุทธศาสนา จัดให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ในวิชาพระพุทธ ศาสนา	1	1	1	100
21.	รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา	1	1	1	100
22.	ให้ข้อเสนอแนะนักเรียนเกี่ยวกับวิชา พระพุทธศาสนา	0	1	1	67
23.	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน เกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา	0	1	1	67
24.	ติดตาม กำกับ ดูแลนักเรียนจนจบ หลักสูตร	1	0	1	67
25.	ให้ความร่วมมือในการสอนวิชาพระ พุทธศาสนาในโรงเรียน	0	1	1	67
26.	<u>ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์</u> สื่อที่ใช้ในการสอนมีความทันสมัย	1	1	0	67
27.	สื่อที่ใช้ในการสอนมีความสอดคล้อง ของเนื้อหากับจุดมุ่งหมาย	1	1	1	100
28.	ครูพระสอนศีลธรรมมีทักษะในการ ใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียน การสอน	-1	1	1	100
29.	ใช้สื่อตามที่คู่มือหลักสูตรวิชาพระ พุทธศาสนากำหนดไว้	1	1	1	100
30.	มีการรับสื่อทางไกลเช่นรายการ ธรรมะทางวิทยุ โทรทัศน์ มา ประกอบการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา	1	0	1	67
31.	นักเรียนรู้สึกกระตือรือร้นเมื่อได้ เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้ สื่อ	1	1	1	100
32.	การใช้สื่อทำให้นักเรียนเรียนก้าวหน้า				

ลำดับ ที่	ความคิดเห็น	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		พระมหาครรชิต แสนอบล	พระดร.อนิล มาน ตากยะ	นายไพรัช กรบงกชมาศ	
	และประหยัดเวลาในการทำความเข้าใจ วิชาพระพุทธศาสนา	1	1	1	100
33.	ประยุกต์ใช้สื่อที่มีในท้องถิ่นในการ เรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	1	1	1	100
34.	นักเรียนมีส่วนร่วมใช้สื่อในการเรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนา	1	0	1	67
35.	สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีเพียงพอ	1	1	0	67
	<u>ด้านการวัดผลและประเมินผล</u>				
36.	มีการประเมินผลก่อนเรียนวิชาพระ พุทธศาสนา	1	0	1	67
37.	มีการประเมินผลระหว่างเรียนวิชา พระพุทธศาสนา	1	1	1	100
38.	มีการประเมินผลหลังเรียนวิชาพระ พุทธศาสนา	1	1	1	100
39.	การประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม	1	1	1	100
40.	การประเมินผลการเรียนรู้มีความ ยุติธรรม	1	1	0	67
41.	การประเมินผลปลายภาคเรียน สามารถครอบคลุมจุดประสงค์และ เนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนา	1	1	1	100
42.	นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลงานของตนเองและเพื่อนร่วม กลุ่มได้อย่างสอดคล้อง	1	1	1	100
43.	วิธีการในการประเมินผลสอดคล้อง กับสภาพนักเรียน	1	1	1	100
44.	ใช้การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์ นักเรียน	1	0	1	67
45.	มีการแจ้งผลการประเมินให้นักเรียน ทราบ	1	1	1	100
46.	เกณฑ์ในการวัดผลประเมินผล				

ลำดับ ที่	ความคิดเห็น	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		พระมหาดรชิต แสนอุบล	พระดร.อนิล มาน ศากยะ	นายไพรัช กรบงกชมาศ	
47.	ระหว่างภาคและปลายภาคมีความ เหมาะสม	1	1	1	100
	ใช้การสอบเป็นเกณฑ์ตัดสินผลการ เรียนวิชาพระพุทธศาสนา	1	1	1	100
	มีการประเมินผลด้านความประพฤติ	1	1	1	100
48.	มีการประเมินผลด้านความประพฤติ	1	1	1	100
49.	ในระหว่างเรียนมีการประเมินผล ด้านทักษะเกี่ยวกับวิชาพระพุทธ ศาสนา	1	1	1	100
50.	ประเมินผลการทำงานของนักเรียน ร่วมกับผู้อื่น	0	1	1	67

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรม
เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน
ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

กรุณาตอบตามให้ครบทุกข้อ และตอบตามความเป็นจริงหรือความรู้สึกที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน และแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี คำตอบของท่านจะเก็บเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของท่านแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์โดยส่วนรวมเพื่อการวิจัย และเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

ขอขอบคุณอย่างยิ่งในความร่วมมือด้วยดี

พระมนตรี ยางธิสาร (พระมหานายก)

ผู้วิจัย

แบบสอบถาม

ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขต
กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ซึ่งตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. อายุ

- ☐ ต่ำกว่า 30 ปี
☐ 30 – 35 ปี
☐ 36 ปีขึ้นไป

2. วุฒิการศึกษาทางโลก

- ☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษา
☐ ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี

3. วุฒิการศึกษาทางธรรม

- ☐ นักธรรมตรี, โท, เอก
☐เปรียญธรรม 1-9
☐ นักธรรมและเปรียญธรรม

4. ประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

- ☐ ต่ำกว่า 3 ปี
☐ 3 ปีขึ้นไป

5. ระดับชั้นที่สอน

- ☐ ชั้นประถมศึกษา
☐ ชั้นมัธยมศึกษา
☐ ทั้งประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

6. สถานที่ตั้งของโรงเรียนที่สอน

- ☐ ตั้งอยู่ในวัดที่ท่านพำนัก
☐ ตั้งอยู่นอกวัดที่ท่านพำนัก

7. ประเภทของโรงเรียนที่สอน

- ☐ โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ(สป.ศธ.)
☐ โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ตอนที่ 2

ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนเขต
กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนในโรงเรียน
กรุงเทพมหานคร โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างขวามือที่ตรงกับความคิดเห็น
ของท่านมากที่สุด

- 5 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก
3 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
2 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย
1 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
1	หลักสูตรเหมาะสมกับเวลาเรียน.....					
2	หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามีการบูรณาการกับ วิชาอื่น ๆ.....					
3	ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรที่กำหนดให้สอน..					
4	เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนามีความยากง่าย เหมาะสมกับระดับนักเรียน.....					
5	เนื้อหาในหลักสูตรให้พื้นฐานเพียงพอที่จะเรียน ต่อในระดับสูงขึ้นไปได้.....					
6	หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาคนให้มี คุณธรรม.....					
7	เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้นักเรียนมี ทักษะทางด้านการปฏิบัติพระพุทธศาสนา ด้วย การรักษาศีล เข้าวัดฟังพระธรรม.....					
8	หลักสูตรกำหนดให้จัดกิจกรรมการปฏิบัติพระ- พุทธศาสนา เช่น การทำสมาธิ การสวดมนต์.....					
9	เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาได้จัดเวลาฝึกปฏิบัติ					

ข้อที่	ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
	ไว้อย่างเหมาะสม.....					
10	เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน.....					
11	เนื้อหาหลักสูตรส่งเสริมให้รู้จักพิจารณาและตัดสินใจในแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล.....					
12	เนื้อหาของหลักสูตรตรงกับวัตถุประสงค์.....					
13	เตรียมประเด็นหัวข้อธรรมะก่อนสอนนักเรียนทุกครั้ง.....					
14	ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการบรรยายวิชาการทางพระพุทธศาสนา.....					
15	เชิญครูพระสอนศีลธรรมบรรยายหัวข้อธรรมะที่ใช้ในชีวิตประจำวันในหอประชุมหรือหน้าเสาธง.....					
16	มีการฝึกอบรมครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกี่ยวกับวิธีการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน...					
17	จัดโครงการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน.....					
18	ฝึกหัดให้นักเรียนปฏิบัติสมาธิก่อนเข้าเรียน.....					
19	สนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันตอบปัญหาวิชาการทางพระพุทธศาสนา.....					
20	จัดให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในวิชาพระพุทธศาสนา.....					
21	รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา.....					
22	ให้ข้อเสนอแนะนักเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา.....					
23	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา.....					
24	ติดตาม กำกับ ดูแลนักเรียนจนจบหลักสูตร.....					
25	ให้ความร่วมมือในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน.....					
26	สื่อที่ใช้ในการสอนมีความทันสมัย.....					

ข้อที่	ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
27	สื่อที่ใช้ในการสอนมีความสอดคล้องของเนื้อหา กับจุดมุ่งหมาย.....					
28	ครูพระสอนศีลธรรมมีทักษะในการใช้สื่อและ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน.....					
29	ใช้สื่อตามที่คู่มือหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา กำหนดไว้.....					
30	มีการรับสื่อทางไกลเช่นรายการธรรมะทางวิทยุ โทรทัศน์ มาประกอบการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา.....					
31	นักเรียนรู้สึกกระตือรือร้นเมื่อได้เรียนวิชาพระ พุทธศาสนาโดยการใช้สื่อ.....					
32	การใช้สื่อทำให้นักเรียนเรียนก้าวหน้าและ ประหยัดเวลาในการทำความเข้าใจวิชาพระพุทธ ศาสนา.....					
33	ประยุกต์ใช้สื่อที่มีในท้องถิ่นในการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา.....					
34	นักเรียนมีส่วนร่วมใช้สื่อในการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา.....					
35	สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีเพียงพอ.....					
36	มีการประเมินผลก่อนเรียนวิชาพระพุทธศาสนา..					
37	มีการประเมินผลระหว่างเรียนวิชาพระพุทธ ศาสนา.....					
38	มีการประเมินผลหลังเรียนวิชาพระพุทธศาสนา..					
39	การประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมี ความเหมาะสม.....					
40	การประเมินผลการเรียนรู้มีความยุติธรรม.....					
41	การประเมินผลปลายภาคเรียนสามารถครอบคลุม จุดประสงค์และเนื้อหาของวิชาพระพุทธ ศาสนา.....					
42	นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตน เองและเพื่อนร่วมกลุ่มได้อย่างสอดคล้อง.....					
43	วิธีการในการประเมินผลสอดคล้องกับสภาพนัก					

ข้อที่	ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
	เรียน.....					
44	ใช้การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์นักเรียน.....					
45	มีการแจ้งผลการประเมินให้นักเรียนทราบ.....					
46	เกณฑ์ในการวัดผลประเมินผลระหว่างภาคและ ปลายภาคมีความเหมาะสม.....					
47	ใช้การสอบเป็นเกณฑ์ตัดสินผลการเรียนวิชา พระพุทธศาสนา.....					
48	มีการประเมินผลด้านความประพฤติ.....					
49	ในระหว่างเรียนมีการประเมินผลด้านทักษะเกี่ยว กับวิชาพระพุทธศาสนา.....					
50	ประเมินผลการทำงานของนักเรียนร่วมกับผู้อื่น..					

ตอนที่ 3
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาในโรงเรียน โปรดแสดงความคิดเห็นตามทัศนะของท่านในช่อง
ว่างข้างล่างต่อไปนี้
ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาด้านหลักสูตร.....

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาด้านการเรียนการสอน.....

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาด้านสื่อและอุปกรณ์.....

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พระราชรัตนมงคล (มนตรี อภิมนฺติโก) ชื่อสกุล ยางธิสาร		
วันเดือนปีเกิด	15 พฤษภาคม 2503		
สถานที่เกิด	อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร		
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	วัดบวรนิเวศวิหาร (คณะเหลืองรังษี) เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200		
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดบวรนิเวศวิหาร		
สมณศักดิ์ที่ได้รับ	พ.ศ.2536	พระครูพิศาลวินัยวาท	
	พ.ศ.2544	พระมหานายก	
	พ.ศ.2546	พระราชรัตนมงคล	
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วัดบวรนิเวศวิหาร		
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2519	นักธรรมชั้นตรี	สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร
การศึกษาทางธรรม	พ.ศ.2520	นักธรรมชั้นโท	สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร
	พ.ศ.2521	นักธรรมชั้นเอก	สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร
	พ.ศ.2539	บาลีประโยค 1-2	สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร
การศึกษาสามัญ	พ.ศ.2514	ประโยคประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโคกสำราญ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย	
	พ.ศ.2519	ประโยคประถมศึกษาตอนปลาย สนามสอบกรุงเทพมหานคร	
	พ.ศ.2523	ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวชิรมกุฏ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร	
	พ.ศ.2528	สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย หน่วยจัดการศึกษานอกโรงเรียนประเภทบุคคลภายนอก เทพศิรินทร์ กรุงเทพมหานคร	
	พ.ศ.2531	ประกาศนียบัตรพิเศษวิชาการศึกษา(พ.กศ.) กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ	
	พ.ศ.2532	ประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม(พ.ม.) กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ	
	พ.ศ.2543	ปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.)ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	
	พ.ศ.2547	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	